

Bibliothèque numérique

medic@

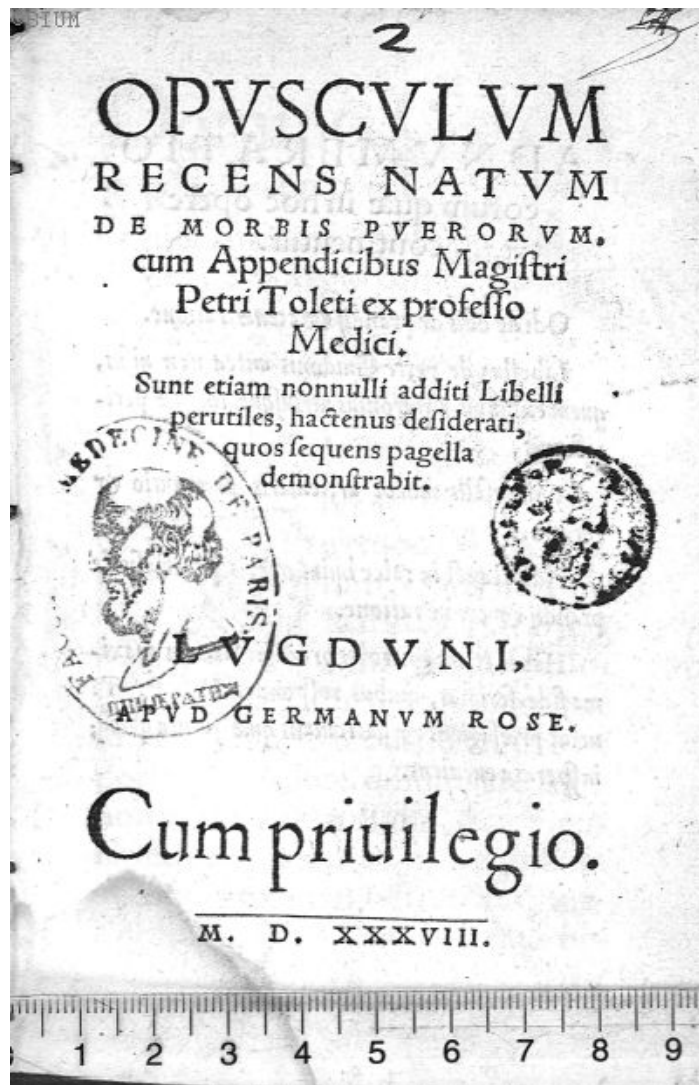
**Bagellardo, Paolo. [Opusculum
recens natum de morbis puerorum...]**

Lugduni, G. Rose, 1538.

Cote : 90958 t.116 n° 2

(c) Bibliothèque interuniversitaire de médecine (Paris)
Adresse permanente : <http://www.bium.univ-paris5.fr/hist/med/medica/cote?90958x116x02>

ADNVMERATIO

eorum quæ in hoc opere
continentur.

Odi de odis de prandij & cenæ ratione.

*Libellus de peste Guidonis antea non uisus,
quem exhibuit Squironius utriusque linguæ peri-
tissimus.*

*Vniuersalis morbi articularis præcautio &
curatio.*

*Adiecta est in calce huius operis parastasis de
prandij & cenæ ratione.*

*Habes etiam epistolas prodigiosas cum maxi-
ma fide scriptas, quibus respondet M. P. T.
uelut præsagens & uaticinans quæ futura quæq;
insperata euenient.*

Domino Carolo

BRACHETO PRV-
dentissimo Iuris consulto, & su-
premae in regio comitatu cu-
riae senatori, Petrus Tol-
letus professione
medicus,

S. D.

OST LVSTRVM
irreuocabile, & subitum, quod non solum
tristi medicae professioni apud Allobrogas
Viennenses impenderam, sed & desidia, & corpori
ferre, nedum dissimulare ultra non potui,
uir clarissime, quominus uirulentum, torpens,
& languidum institutum mutarem, iultrareturque
melioribus, studijs, quod est uitae nos-

4 2

EPISTOLA.

stræ reliquum. Quæ autem sint illa meliora studia, quæ æternam pariunt memoriam nobis mortalibus quibus uita bulla fragilior cõcessa est. Set eò erroris, & stultitiæ peruenerunt multi, ut omnia sua studia ad cumulos congerendos auri, & argenti, quæ teste Plinio pernitiẽ uitæ humanæ afferunt, conferant: & ita ut pernoctes & per diu lucro impalleat, nunquam finem faciant, semper cumulũ cumulo adaugẽdo, illius meccenatis similes, qui integrum triennium somnũ oculis non uidit. O quãta uecordia, O extrema sæuitia, O offensatrix, & hallucinatrix uita, O asperrima conditio, in qua nemo propè mortaliũ impune uiuit. Set unde hæ tenebræ: unde hæc summa seruitus: maiores enim sumus, & ad maiora nati, quàm ut huius corporis carnei, & putrescibilis serui simus: neque ex humili loco, con

ecunia ad claritatem non erimur.

EPISTOLA.

co, conditioneque abiectissima ad claritatem erigimur, si modo diuites euaserimus, quod esset lethale credere. Claritas nostra tantum à Deo, & fidei integritate, quam oportet recepisse per euangelium Christi, qui est nostra resurrectio, & resurrectio. Sed quorsum hæc, inquires? O uir integer, & generose, illorsum profecto ut hac poenitentia, & detestatione peccata nunc redimam, quæ ab id genus hominibus originem traxere, quorum auaritia tenax in infantibus & recens natis sobolescit, à qua sobole uaria morborum genera inde scaturiunt. Quibus medebimur, meliorem nostræ artis partem sequuti, quæ praxis dicitur, morbosque, quibus nostra ætas læguescit, & foedatur, superabimus. Quandoquidem ualetudo impatientis odium uitæ facit. Quare infingenda puerili corpori est sanitas,

EPISTOLA.

alioquin imbecillum manet, & inutile corpus, usque sæpissime euenit, ut animi morbi temperiem corporis sequatur, quæ aut à nutrice, non nunquam muliercula stultissima, aut à molli, uel corrupta, uel indulgenti educatione, tanquam innata retinetur: atque iam ita uoluptate labâtes, & obruti his morbis, sint emerfuri. Quare ut nihil impediret quoniam utraque uitam (qua perficitur cursus noster etiam leuissimus) nobis pararemus, altera est enim contemplatio, altera uerò actio: factum est ut librum, de infantium morbis, cuiusdam prisca medici, quem sua gloria fraudare nolimus, nostris appendicibus, & glossæmatis auctum publicaremus, & tuo nomini, pro tuo in me summo animo, dedicarem. Is igitur tanto tempore delituit, puluere scatens, blattis, & tineis corrosus, cui palingenesia

EPISTOLA.

sia opus fuit, & secundi natales. Porro huic accedit podagræ, & articularis morbi uniuersalis restitutio, & præcautio, quam uulgo curâ dicunt, illam aliquâdo in gratiam tuam ut cuncq; depinxeramus, uerius quàm descripseramus. Eam nunc ex doctissimis præceptoribus mutis, cum Latinis, tum Græcis magis uniuersalem, magis synceram, & repurgatâ accipe. Quæ iusto Marte in certamē descēdet, aduersus eos quibus nigra (ut dicitur) est cauda: quibûsque maior est cura contradicendi, quàm aut admonendi, aut probâdi: quos uno uerbo uiligatores, inimicos, profanos, impuros, & ustiuos appello. Quod autem minus bene, & inconsulte, per tristitiam, & festinationē, propter affectum tuum, quo tunc urgebamur, factum fuit, erit itaq; tuæ celsitudinis hæc nostra qualiaqualia,

EPISTOLA.

relictis detrimentis iam refarcitis, in bonam partem accipere, & omne ommissum festinantiae, & diligētiaē imputabis, qualem oportet medicum esse, in curandis morbis. Nam canis festinans, ut fert parcemia, caecos parit catulos. Nec graues morbi, quos peracutos appellamus, moram, aut tarditatē patiuntur, qua saeuiores fiunt, & uix possunt euelli. Hanc ergo prouinciam accepisse placuit, uir expectatae uirtutis, & delectae, quem ego unum selegi, qui doctrina, & auctoritate caeteros superaret: & cuius tutelā tanti apud homines esse momenti arbitror, ut statim omnes contumeliae opprimantur. Nec hanc explorandi, & tuendi prouinciam assumere grauabitur illustris, & commissus nepos tuus Nicolaus Compagnus, quē ego in oculis fero, cuius ingenium, memoriā, pronuntiatiōnem, & eloquutionem semper admī

Nicolaus compagnus
agnus aureus
us ad bona
udia promo-
endarius,

EPISTOLA.

ror non relicta pietate erga Deū, & homines, quam Græci Eusebiam dicunt: Deum immortalem quàm uelox, quàm felix, quàm ad quiduis sequax ingenium, is tuæ probitatis hæres, & æmulus efficietur, quippe qui nulla uitiorū labecula aspersus, nullo sordium næuo deuenustatus, nullo morum dehonestamento infectus. Vale. E Burgo, nostro secessu si in castro cū militibus sit mentis tranquillitas, & literatorum secessus, scilicet. Iterum uale decus & Senatorum gloria, & me amicū & tui cultorem serua.

Calendis Iulij Anno
ab orbe redem

pto,

M. D. XXXVII.

4 5

Ad lectorem.

NE EGO UTILITATEM,
 & honorem quem in infantium
 morbis curãdis accepi, inuiderem,
 amice Lector, foras misi, ut in lu-
 cem progrediatur, & in utilitatem
 publicam redundet, quicquid de his morbis scri-
 pserat antiquus & expertus quidã medicus, quem
 in Ducis Venetorum gratiam ediderat, quemq; ne
 gauerant nobis deliri senes, quorum propter æta-
 tem, & autoritatem nominibus parco, & quasi de
 luce in tenebras profundas missum, gloriabantur.
 Hunc igitur lector quisquis es, cui magis quàm no-
 bis studemus, accipe, risu seposito, qui nugarum est
 comes. Neque glande querna, & syluestri ultra de
 lectemur, magis quàm pane frumentario, quem in-
 suefcamus, cuiq; inest pinguitudo, & alimonia. Co-
 gita etiam te aliquando in arenam, id est, artis no-
 stræ negotiationem, uelle descendere, post Ga-
 leni toties repetitam lectionem, unde rectissima
 Methodus, dexterrimaq; curandi ratio oritur:
 post

AD LECTOREM.

postq̄; prælectiones Iacobi Syluij uiri incompara-
 bilis, minimeq̄; erronei interpretis. Dic per gra-
 tiam, quid es reportaturus si in numerato habeas
 totius corporis habitum, cuiuslibet particulæ sub-
 stantiam, situm, usum, & affinitatem, morborum
 differentias, causas, & eorum accidentia, medica-
 mentorum facultates, colores, temperaturas, &
 differentias, & alia eiusdē generis, quæ ego omit-
 to, ne uidear totam scholam Galenicam narrare,
 & prorsus in morborum curatione cæcutias, qua-
 les in diem oculis etiam proprijs est spectandum,
 qui sapientius habent palatum, quàm felicem offi-
 cinarum calamū, quiq̄; nihil aliud quæritant, quàm
 arcana artis, ignorantes quæ à suis interpretibus
 acceperint, quæq̄; Galenus scripserit, arcana artis
 ipsissima esse. O quanta socordia, ò pessima cæci-
 tas, ò monstrosa & perniciofa hominum conditio,
 uide an hæc non sint arcana artis, elementorum sci-
 licet adnumeratio, & eorundem ordo, proportio
 qualitatum primarum, quæ in compositione mul-
 tas affert mutationes, humorum sedes, & tempe-
 raturæ cerebri, uentriculi, & reliquarum particu-
 larum debita adnumeratio, temporum constitutio-
 nes, cuiuslibet partis functiones, morborum pro-

Iacobus syl-
 uius uir incom-
 parabilis, & di-
 ligens senū me-
 dicorum euer-
 sor, & repurga-
 tor.

Felix tabernæ
 medicamentarij
 calamus.
 Plures medici
 à ratione gale-
 nica ad experi-
 menta minime
 tuta deficiunt.
 Quæ sint arca-
 na artis medicæ

gnostica, quæ hæc omnia, arcana profecto sunt ar-
 tis medicæ, relicta, & neglecta tam morosa, ut sit,
 inquisitione herbarum, & radicum, quarum in Gal-
 lia bonam partem desideramus, quæ septagiaris
 est destinanda, potius quàm illi rei perpetuo ad-
 esse, præstaret officinarum compositionibus præ-
 esse, quæ non triennium tantum, aut sexennium,
 set quandiu uolunt, durant. Neque uelim omnino
 nos ignorare, quæ cognitu sunt facilia, & tenerū
 minime remorantur: set non tam solícite ample-
 xari, quandoquidem sunt non pauca, quæ utilitatē
 non afferunt, ut sunt gramen parnasi, cecurida-
 qua, ramneus, ramnus, acorus, quæ desiderari tan-
 tum potest, centaurium maius, caryophyllata, phi-
 llix, quæ hæctenus sine semine, & caule ignota
 fuit, blaptifecula inodora, reugalicum, cuius
 usus non fiet circa uitæ dispendium, cuius rei sex-
 centos afferemus testes oculatos. Set de his satis
 superq; satis dictum sit, quæ non sine stomacho
 retulimus. Neque hæc noua quædam dogmata exi-
 stimes, quæ rem acu attingunt, etiam sine pulmone
 (quod dicitur) interim tamen audies doctum quen-
 dam medicum poliglotum, eundemq; interpretem,
 cuius hæc sunt uerba. Hæc, inquit, medicantiū mul-
 titudo

In gallia bonā
 partem simpli-
 cium desidera-
 mus quòd si
 huic trāsferatur
 iā à rēperamen-
 to proprio &
 scripto rece-
 dunt.

Multa sunt sim-
 plicia alia, à
 dioscoride de-
 scripta quæ vri-
 litatem nō ad-
 ferunt.

Reugalicus
 nō fiet sine vi-
 ræ periculo.

Comarius est
 medicus Aetij
 interpretes.

AD LECTOREM.

titudo facit, ut uulgo res leuicula putetur, morborum medicatio, cum tamen ex doctissimis medicorum, maxime Græcorum, à quibus medicina primū cœpta, & perfecta scribi est, scriptis constet, nullam partem medicinæ difficiliorem esse, quàm eam, quæ curatiua appellatur: reliqua enim omnia ob hanc solam recte conficiendam sunt tanquam antegressa: estq; ipsa curandi ars, uelut fructus, & finis artis omnis. hæc ille. Quanquã non negem & medicum esse posse, & iure haberi, qui se etiam ad hanc minime exercendam conferat, contentus pulcherrima totius medicinæ contemplatione, & cognitione, medicisq; ipsis magis medeatur, quàm ægris. Quod certe multis nõ conceditur, alioquin uilesceat, & in totum cessaret praxis, pars medicinæ præcipua. Tristis tamen (quod mihi dolet) inuida, uilis, & non sine contagio, solis tantū episcopis, & principibus, quod olim factum est, relinquatur contemplatio, magis quàm actio, in quorum est numero Magalonensis ille episcopus nostras, uir undecunq; doctissimus, cui debebatur hæc tuta otia, quæ mihi magno meo malo fuere negata, cui nihil candido filo textum fuit, quod detexet Deus immortalis, aut ipsa mors, quæ finis iudicatur esse

Medicing exercitatio pars præcipua, sed tristis, inuida, uilis, & contagiū adferens. Olim medici principes. Episcopus magalonensis uir omnibus modis magnus & medicamentorum indagator diligentissimus, qui fuit scholæ publicæ feliciter natus est.

AD LECTOREM.

malorum. Neque eos perterret, quorum laus mori non potest, set hos, quorum cum uita omnia extinguuntur. Set ut unde digressus, redeam, sic hoc quod tibi uniscripsimus, ut nihil non haberes ad tuum calamum, quem uelocissimum, et tutum esse oportet, sic igitur accipe, ut etiam bene currenti cursum augeas, quod non fit calcaribus, id est, liuore, conuitijs, detractiōe, narium strictione, ut fieri solet: set fauore, amore, silentio, laude, et gloria, quae uires addit. Neque ita peruerse me amo, ut aliorum scripta reprehendere malim, quam innotescere quod errē, aut à quoquam nolim corrigi, et emendari, uerum non sine crimine, sine causa, et iudice, clausis oculis andabaturum more. Quis porro non sciat uitam, et quicquid est eius uitae, ita leue, ut uel à leuissima quaque aura fluctuet? Quare anchoris grauissimis opus esset, ut contra uim tempestatum omnium illaesi, et quieti maneremus, quod mortuis ne hoc quidem est concessum, quando quidem uisum est sanctissimum illum senem, cuius uirtutis, probitatis, doctrinae, et monumentorum memoria, nostris mentibus residet, postea uerò quam hominem exiit, ne dicam canes, qui, ut referunt historiae, et exempla familiaria, arctiori beneuolentiae uinculo hominibus, quam sibi ipsis homi-

Mors uiros fortes non deterret.

Calamus medicorum & uelox & tutus esse debet.

Malum est sine crimine reprehendi, intolerabile uero sine iudice.

Vita ita debilis ut leuissima quaque aura fluctuet.

Mortui illaesi non quiescunt.

Exuere hominem.

Canes maiori amoris uinculo sunt hominibus coniuncti, quam ipsi homines hominibus.

AD LECTOREM.

homines, sunt coniuncti. Set liuidos quosdam, obli-
 quos, pallidos, exangues, criticos, semper dolētes,
 & suspensa nare mordaces, quorum certe plumbei
 sunt gladij. Quid enim infelicius, quā alienis bo-
 nis, proprijsq; malis simul affligi? Quare lector be-
 neuole & studiose, si in bonam partem acceperis,
 & in tutelam, & defensionem, non dubitabimus
 pedem cum barbaro medicis, assentatoribus, & ma-
 larum artium consultoribus, conferre, labores o-
 mneis perferre, algores, æstusq; despiciere, & flu-
 mina etiam gelu concreta calcare, imò uero diem
 (quod dicitur) datyli uidebor recepisse. Ergo cum
 morbis pugnaturus, quippe bellica est negociatio,
 te proba labore, potius quā mollitudine, progno-
 sticis, non supersticiosi, exercitatione, collectio-
 ne, timore, & audacia, inter quæ erit consultatio,
 quam habeat præcipuam medicus. Et sic finē mihi
 constituo, & ad rem uenio. bene uale amice le-
 ctor, & sic faue, sic nostra lege, ut quā magis le-
 gas, quā magis placeant. Et si quid à me fieri po-
 test quod sit tibi commodum futurū tua est optio.
 Quod fiet aspirante numine, siquidem non ingra-
 tos hos quantuloscunque primitios labores intel-
 lexerimus. Vale.

Morborum cu-
 ratio, bellica
 est negociatio.

Consultatio præ-
 cipua sit medi-
 co.

OCTOSTICHON

EIVSDEM.

Sex ego cum tenebris perducens lustra profundis,
 Arridet speculo nec mea forma leuis.
 Sollicitor, crebris nec cesso membra mouere
 Gressibus, et lachrymis, lumina nigra rigo.
 Efficit hoc ægrotus, quæ semper cogit amare
 Indomita, hac angor; semper ineptus amor.
 Ite aliò ignes, ite hinc, nulla occasio lucri est,
 Fida mihi custos addita pauperies.

CLAVDIVS MALETVS

Ludimagister Burgensis apud Segu-
 lianos Lectori, Decastichon.

Haftenus infantes multi periere dolore
 Ignoto, haud aderat qui dare posset opem.
 Obitericis adhuc matris, simul atq; nutricis
 Non medicus quæ sint scripserat officia.
 Nec mirum, res dura nimis, uix cognita doctis,
 Ista sed à fluuiò scripta Bagaldus habet.
 Hæc ornat scholijs Petrus Tolletus opimis,
 Doctius his, nemo scribere crede potest.
 Hoc eme quicumq; es lector peramande uolumen,
 Infantum si uis corpora sana fore.

Desine mirari Lector, cur modum loquen-
 di autoris non mutauerimus, quod a nobis
 consulto factum est, ne suo tempore autor
 non uixisse uideretur: uariassemus profecto
 si suæ linguæ interpret non fuisset.

Textus auctoris.

Ad illustrissimum principem, dominum Nicolaum Tronum, dignissimum Ducem Venetiarum, dominum suum præcipuum, Libellus de ægrotudinibus infantium per magistrum Paulum Bagellardum à flumine editus, incipit feliciter.

QUANTVM DOMI
tuæ, illustrissime princeps,
nec Liuij, nec Ciceronis lin
gua, aut eloquentia expri
mere, nec quiuus alius felici
stylo comprehendere possit.

Nam cum puto me, in clarum uirum olim euasisse, duntaxat beneficijs illius præclari genitoris tui, patricij honestissimi, qui me innata sibi humanitate, ad medicinalem sedem euexit, in qua octo & uiginti solares circulos honeste militauit, ingrati tudinis notam me facile subiturum intelligebam, nisi pro uiribus eniterer, aliquid saltem in

2
tanta tuæ felicitatis amplitudine. Cæterum cum
non auri, neque argenti copia mihi suppetat, quod
meæ facultatis est munusculum, in minimam par-
tem remunerationis paternorum erga me merito-
rum, tuæ serenitati dedicavi libellum, uidelicet de
ægritudinibus infantium, nuper à me compillatum
ut suavis quidem fructus ex beneficio lucubrati-
onum mearum percipiatur. Oro itaque, atque
obsecro serenitatem tuam, ut non rem,
set mittentis uoluntatem confide-
rans, læta fronte, atque
clara facie, destina-
tum nomini tuo
opusculum
suscipias.
Vale.

PRINCIPIUM
LIBRI.

LIBELLVS DE AE-
gritudinibus infantium, bi-
partitus est. In prima parte
ponuntur modi figuradi in-
fantem, fasciandi, aut cum
institis, aut fascia, & bal-
neandi, & modum cibandi, & modum lactatio-
nis, maxime primi mensis, & electio nutricis, &
modus corrigendi lac ipsius nutricis, aut matris,
& breuiter, modus gubernandi infantem, in sex
rebus non naturalibus, in primo mense. Secunda
uerò pars, continet ægritudines particulares in-
fantium, incipiendo à capite, & sunt uiginti ca-
pitula.

b

PRIMA PARS,
De regimine infantium in
primo mense.

VM INFANS, PRAE-
cepto Dei, uulnam egredi-
tur, tunc obstetrix manu lē-
ta & suauis, habens pannum
lineum, non asperum, sed po-
tius lenem, & antiquum de-
bet inuoluere, & gremio suo imponere: & aduer-
tere an infans uiuus sit, an non, an maculatus, id est
an niger, uel albus, seu liuidi coloris: an respiret,
uel non. Quod si ipsum calidum, non nigrum repe-
riat, debet inflare in os eius, ipso scilicet non ha-
bente respirationem, aut in anum eius: quod si con-
tingit anum esse obturatum, sicut aliquando con-
tingit, pellicula quadam, debet ipsum scindere no-
uaculo, aut auro ignito, subtilissimo, aut aliquo in-
strumento, proportionali. Quod si infans uiuus fue-
rit, coloris liuidi, tunc debet scindere umbilicum,
seu uenam umbilicalem, dimittendo illam longitu-
dinis quatuor digitorū, ligando ipsam filo retorto,

aut lana retorta, aut serico, leui tamen ligatione, ne dolorem patiatur. Et sic stare sinas usque ad casum, seu consolidationem umbilici. Quod si contingat umbilicum non consolidari, tunc debet imponere puluerem myrrhæ, aut aloes, aut quod melius est, puluerem myrtilorum, deinde facta ligatione umbilici, obstetrix debet imponere infantem in peluim, seu mostello, aut aliquo uase proportionali repleto aqua dulci, suauis caliditate calefacta, non mordaci, nec frigida, aut salita, secundum morem Græcorum. Et debet intromittere infantem in tali aqua, seu balneo, caput manu sinistra eleuatum, manu uero dextra debet formare caput, orbitates oculorum, mundare nares, os aperire, mandibulas fricare, brachia, & manus & omnia formare: deinde panno lineo calefacto suauis calefactione, ipsum inuoluere, & corpus infantis sugare. Post hæc habito panno lineo subtili, debet imponere capiti infantis ad modum capitei, deinde habere pannum lineum, & mollem & infante situato super crura obstetricis, capite situato circa pedes obstetricis, pedibus autem infantis situatis supra corpus obstetricis, debet obstetrix ipso lauato panno lineo inuoluere, inuoluendo pedes eius, prius brachijs su-

DE REGIM. INFAN.

pra eleuatis, debet inuoluere pectus eius, & corpus infantis stringere cum fascia, tribus, aut quatuor ligationibus circumcirca, deinde habeat aliud linteamen, & pannicellū, & obstetrix trahat manus infantis per directum, uersus genua, & coxas, figurādo eas æqualiter, ut infans nullam gibbositatem recipiat, & tunc ligare, & inuoluere cum eadem fascia, adiutoria, & brachia infantis, & manus, quæ omnia recte figurabuntur. Deinde debet inuoluere infantem, super pectus infantis eius, dorso eleuato uersus cælum, & accipere in manu sua pedes infantis, & facere cum manu sua ut calcanei infantis tanquam nates infantis ad hoc ut genua ipsius debite situentur: exinde debet dirigere crura infantis, & cum alia fascia, & pannicellis debet ligare coxas, & inuoluere, deinde infantem totum accipere, & inuoluere panno laneo, aut ad modum nostrum, in capeta suffulta pellibus ouinis, & hoc in hyeme: æstate uero in panno lineo simplici.

Deinde obstetrix ponat ipsum super strato camerae temperati aëris, non luminosi, imò magis ad obscuritatem tendentis, ne ex nimio lumine infans cæcus efficiatur, aut strabosus, aut tortuosus

sus. Postea uerò, cooperiat ipsum leui coopertura,
 circūoluendo linteamen circa caput eius, non tā-
 gendo caput infantis, ne suffocatio tandem sequa-
 tur, & sic permittat ipsum dormire. Facta autē eui-
 gilatione, tunc mater, aut astantes mulieres, ha-
 beant parum sacchari, aut pomi cocti, perfecta co-
 ctione saccharo mixti, ori infantis imponat, hoc
 est enim perfectissimum, & bene laudabile nutri-
 mentum, & medicamen laudabile: incitat enim in-
 fantem ad expellendum per uiam uentris, deinde
 habeat nutricem ætatis uiginti quinque annorum,
 usque ad triginta quinque, quæ sit sanguineæ com-
 plexionis, aut ab ea parum recedat, mediocris etiā
 carnositatis, non sit crapulosa, set bonorum mo-
 rum, non utēs coitu; aut si infans pauper culus est,
 nutriatur lacte matris, quæ tamen debet sibi caue-
 re ab his quæ lac conturbare, seu inficere, & al-
 terare possunt, sicut acria omnia, legumina, carnes
 crassæ, aut carnes salitæ, pisces saliti, casti saliti,
 & antiqui magis quàm recentes, iram, & coitum,
 exercitiuum superfluum, balneum, & crapulam,
 & tunc talis nutrix debet lactare infantem leui
 lactatione, ne nimia lactatione, coagulationem

Quot anno-
 rum debet esse
 nutrix.

lactis in stomacho incurrat. Et tunc completa lactatione, infantem in cunabula mittat, ipsum cooperiendo coopertorio non tangente os, mouere, & ducere cunabulum hinc inde, leui motione, somnumq; suauem faciat, uoce leni cantet, ut spiritus infantis congaudentes suo simili alacres fiant, nec sit in camera strepitus, aut uox horribilis, aut aliud, quod infantem terrere possit. Deinde obstetrix ipsum balneet, secundum consuetudinem nunc habitam, duabus aut tribus unctionibus, quamuis tamen, secundum sententiam antiquorum, debet balneari usque ad mensem. Sed quia usque ad mensem, uarij accidunt morbi, sicut stipticitas uentris, clamores nocturni, & diurni, ideo, stante stipticitate, debet nutrix accipere stercus muris, & infundere ipsum in oleo communi comestibili, & ano infantis imponat suauiter, & si dolores patiat, illa, & pectinem infantis, oleo anetino inungat, quod si contingat infantem epilepsiam, tortuositatem, & analeptiam pati, applicentur quæ dicturi sumus, secunda parte sequenti.

Appen

Appendix in priorem tractatum.

ET si due sunt primæ, & maximæ partes, ipsius unius artis quæ circa humanū corpus uersatur, altera quæ sanitatē tuetur, altera quæ morbis medetur: par tamen est, nos eā cōsiderare, nō ordine primo, quando sanitas tempore, & dignitate morbum præcedit, & illi præstat, eam inquam quæ optime egredines curare docet, ne ab autore discedamus, quem ab experientia (quæ hic meliorē locū sortitur) augemus. sanitatē dixi tēpore morbū præcedere, quā in tota significatione accipies. nempe, multifariā dicitur, saltē ab aliquibus bifariā: nam quædā est exquisita, optima & perfecta, quæ impatibile reddit corpus: altera uerò de linquens, non adeo tamē, ut egrotare propterea, dicatur animal. Et hæc non paucos habet gradus, tantū ratione maioris, aut minoris differentes non parum. Quare quomodo quis aut optimam, & inculpatam sanitatem conseruet, aut quenā sit optima corporis structura, & quæ sint eius signa, quæ rationem scilicet sanitatis, aut egreditudinis, aut neutralitatis assumunt, ad presens ad memoriam non reuocemus, ne uideamur iam actum agere. Quandoquidē prænouisse oportet, & corporis cōstitutionem, eiusq; partiū usus, & optimam compositionem, habitum, & structurā, quæ qualitatibus tēperatissimā, & partium compositione, ad proprios actus exquisitissime congrua, ad singula quæq; apte functioni parata, seruato numero, magnitudine, & commodo inter se earundem partium ordi-

Dux sunt primæ partes artis medicæ,

Sanitas bifariā cōsideratur, nā quædā est perfecta quædā uerò delinquens: & hac egrotare non dicitur homo.

Omnia quæ faciunt ad cōtēplationē & speculationē (græcè θεωρία dicitur) prænouisse oportet antequam ad praxin deueniamus,

ne, set ad rem accedentes, causas quæ communes esse possunt infantium morbis, relicta ea, quæ corrupti est seminis, & materiæ, à malo scilicet artifice, à qua morbi hereditarij fiunt, adferamus, quæ omnes ad pàlium (quod dicitur) nutricis referuntur. Pleræq; nutricum cibis non exquisitis utentes, lac deprauatum generant. Inde eos infantes, qui optimam forte structuram sortiti erant, diuersi morbi adoriuntur. Et anteq̃ ad eos morbos ueniamus, tractationem infantis, seu eius susceptionem, in primis diebus, aut regimen (ut habet auctoris nostri uocabulum) docebimus. Quod hic negligendum erat, ubi de morbis infantium tantum agebatur. Infantem igitur sic recipiamus, ut diu incolumè seruemus. quæ erit, aut nutricis bonorum morum, aut

Tempus lactationis prolixū, duorū est annorum.

rum.

Mater tota sit integra quæ uideat sic sui nati altris,

matris cura præcipua, quam hanc integram, per totum lactationis tempus, quod erit aut duorū annorū, aut sesquianni, secundum quod indicabunt infantum uires, quæ frequenter primo anno solidiorem requirunt cibum: & tunc sensim ab uberibus desuescat. Integram matrem, & totam altricem filij sui optarem, ne aliquando non nutrices modo, set tygres hyrcanas, uel arabicas habuisse uideatur. Quod dicit uirgiliana Dido in Aeneam:

— Hyrcanæq; admorunt ubera tygres.

Quamobrem non frustra natura omnium occultarum rerum artifex, liquorè illum, & sanguinem, qui prius in utero fuit, ad ubera mittit, aduentante iam partus tempore, qui calore multo, & elaboratione non unica exaluit, ut ad rudimenta lucis & uitæ fouenda, notumq;

notuūq; & familiarem uictum offerat. Neq; uideo er-
 rori excusationis locum, arefacere scilicet fontē illum
 sanctissimum, educatorem corporis generis humani.
 Quod cum non nouisses, non uideres, non uagiret, neq;
 sine pōdere, & saburra in utero, tuo sanguine alebas:
 Nunc uerò uiuentem, tibi iam similem, iam filium, iam
 hominem, tuum officium implorantem, negas, perdis,
 & extinguis, quod gratis tibi offert natura. Quare, si
 uicio nutricum (quod usu euenit) infantes etiamnum
 infinitis propē morbis corripantur: non accuses
 Diuos, qui in cœlis nō nocent, non expellas spiritus ca-
 dauerum, quæ in cœmiterijs quiescunt, quibusq; per
 promissionem resurrectio debetur. Nā non redit spiri-
 tus, ut occidat, quod si eiulatus, incorporeæ uoces, &
 nocturna murmura audiantur, cogita malos esse spiri-
 tus aereos, quibus aut uincimur, aut probamur, aut
 manū esse domini, cuius consilia alta sunt, & uere ar-
 eana. Set hæc theologis sancienda relinquimus, quæ
 ab ipsis sunt petenda. Te igitur matrem, per totam
 mollem nutritionē, & lactationem diligit, ut per-
 petuo te matrem cognoscat filius tuus, qui in alienum
 partum sæpissime degenerat. Primum & secundum
 dies à partu excipio, quibus abundat spongiosa quæ-
 dam densitas lactis, quæ est à partu prima, quam co-
 lostrum uocant, Græci uerò protogola. Quod si par-
 uitate mammaram, quod uidimus, & ita, ut sine mam-
 mis, etiam ab ipso statim partu, esse uideatur mater,
 aut defectu papillæ & capituli mammae, aut exulcera-
 tiōe (cui sunt obnoxia mulieres Allobroges Viēnēses)

Peccati in deū
 & homines are-
 facere mamas,
 ut ide negetur
 puero tenello
 alimentū quod
 est lac mulie-
 bre potius q̄
 caprinū quod
 à multis scimus
 esse tentatum.
 Diui minime ac-
 cusandi si mor-
 bos patiamur.

Mali spiritus
 aerei, & laruati
 qui sæpe nos
 terriant.

à theologis spi-
 rituum mansio-
 nes sunt petēde

Mulier primi
 diebus infant
 non lactet.

Mater defect
 papillæ non n-
 trit.
 Mulieres All-
 brogū quibus
 morbis obno-
 xia.

lactare non possit mater, opus est nutrice, ne perdas
 Electio nutri- factum tuum. Quæ colore sit fusca, non pinguis, statu-
 cis, ræ congruæ, & conuenientis, non mammosa, qualis nõ
 Mulier fusca fuit quæ adolescentiam meam perdidit, mentem meam
 non mammosa turbauit, rationem superauit, uincētibus nigricātibus,
 adolescentiam ac splendidis in ea oculis, ob concinnitatem, & bene
 meā perdidit, temperatam substantiam: quæq; conditionis extreme,
 & seruilis non sit, aut improba, aut infõrmis, aut im-
 pudica, aut tumultenta, quæ non sine pernicioso con-
 tagio nutrit. Post igitur lactationem, & nutricis de-
 pictionem, quæ qualitatem lactis demonstrat signis
 quibusdam salubribus, quæ ex toto corporis habitu
 colliguntur. Totius autem corporis habitus ex illis
 partibus maxime dicitur, quæ primæ oculis subiiciun-
 tur. Nam quæ intra corpus sunt, non facile neq; omnia
 cognosci possunt. Superest igitur ut recens natum,
 quia adhuc tenellus est, sic recipiamus, ut & offensam
 minime inferamus. Si uerò partes figura, numero, aut
 situ delinquūt, his formatione, ablatione, & alligatio-
 ne succurritur, quibus ad naturalem habitum tradu-
 cuntur, primis scilicet diebus, potius q̄ aucto iam in-
 fante, qui ob duritiam emendari non potest: quemq;
 citius frangas, quàm corrigas. Relinquo quæ magis su-
 perstitiosa sunt, quàm uera, de umbilici scilicet longi-
 tudine, qui linguæ q̄titatē prescribit, & ita (ut dicūt)
 ut quantus est, tanta est linguæ musculi longitudo, aut
 breuitas. Præterea sunt qui dicant presagia capi futu-
 ri partus ab umbilico primi infantis: qui si in parte,
 qua corpori proximus est, rugas non habeat, mulieri
 deinceps

Partes quæ pri-
 mæ oculis obij-
 ciuntur totius
 temperamentū
 demonstrāt: quæ
 uerò internæ
 sunt nõ facile.

Lege multa de
 umbilico su-
 perstitiosa.

deinceps sterilitatem portēdit, contra uerò si rugosa, & lineis quibusdam abundet, tot partus mulieri pro- mittit, quot sunt numero nodi, seu rugæ. Set hæc Aegip- tijs & Arabibus sunt relinquēda, magis quàm Chri- stianis, & artificibus, qui res secundum naturam, & contra naturam, & non naturales considerant, potius quàm quæ ab euentu fiunt, & quorum causa occulta est. Quod si omnium morborum causa, aut occulta, aut necessaria esset, nulli possent à medico morbi cu- rari, testante hoc principe nostro Hippocrate, cuius hæc sunt uerba: Ceterum de occultissimis, & difficilli- mis opinione, potius, quàm arte iudicatur, in his quæ experientia plurimum imperitiam præstat. Si cui etiã morborum causa perspecta fuerit, hic poterit quæ con- ducere ualeant, corpori admouere. quippe qui ex cõ- trarijs ægretudines fieri non ignorat. Nam hæc medi- cina in primis naturalis est, quiq; hoc optime facit optimus est medicus: qui autem ab hoc plurimum ab- scesit plurimū à parte discesit. hæc Hippocrates, qui etiam in libro de natura humana, idem ferme dicat. Morbos, inquit, qui sensim oriuntur, & quorum cause cognitu sunt faciles, tutissimos appellare licet. Quare presentissima curatio si quàmprimum morbi cause occurratur: qua sublata morbus absq; negotio disce- dit. hæcenus diuinus ille senex, in præstigiola potius animalia, quàm ueros homines, quæ confusio, igno- rantia, & dispersio perdat, & in tenebras cum mola asinaria mittat, quibusq; abundat Italia docta: set his se purgat, ut tandem Gallias inficiat. Set ad rem

Causa morbo- rum omnium nec occulta, nec ne- cessaria.

ægretudines ex cõtrarijs fiunt superantibus,

Præstigiola ani- malia potius q̃ ueri homines,

Superstitiosis & mōstris quæ formā humanā induunt abun- dat Italia.

reuertamur. Postquam umbilicus resectus, atq; obli-
 1 Oleū glandiū, gatus est, totum quoq; corpus infantis perungi oleo
 glandium, aut mastichino, aut myrtino nō erit inutile
 ut cutis confirmetur, contra ea, quæ foris adhuc tene-
 rum offendere possent. Ab unctiōe uerò, aqua tepi-
 da lauari, omisso cerebro, corpus infantis conueniet
 naresq; digito resectis unguibus aperiri, & purgari.
 Necnon anus & podex à nutrice digito oleo inste-
 cto aperiri debet, instar glandis, quo citius ad ege-
 rendum prouocetur. Præterea cum infans inuoluitur,
 quod frequentissime fiet, propter sordes quibus abun-
 dat prima ætas humida, danda est opera ut quàm mol-
 lissime tractetur unumquodq; membrum, recteq; &
 suo loco illigetur inuolucris suis, & tunc nihil impe-
 diet, quim rectis membris, & corpore recto crescat,
 non secus atq; in seminarijs arborum, & plantis debi-
 libus sit: & ut educuntur, ita adulta, eandem formam
 tenent. Quod si hæc obseruata fuerint, illæsus, & in-
 teger uiuet infans. Neq; inficiaris oportet, desidiam,
 & negligētiam plurimum obesse, sicubi sit omissa: qua-
 re ut semel finiam, hæc sit huius corrolarij summa, ut
 ne ab initio lacte infantem obruamus, uitemus. Nam
 præstat sepe, ac modice lactare, quàm non modice se-
 mel, ac iterum sugētē implere. Cæterum date ope-
 ram, ne lac nutricis in totum (quod interdum euenit)
 decrescat, quod si à cōceptione inueniatur error, mit-
 tatur nutrix foras, propter lactis uitium. Si uerò aut à
 calore, frigore, & obstructione, utere consilio medi-
 corum præsentium, unum præcipue admonentes, ut
 lactucis

Prima ætas re-
 cremētis abun-
 dat.

Analogia arbo-
 rū debilitium.

Nutrix quæ
 concepit nō nu-
 triat si uelis in-
 fantem non do-
 lere.

Quibus lactis
 abundantia pa-
 reur.

lactucis quam frequentissime poterit, aut in acetarijs ex minimo aceto cum melle, more hispanico, aut in iusculis utatur nutrix, quo lacte abundet, et sic sufficiet nutrix humorem infanti, donec ab lactandus sit puer. Et hæc de primis mensibus infantis, quæ retulimus, ut nihil huic loco deesset, quod ad utilitatem, et sanitatem publicam faceret.

CAPVT PRIMVM

authoris sequitur, quod est de
Saphati, fauositate &
eius cura.

Egritudines quæ accidunt pueris, et infantibus, quæuis sint uariæ secundum complexionem eorum, Tamen secundum quod dominus illuminabit, declarabimus, ægritudines eorū usq; ad tēpus rectæ eloquitiōis, quod est septē annorū, inchoādo à capite, tãquã à sede animæ rationalis, usque ad pedes, et nō nisi ea quæ collegimus ab autoribus nostris dicemus, hæc quæ hincinde uidimus et experti sumus. Accidit igitur in primæua ætate dispositio, quæ saphati appellatur, aut fauositas, aut uulgari nostro, malum

Recta & distincta eloquutio septimo anno ostenditur.

puerorum. Quæ ægretudo non causatur, nisi ex
 Cause morbi
 istius, corruptione lactis, aut superabundantia eius, aut
 ex dispositione contracta à uentre matris, seu
 natiuitate. & quamuis secundum sententiã Rasis,
 in tractatu seu libello de ægretudinibus puerorũ,
 sit aliqualis differentia inter saphati, & fauosi-
 tatem, quia in saphati nulla est squama, sed sola
 Differentie ho-
 rũ duorũ mor-
 borum. excoriatio, in fauositate uerò sunt pustulæ, à qui-
 bus emanat sanguis mixtus cum sanie, aut aquosita-
 te, & apparent quasi squamæ desuper. Et tamen
 secundum eiusdem sententiã, fauositas est species
 saphati, & non differunt, nisi secundum maius &
 minus, & ex eo, quia non accidūt nisi ex corruptio-
 ne sanguinis, aut lactis, aut sanguinis permixti cum
 phlegmate salso, ut dictum est, quæ dispositio, se-
 cundum sententiã autorum, nullatenus curanda
 est, nisi cura naturali, aut ipsa ducente infantem ad
 extraneam aliquam ægretudinem, imò tales sapha-
 ti, secundum sententiã Gal. Auice. Serapi. Allia-
 batis, & ferè omnium autorum medicinæ excusat
 infanẽ, seu præseruat à uarijs, & diuersis ægretu-
 dinibus, sicut epilepsia, matre puerorum, spasmo,
 tinea, & tiria, & melancholicis passionibus, reddit
 infantem

infantem hilarem atq; iocūdum. Set quia hodiernis temporibus oportet medicū non secundū canones operari, sed aliquādo, non tamen in totū contra canones, & ideo oportet medicū uolentē addiscere curam huius dispositionis, nullatenus restringere, sed magis applicare medicamina trahentia leui attractione, aut suauī, lauādo caput lotionē leui, facie eleuata uersus cælum, cū decoctione ordeī excorticati, & maluæ. Deinde accipere caules torrefactos leui torrefactione super cineres, & ungerē butyro loto, & capiti infantis applicare: quod si contingat huiusmodi saphati restringi, tunc debet recipere folia hederæ, & suere ad modū bireti, & torrefacere, & ungerē, ut dictum est de caulibus. Set descēdatio faciei, aliquādo odiosa est matri, & partibus, tūc ad remouendū eā absq; periculo, debet mater, aut nutrix habere caput lactis, & ungerē faciem infantis, continue trahendo manū uersus uerticem capitis. Quod si infantem instantiam uigiliarum pati contingat, & continue caput moueat hinc inde, ex eo quia manus eius sunt fascia ligatæ, unde non potest manu scalpere, tunc apprehendimus hoc non prouenire ex alio, nisi ex maxi-

ma materiei acuitate, aut uenenositate. Et tunc nutritrix accipiat atriplices, & torrefaciat eas leuiter super cineres, & capiti infantis apponat: attrahit enim ad se uenenositatem humoris, & acuitatem, teste Rase, tractatu præallegato. Qui inquit, quod quotiescunque contingit infantem clamare, & continue moueri, debemus administrare folia atriplicis, & ego expertus sum, quòd si contingat infantem esse adultum, supra scilicet unum annum, tunc competit huiusmodi unguentū, prius tamen purgata nutrice, & ipsa obseruante debitum regimen.

℞. cerusæ, litargirij añ. ʒ. ʒ. lixiuū de cineribus uitis. ʒ. iij. olei rosati. ʒ. i. ceræ. ʒ. i. liquefiat cera cum oleo rosato, & terantur cæteræ medicinæ, & conficiantur omnia cum duobus uitellis ouorum assarorum.

Almel, grana sunt uuarum passerū.

Aliud ad idem. ℞. Gallarum ʒ. iij. granorum almel ʒ. ij. baurach aur. unum, sulphuris citrini aur. ij. arcenici rubei, aristologiæ amborum ʒ. ʒ. salis almoniaci, frusti testudinis ueteris furni, amygdalarum amararum excorticatarum, æris usti, uenarum citrinarum, merdasengi, radicū capparorum, foliorum fici siccorum, radicum arundinis sic

nis sicca, Zimar, aluminis iameni, sief memita, olivam omnium añ. aur. j. teratur medicina, & cribelentur, & conficiantur cum aceto uini, donec in unguentum reducantur, & ponantur ad solem, donec permisceatur: deinde caput pueri ungetur: hoc enim unguentum est utile, non solum ad saphati, set etiam ad omnia ulcera capitis, ad tineam, allopiciam, & ad lendes, pediculos, & ad scabiem, & ad similes etiã ægritudines antiquas. De expertis ad huiusmodi ægritudines, est sterco gallinæ Finus gallinaceus, ustum, uel aridum permixtum cum melle, expertum est mirabiliter, iuuare radices altheæ decoctas cum urina pueri, & caput ungeri.

Appendix primi capituli secundi tractatus.

ET ut ad curationem morborum deueniamus, quod est iam propositum, qui propè sunt infiniti, quibus & iuuenes, senesq; solent implicari, rem profectò Morbi prope sunt infiniti, tristem, & suspiriosam, & negotiosam, quæ laborem artificibus, utilitatē ijs qui utuntur impertiat, quæq; imperitis sit auxilio, peritis, dum exercetur, dolores, anxietatesq; retribuat. Et ea ipsa & unica ἰατρικὴ est, quod si impatibile, atq; inalterabile esset corpus,

semper optima constitutio perduraret, neque artis praesidio, aut artificibus indigeremus. Cum uero alteratur, corrumpitur et uertitur, neque eundem seruat prioris status tenorem. Idcirco auxilium desiderat. Quare quot modis alteretur corpus, dicamus. Alteratur quidem a nonnullis necessario, ab incertis uero non necessario: quae necessario laedunt, haec sunt, quae nulla scilicet ratione euitari possunt: et sunt sex numero, quae non naturales dicuntur: quae corpus humanum (si recte adhibentur) incolume conseruant. Si uero haud recte corpori accommodentur, tunc idem destruunt. Non necessario ea sunt quae ab euentu, et praeter spem obueniunt, ut obuiare feris exitialibus, ensibus, ruinae aedificiorum, incendio nocturno, subuersioni, et reliquis, quorum certus non est numerus. Vtrunque tamen considerantes, huic primo morbo, quem principio praeposit autor, curationes adferamus, primo inquirentes quae sit aegritudo, quae saphati ab autore dicitur, quae habeat acciditiam, et quae sit eius causa, quae praecipue est intentio et communissima, quam medicus ob oculos habeat, ut unamquamque causam efficientem morbum rescindamus, quod fiet, ubi contrarium dispositioni auferenda exhibebitur. Nam calido affectui causa frigida contraria existit, frigido uero calida, eademque in ceteris seruata proportione. Etenim immoderatum moderato contrarium est, alterum siquidem secundum naturam, alterum uero praeter naturam. Autor iste etiam si per omnia Rhasam sit sequutus, fauam tamen, et assaphati siue saphati, et simul faciei, et capitis ulcera confundat, Graecis κρησιον dicitur, fauus

Causam morbi ob oculos medicus habet.

uus similitudine quadam, saphati uero Arabicum est, quod est Latine faciei pustulle, & ulcera. Set Rhafes appellat assaphati, quod est pustullarū rubor, quæ in facie adparent, & sunt acores, & acuitates, asperitatesq; cuiusdā humoris cholericis, sic cutem scedantis, à quibus tenuis sanies, & moderatē uiscida erūpit, humiditasq; ad mellis speciē stillatur. Rhafes uult hunc morbū à multitudine sanguinis fieri unā cū humiditate uiscida cutis qua abūdat infans. Quare sic curato, incipiēdo à nutrice, propter alimentū quod sumit ab ea. Nutriatur nutrix uino claro, debili & ligophoro, aut bene diluto: cibis nō nimium calidis, neq; acribus, ut sunt synapij, caules, aromata, carnes salitæ, & reliqua eiusdē generis. Vlcerā infantis sic curētur, abradata tur caput, & exin lauetur cū lotionē astringente, potius quā cū psilotro, & depilatorio ungueto, nisi iā ulcuscula impedirēt, & demū folia atriplicis appone, quod si hæc nō sint satis, accipe decoctū mētastris, satuireiæ, maioranæ, & rosarū rubentiū, & corticis malorum punicorum, hoc etiā unguento utere. ℞. litargirij, cerusæ præparatæ añ. ʒ. ij. balauslij, acasiæ añ. ʒ. j. misce & cū oleo rosato, & modico aceti recipito, mane & sero liniatur caput, præcedēte primò ablutione capitis. Adde si uelis thuris. ʒ. iij. Itē aloen tritissimā, cum arida plantagine mixtam inspergito, balausium etiam tritū siccū appone, aut aqua excipiens utitor. Et hæc sufficiant, hoc unū præcipuum nō negligētes, quod ego pro miraculo & inaudito adfero, cuius ego editis sum oculatus, infantes scilicet cuiusdā mulieris.

Curatio incipiēda à nutrice.

Mulier nunquam menstruosa quae peperit, à me visa, quae neq; in partu, neq; sana, uisa est unquam fluxiones illas cōmunes, & purgationes (quae mēstrua dicuntur) pati, hoc morbo saepissime corripi.

De Epilepsia, CAPVT II.

Epilepsia est aegritudo prohibens membra animata ab ~~par~~peratione sensus, & motus non integre, propter opilationem contingētem in uentriculis cerebri, & spirituum cursibus sensiuorum, & motiuorum. Fit autem talis aegritudo, merito alicuius timoris, siue strepitus, uel huiusmodi. Accidit autem talis aegritudo infantibus, in primæua ætate, aut post natiuitatem, aut in natiuitate, quod si accidat à natiuitate, non curatur, aut uix, nisi ex permutatione ætatis, aut regionis, aut temporum anni. Testatur hoc Hippocrates, in secunda Aphorismorū particula. Testatur hoc Aui-cen. prima tertij cap. de epilepsia, & ferè omnes autores. qui si non curentur ex tali permutatione, cum illo commoriuntur. Si autem est post natiuitatem, & sit infans lactens, cibum non sumens, tunc oportet nutricem habere regimen in sex rebus non
nati

naturalibus, uidelicet habere aërem remotum ab
 omni mala impressione, cauere ab omnibus cibis
 multiplicantibus materiam phlegmaticã, sicut sunt
 pisces quicunque, sicut lac, & omne quod confici-
 tur cum pasta, carnes grossæ, uinum nigrum, legu-
 mina, allia, cepæ scalonæ, & omnia olera, exce-
 ptis buglossa, acetosa, borragine, fructus crudi
 etiam uitentur, acetum, & omnes res uaporosæ,
 sed sumat carnes uitulorum, aut hœdorum, aut ca-
 strorum, perdicum, phasianorum, utatur ouis sor-
 bilibus. Considereturq; lac ipsarum, utrū sit aquo-
 sum, aut uiscosum: quod apprehenditur accipiendo
 unam guttam, aut duas lactis, & ponere, aut mul-
 gere super unguem, aut ferrum tersum, & poli-
 tum, seu marmor, aut uitrum, & comprehendi-
 tur utrum lac retineatur illic tempore longo, uel
 non, quod si flectendo, aut plicando aliquod isto-
 rum, lac retineatur, nec remouetur, comprehendi-
 mus lac esse grossum, & uiscosum: quod si parum
 flectendo descendat, nec retineatur secundum par-
 tem, tunc apprehendimus ex illo, lac esse maximæ
 aquositate. Et oportet rectificare lac nutricis,
 stant e lacte grosso, cum reducentibus, & rectifi-

Probatio
 lactis.

cantibus lac ipsum ad mediocritatem reducendo.

Quæ omnia inferius dicentur. Sed quia talis ægritudo multum infestat infantem, & patrem, & matrem terret, omnesq; astantes. Et cum infans nihil possit sumere per uiam oris, quod si sumat, parum est, ideo ponentur, quæ experta sunt in cura epilepsiæ. Sententia autem plurium autorum est, quod smaragdus suspensus collo remouet epilepsiã. Sententia omnium autorum est quod pæonia quomodocunque collo suspēsa, siue semen, siue radix eius tollit epilepsiam: & hoc uerum, & probatum est.

*De ericio
nota.*

Pariformiter asserunt aliqui autores, quod si quis combureret suem spinosum, seu ericium, & aliquid pulueris ad bibendum dederit, subito tollit epilepsiam. Testantur aliqui fide digni quod lignū crucis, quod lignum nascitur super quercu, ex quo fit uiscus, suspēso collo tollit epilepsiam, & omnem ueriginem. De rebus autem maxime expertis, est theriaca magna, seu andromachi, permixta cum lacte mulieris, cum pauco saccharo rosato. Antiqui tamen infantes cauere debent ab omni terrore, & strepitu, qui habeat inducere talem morbum.

Appen

Appendix secundi capitis.

Tres sunt morbi qui non nihil inter se commune habent, epilepsia, spasmus, & mater puerorum. Qui ratione tantum maioris, aut minoris differunt. Sed quia à doctore tribus capitibus, uelut tria essent distincta, describuntur, ideo suo loco omnia dicantur. Venientes primò ad epilepsiam, quæ bifariam consideratur à medico, aut enim cum ea nascitur puer, ab intemperie non parua cerebri, aut locellorum, aut à femine uiciato, quare inter hæreditarios morbos collocetur, quod nos uidimus ab eadem matre omnes ferme masculos illo morbo perisse, perinde ac fit à tabe aut phthisi, qua perierunt omnes utriusq; sexus illius opulentissimæ familie quæ est monspessuli, & est familia fortiana, quæ ortus traxit ab Hispania citeriore. aut post partum, & ex accidentibus causis accidit, quæ destruuntur, aut loci mutatione, ætate, tempore, aut medicamentis. Medicamēta uerò hæc sunt: relicta nutrice, cuius lac satis per autorem corrigitur, quare proderit coagulum leporis cum mellicrato infanti dare, & eo die lac nō recipiat, sed solus hydromellis usus seruetur, quod uices lactis geret, addendo ℞. uisci quercini subtiliter puluerisati, quodq; appensum collo etiam prodest mense martio, decrefcente luna decerptum, quod Druidæ Gallorum sapiētes syluua gi, illo mense colligebant cum ceremonijs, & ueneratione. Rutha etiam, aut assa fœtida naribus apposita prodest, quam inungas oleo costino. nutrices uictu can

Epilepsia
morbus hære
ditarius,

Nota,

De visco
querno,

lidiori regantur, ut lac calidius, subtiliusq; efficiatur:
 infantium quoq; capita operiantur puluisculis nature
 feruidioris, qualia sunt cyperus, capillus ueneris. Con-
 ueniet etiam cerebrum assidue inungi calidis, oleo sci-
 licet anethino, irino, & amaracino, neq; caput un-
 quam lauandum est, uel aqua tepida, uel frigida. Sed si
 necesse fuerit sordes abstergere, id facito aphronitro,
 id est, spuma nitri, & melle, & postea aqua calida le-
 uiter abluas, cauendo ne totum caput immergatur, ma-
 de fiatq;. Dato etiam mel despumatum, propter stoma-
 chum, a quo multa patitur cerebrum, collo etiam su-
 spendito pæoniæ radicē uiridem, ut stomachum attin-
 gat. Cæterum si cum epilepsia infans nascatur, omni
 ope est nitendum ut sic alatur infans, sic sustentetur,
 ut cibus sit & ætati, & morbo conueniens, quod fiet
 partim per nutricē, & adueniēte secūda ætate, aut ter-
 tia, uiuet sanus, quod Deus optimus faciat. Et hæc de
 epilepsia morbo sanè difficili.

Ab stoma-
 cho multa
 cerebrū pa-
 titur.

Ætas varia
 epilepsia cu-
 rat.

De

De Spasmo puerorum, CAPVT III.

Accidit pueris spasmos de repletione, & inanitione, de repletione aut maxime carnosus, de inanitione autē infantibus, aut propter febres excitantes, aut propter continuos clamores, unde contingit aliquādo infantes tetanari, ut flecti non possint, nec ad partē anteriore, nec posteriorem, quæ passio secundū aliquos appellatur alcuhes, uel alcu-ses. Si igitur patiuntur spasmi de repletione, custodienda est nutrix, ne eius lac ad humiditatē multam declinet, id est, ne lac sit aquosum, sed nutriatur magis cibus habentibus ingrossare lac, & abstinendus est infans à multa lactatione, et à multo somno, inungenda sunt quoque membra ipsius ex oleo irino, id est, liliorū alborum, aut de oleo alkiri. Si autem contingit infantem esse exsiccatum, nutrienda est nutrix cibus humectantibus, tam à substantia, quàm à qualitate, sicut sunt carnes laudabiles, cum rebus frigidis, & humidis decoctæ, & maxime si spasmus talis sit post febres longas. Et inungendæ sunt iuncturæ cum oleo uio-

lato, & pauco ceræ. Nonnulli autem intromittunt infantes in balneum, ex decocto capitum porcorum iuuenum, aut castrorum, aut hedorum, faciunt decoctionem istarum carniū, usq; ad relaxationem ipsarum, & intromittunt infantem in tale balneum: deinde faciunt unctiōnem ex oleis iam dictis. hoc tamen experientia scio, quòd quàmplures infantes uiderim tetanatos, ut non possint flecti ad partem domesticam, neq; syluestrem, qui cum sola unctiōne facta spondylibus colli, ex oleo liliorum alborum, aut humida hissope releuati sunt, & curati fauente domino à tali contractione. De rebus autem maxime expertis, maxime & stante spasmō humido, ex theriaca magna seu andromachi.

Appendix

Appendix in Tertium Caput.

DE eo morbo nunc agitur, qui proprie morbus est cerebri, hoc est sedem habet in eo, & dicitur *σπασμός*, Latinis uero conuulsio est: & fit, ubi sine electione musculi & nerui trahuntur, ueniuntq; in eam dispositionem, quam etiam in motibus factis secundum adpetitum, & uoluntatem, ratione motus musculorum, qui est uoluntarius assumpserunt: eius species sunt tres, *τῆτανος* tendens rectam & im- Species va-
ria spalmi,
mobilem ceruicem, *ἐμπροσθότονος* ubi mentum pe-
ctori appropinquatur, & contrahitur sic, ut non possit auferri, *οπισθότονος* adnectēs caput scapulis quominus nō amoueri possit. Præterea ex autoritate Hippocratis, aliquando ex plenitudine aliquando ex inanitione fit, quod primò erat dicendum, neglectis ceteris partitionibus inutilibus, de spasmō scilicet puerorum, & senum, deq; eo qui antecedit febrem, & eo qui subsequitur, alij quintam addunt partitionem, quæ est eadem cum secunda: Nam spasmus qui accedit post longas potiones, & uiolenta pharmaca, inanitionem indicant: contra uerò repletionem, sed his iam iactis quæ gratia artis dicta sunt, infantū spasmō curando nos accingamus, uniuersale documentum accipientes, infantes scilicet tetano sæpius corripit, sed eo diligentia medici sæpius curantur. Quòd si ab inanitione, & exsiccatione (quæ recipitur à longa febre) quæ uia est ad ceticam, nam teste Galeno, longa ægritudo in æqualem intemperiem mutatur. Et tunc

Nulla regula
la gñalis que
exceptionē
non habeat.

Theriaca in
sanis ex-
hibenda.

oleum, & operam in pluribus medicum perdere affirmamus. dico in pluribus, quando non sit dare regulam quantumuis generalem, quæ exceptiones non habeat, præterquam ista: maioribus nostris pares esse nõ possumus. Sic igitur curato, ad nauseam, aut propter lætis corruptionē, aut abundantia quæ ægritudinis causa est, infantē duc, & cū aqua buglosi dissolue puluere diamoschi, & diapliris, aut aromatici rosati ꝛ ꝛ. & dato infanti. Nutrix theriaca utatur, neq; consulo quòd eam infanti exhibeas, propter nocumentū, & theriaces uires, quas imbecillus, nedum sanus ferre potest, & lege Aetiū Galeni integrū paraphrastē, suis digressionibus & disputationibus relictis, qui maiori luce, & potioribus uerbis, omnia ex Galeno transcripsit, de usu etiā theriaces, probatione, compositione, & electione. Perungatur etiam infans aut oleo irino, aut lilij, aut alkiri, id est, uulgo keri, & est uiolæ species, quæ est lutea, Latini uiolam romanam dicunt, noctu plus redolentem, quàm diu, prodest etiam decoctum uerbaci, uulgo tapsi barbati. Postea uerò addere oleum rosatum, & amygdalinum. Sed ad infantium uigilias accedamus.

De

De instantia uigiliarum,
CAPVT IIII.

Accidunt etiam pueris instantiæ uigiliarum, propter quas accidunt pueris insomneitates & clamores perturbantes, & nutrices, & omnes domesticos, cui accidenti & si uaria nominentur ab autoribus, semper à leuioribus inchoanda est curatio: cùm omnia prouocantia somnum, narcotica sint, & quodammodo stupefacientia. A leuioribus ergo fiat unctio fronti, & naribus, ex oleo uiolato: Secūdo ex uiolato oleo, & anethino permixto cum lacte mulieris ipsum lactātis, & modico ceræ: Tertio adde unctiōni supradictæ parū opij, aut succi iusquiami, aut mandragoræ: Quarto facerē unctiōnē ex unguento populeo, leui tamen unctiōne, & in parua quantitate. Et quāuis secundū sententiā autorum nostrorū, debeamus magis procedere per extrinsecus applicata, tamen contingit aliquando intrinsecis aliquid administrare, ut infans cibum sumat, accipiat panatellam, cum emulsione seminis papaueris albi, quamuis etiam Rasis papauer

nigrum, quod minime laudo uel eius euulsione ad-
ministret. uulgares autem nostri administrant in-
fantibus parum medicamenti illius, quod dicitur re-
quies, descriptione Nicolai. Quæ si sit laudata ab
eo, non tamē nisi urgēte necessitate est ministrāda.

Appendix in uigiliam puerorum.

EXtra ægritudinem uigilantes nimium infantes,
aut à fame ex stomachi inanitione, quem natura,
Stomachus
velut terra
plantis no-
bis datus. uelut terrā plantis, creauit, & dicitur promptuariū,
deditq; indigentiae sensum, cuius impetu, animalia ad
cibum, ad potum concitata sunt, & uocatur eiusmodi
expletionis, desyderium, adpetitus. Quare cibus an-
goris est remedium, ab eo ergo angore fit uigilans in-
fans, ab excrementis etiam, & lotio exurente, qua-
re linteis mundis opus est, & exquisita munditia, ut
si ab ægritudine, aut scabie, aut dolore quodam inter-
no non dormiat, ægritudinem, cuius est accidens uigi-
lia, aut cui accidit uigilia, sua methodo curato, non
omittens insomnia, quibus infantes noctu affliguntur.
Quare statim à cibo infantem cubitum ne reponas, ali-
quantulumq; mellis depurati præbe lingendum, quo fa-
cilius concoquat, iubetoq; ut meliori lacte nutriat
mulier, à qua etiam fit uigilia infantis. cætera lege.

Caput

De ægritudinibus oculorum
infantium,

CAPVT V.

Accidunt infantibus ægritudines
oculorū uariæ & diuersæ, uideli-
cet ophthalmia, tumefactio ocu-
lorum, strabositas, quæ duæ ægri-
tudines primæ maxime accidūt oculis, propter fri-
giditatem, aut propter corruptionem lactis. Stra-
bositas autē, aut contrahitur à principijs natiuita-
tis, aut propter malum regimē situationis infantis,
in aspectu luminis, aut modo iacendi. Si igitur ac-
cidat tumefactio oculorum, & sit rubor in facie,
& fronte color rubeus, tunc hoc medicamen con-
fert. ℞. succi menthæ, foliorū rosarum añ.
ʒ. j. croci, myrrhæ añ. ʒ. j. ꝑ. puluerisentur, & con-
ficiantur cum lacte mulieris, & subponatur ocu-
lis extrinsecus, & fronti, quotidie renouando do-
nec aperiantur oculi. Si autem in oculis non fuerit
rubedo, nec calor in facie aut in fronte, ℞. myr-
rham, crocum, aloem, & folia rosarum, & confice
cum bono uino, expertum maxime ad hoc, mittere
in nares infantium parum ambra, distemperatum

d

cum lacte mulieris. Si autem infantibus pruritus, aut scabies cum sola emulsione lactis nutricis, summa est cura. Si autem patientur strabositatem, seu oculorū tortuositatem, maximè situandi sunt super latera opposita, ut exempli gratia, si oculi sunt eleuati, & contorti uersus angulū, seu lachrymale sinistrum, situandi sunt, ut iaceant super latus dextrum, & lumē situandum est in latere dextro, ut ex intuitu illius luminis dirigatur oculi. Opposito autem modo, Si oculi sint contorti uersus lachrymale dextrum, uel uersus partem dextram, tunc opposito modo situandus est puer, & lumen eius. Si autē oculi sint strabi, opposito modo, quia unus ad dextram, alter ad sinistram, tunc situandus est infans corpore resupino, & accipere speculum calibeatum sphaericæ figuræ, aut picturas pulcherrimas, aut aliquod delectabile inspiciat infans, ut ex conuenienti intuitu, & delectatione figuras, aut species representatas intueatur, unde oculi diriguntur, ex rectitudine oculi intuitus. Et sic propter continuā considerationē firmantur oculi, in dispositione, seu situ suo naturali.

Appen

Appendix in caput quintum de Oculis.

Nunc se offert oculorum morbus, quem non methodice, nec artificiose curamus, nisi caput curemus: at caput non curatur, nisi corpus cures: est in argumento igitur, nos primo debere corpus curare. Set in infante, et tenello uix quæ sunt artis obseruamus, cuius uires sunt imbecillæ, nec uim pharmaci ferre potest sine noxa, sed ubi interna ueniunt purganda, aut alteranda, hoc facito in corpore nutricis, à qua totum requiritur nutrimentum. Neq; ignoramus duas causas communes uniuersalium morborum, aërem, et uictum, quare aëre nunc relicto accipiamus uictum infantium, qui est lac, quo aut uiuit sanus, aut eger. Quare habeto corpus nutricis ob oculos, à qua iudicatione accipe. sed ad oculos lesos bona pace, et uenia quadam redeamus, quos sic curato. Accipe lycion aut Indicum, aut Pataricū ab urbe Patara Lyciæ, ubi Apollo respōsa dabat, uerum Indicum præstat, quod desideramus. Quare seplagiarijs consulere, quod fieret ex Rhamno potius, quam ex caprifolio, aut buxa spina, quæ est Indica qua caremus: nam antiqui ex radicibus Rhamni plerunq; preparabant, deficiente Lycio Indico. Lycion ergo plurimo lacte dilutum instillato, tenerisq; linteis obliga, exin oculos ipsos aqua ex decocto chamomillæ, basiliconis, et rosarum rubentium ablue. Ad albugines uerò oculorum (quas leucomata uocant) quæq; ab eiulatu, aut humore fria-

Oculos non curabis, nisi caput cures: nec caput, nisi corpus curetur.

Duse causæ uniuersales omnium morborum contra Hippocratē libro de flatibus, si eius libri sit author.

Lactē, hære ditare relicta, aut uiuit sanus, aut eger infans. De lycio lege quid sentiat.

Chamæmelon latinè dicitur.

gido cerebri, aut ab aere humido & frigido sunt, solani igitur nigri succum illinito, aut anagallidos siccu defecatum inijcito. Hæc sunt quæ de oculis potuimus adferre, quantum uerò ad oculos strabos attinet, nihil ne eadem cum auctore referamus, & ne iam actum agamus.

De ægritudinibus aurium
internis,
CAPVT VI.

Accidunt pueris pustullæ nonnullæ intra aures, emittentes sanie, & aquositate, quibus inest pruritus maximus, quo infestatur pueri. Et nutrix propter clamores ex dolore, & si multa dicantur ab auctoribus, pauca tamẽ experta enarrabimus. Primũ est, accipe cotũ antiquũ, id est, nuper carminatũ, & impone in aures in modũ tentæ, & mūdifica sanie ab ulcere egredientẽ, & iterato tentam aliam mundam immittas. Secundum est ut intromittas tẽtam inunctam oleo communi, aut aqua mellis: & si contingat infantem liberari, replicetur tenta, usque ad perfectam sanationem. Quod si sanies adhuc emanauerit tunc tenta iam dicta

dicta inuncta aqua mellis, & pulvere ireos, aut myrrhæ, aut aloes intromittantur usq; ad sanationem completam. Aliud ad idem similiter ualet, accipe alumen, & dissolue in uino, & intinge lycion, & intromittas. Accipe etiã nitrũ, & tere cũ aqua, & aceto, & intromitte. Quod si contingit infantem istis non liberari, tunc scias fistulam esse factam intrinsecus, & infantem non liberari, nisi ex ætatum permutatione.

Appendix.

Auris sensorium auditus est, quæ morbis etiã in infantibus sit obnoxia, aut enim surditatem patitur, aut ulcera, aut dolores, aut sonum, & tinitum. A quibus omnibus medicus infantem liberabit, qui uolente hoc Aesculapio, omni morbo unum, & alterum debet habere pharmacum, ut medeatur in laudẽ, atq; admirationem artis diuinæ, de inflammatione aurium, & earum humiditate, accipe album oui, cũ lacte mulieris, & instillato, aut lumbricos terræ cum oleo rosaceo. Si uerò fuerit humiditas fluens, utere tutò, & quam frequentissime aqua mellis. Rursum si dolor aurium ex flatu, ac uentositate, & tumore proueniat, organum cum lauri folijs, salua, & anetho per decoctum, cuius uapor per canalem iniiciatur: aut myrrhã cum oleo oliuo coctum, in aures lepide instillato. hæc tenus de auribus.

Medicus munus sit re-medij.

Ars medica ars diuina.

De apostematibus auriū externis,
CAPVT VI.

Ccidunt pueris pustulæ post aures diuersorum colorum, uidelicet albæ, citrinæ, nigræ, & rubeæ. Nigræ autem mortales quodammodo sunt, quâuis remedia sunt eis tribuenda: citrinæ aut sunt minoris maliciæ: albæ uerò salubres unâ cum rubeis quæ nullatenus possunt curari, ubi infans per os nihil sumat. Set magis regimen adhibendū est nutrici. Hoc Rasis in tractatu suo de infantium morbis testatur. Isaac de ægritudinibus puerorum idem testatur. Et princeps Auicenna tertia primi, de regimine infantium. Remedia eorum adhibenda sunt extrinsecus, & stantibus pustulis citrinis, sic medeamur, nutriatur nutrix oleribus frigidis, sicut sunt endiuiâ, scariola, lactuca, & cucurbita secundum Auicennam. Set si sint albi coloris pustulæ, tunc nutriatur fœniculo, origano, id est, horū oleum decoctione, cū carne castrati, aut uituli, aut pullorum. Si pustullæ uerò sint nigræ, quâuis mortiferæ, ut testatur autores, adhibendū esset magis regimen iuuenium, quàm infantū, nutrienda est nutrix

trix cibus factis cum decocto buglossæ, lupulorum
 & carnibus iam dictis: medicandaq; est, medicinis
 corrigētibus prauam qualitātē, sanguinē adurentē.
 Et sunt syrapi de epithimo, de fumoterræ, de ace-
 tofuate citri, cum aquis conuenientibus, puta aqua
 buglossæ, lupulorū, & capillorum. Deinde eua-
 cuāda est cum appropriatis, sicut est electuariū de
 epithimo, diasenæ solutiū, & non solutiū, pilu-
 læ de fumoterræ, & Indæ. Et quāuis secūdū sentē-
 tiam Rasis, tractatu suprascripto, competāt hieræ
 magnæ, tamen abhorribiles sunt tēporibus hodie-
 nis, ideo illas relinquā. Quōd si contingat pustu-
 las illas eminētiam facere magnam, sicut contingit
 aliquando apostemata magna retro aures oriri, aut
 intra aures, tunc fiat unctio cum oleo liliorum, aut
 cum oleo camomillæ, & adipe gallinæ, & anatis
 recentis, aut parū butyri, & cum unctioe quæ ap-
 pellatur anodina, id est, confortatiua. quōd si con-
 tingat ab his apostema non dissolui, accipe empla-
 strum factum ex decocto radicū maluaici, cum
 axungia porcina recente, & maturetur, tunc phle-
 botomo, aut ruptorio aperiatur: deinde chirurgi-
 cus se exerceat in consolidando, & mundificando.

Appendix.

Funt præterea abscessus retro aures, aut circiter, quare aliam habent indicationem, quam non habent interna. Internis igitur utcumque pro modo rei curatis, externa curemus oportet, que sic curato. Si apostema sit frigidum, quippe tumores præter naturam à primis (ut bene docuit Galenus) qualitativibus, & compositis fiunt abscessus, Græce ἀποστήματα dicuntur. Et scito omnem inflammationem quatuor habere notas, ruborem, tumorem, calorē, & dolorem. Set ad fluxus pituitosi humoris (qui Græcis ἐπιόματα sunt) quos sic curato. ℞. olei camomillæ, de lilio, & benedicti, id est, philosophorum vulgo, añ. ℥. ʒ. sanguinis porci antiqui, ℥. j. stercoris caprini prius in uino cocti. ℥. ij. misce & calidum appone: ad idem, stercus ouile cum uino coctum melle addito, ualet etiam in resolutione adeps anseris, & gallinæ, adeps etiam uaccinus, non salitus, cum oleo de lilio, & melle, quod si ad perfectam maturationem tendas, utere his, farina lini, aut orobi, cum senetione. Quod si calida fuerint, utere temperatis, qualia sunt uitellus oui, butyrum, radix altheæ cocta, & elixa, axungia porci, & carica, oleum oliuarum. Et his omnibus curantur fluxiones, & collectiones aurium. Quare ad oris ulcera me confero.

Que temperata sunt, id est, p. 1. ex crementis ofa.

De pu

De Pustulis siue alcola oris,

CAPVT VIII.

Accidunt & pueris pustullæ ori interno, & alcola linguæ & palato diuersorum colorū, quia quædam cinericiæ, quædam albæ, aliæ rubeæ, aliæ citrinæ, & aliæ nigre, quarum quædam sunt salubres, sicut omnes, exceptis nigris, quæ aliquantulum participant naturam cancri, ideo curam nigrarū relinquemus, quia hoc magis pertinet ad chirurgicum, quàm physicum. Si autem sunt citrinæ, aut rubeæ cum percepta calefactione digito intermisso, tunc nutrienda est nutrix, & alēda frigidis oleibus, sicut endiuiā, portulacā, scariolā, cichoreā lactuca, & huiusmodi, ut lac eius sit causa extinctionionis calefactionis, & acuitatis cholere, & sanguinis. Si autem pustullæ albæ fuerint, nutrienda magis est habentibus uim alterare sanguinem, & lac, sicut fit decoctione calamēti, borraginis, sceniculi, & similium habentiū uim remouere maliciam sanguinis. Palatum autē pueri, ubi pustullæ erunt citrinæ seu rubeæ ungendum est cum aqua decoctionis balaustiarum, corticum granatorum, cupularū gland

dium, aut cum succo portulacæ, aut plantaginis, scariolæ, semperuivæ, aut succo solatri. Sed de rebus maxime expertis ut testatur Rases, Auicenna, & Isaac in locis proprijs, est diamorum, aut succus mori & rob nucum, & hoc expertus sum non solū in alcola, aut pustulis, in corrosione gingivarum, & linguæ infantium.

Appendix.

Alcola Arabica est dictio, & Latine interpretatur pustula, seu oris uestica, & præcipue infantium, & sunt uestica linguæ, quas etiam curare conueniet. Sed quia uariæ & multicolores adparent, à uarijs humoribus, ideo non una erit curandi ratio, quippe quæ nigrae sunt, deteriores & mortiferae. Neq; est tantū opus medico, sed & chirurgo, qui habeat aut urere, uel incidere, aut soluta iungere, aut superflua resecare, quod ultimū emplastris, & linimentis, aut ferro, in apertione abscessuū fit. Salubriores igitur, & quæ insperatae non sunt, neq; deploratae, quando quidem medicum boni nominis decet, ægritudines deploratas euitare. Sic curato igitur, nunquam hic neglecta nutrice, cuius cibus corrigatur, & quantitate, & qualitate, pro modo ulcerum. Quare uiolas cōtritas accipe, aut solas, aut simul cum rosis, & pustulis adpone, aut etiā rop, id est, succus ex moris immaturis inspissatis ad ignē, aut nucum, & dicitur ab officinis dianucum, & linguam

linguam inunge. Amylon etiam, ubi pustule humide nimium fuerint, cum cortice thuris, & galle, & totum aqua rosarum macerato, & lingue infantis imposito. Succus etiam granatorum, aut cothoneorum, & malorum, seu pomorum maceanorum, que dulcia non sunt, ualent pro ablutione oris, addito saccharo candido, & hæc de uicijs oris, & lingue.

De dolore gingiuarum infantium, CAPVT IX.

Accidit pueris tempore emissionis dentium, dolores gingiuarum intensi, & quo maiores erunt dolores, eo dentes erunt firmiores. Si autem accidit tempus emissionis in uere, uelociter oriuntur, propter caliditatem superuenientem aeris: Si autem in æstate, tardius oriuntur, propter frigiditatem autumnii proximi: in hyeme autem adhuc tardius, propter temporis frigiditatem: in autumno uero, si accidat, deterius fit, propter eius siccitatem, & frigiditatem. Succurrendum est autem tumoribus apparentibus gingiuarum, fricatione manuū: qua tunc bauositates,

Vere dentes
uolociter
oriuntur,

Et humores emittunt. Et cum lactent, stringunt papillas māmillarū. Et cum intromittitur digitus, stringunt forti strictura. Succurrendum est igitur eis, Et accipe candelam ceream uirgineam, nouiter factam, Et præbe infanti ut masticeam eam, quia propter teneritatem eius, Et ceræ unctuositatem, causatur aliqua dilatatio gingiuarū. fac etiā unctio nem ex oleo lini, aut muscilaginis eiusdē, aut ex semine altheæ, aut stante multa caliditate gingiuarū, ex muscilagine seminis cytoneorum. A proprietate autem laudatur pinguedo anatis, butyrū recēs non salitum: uerū ultima laudatione laudatur cerebrū leporis, Et lac canis lactantis. Vltimū autem remediū est, gingiuas leui scalpellatione scalpere. Nonnulli autem autores recipiūt, ut toto tempore, quo durat dolor gingiuarum, fiat decoctio camomillæ, qua fiat lotio capitibus, Et si dolor augmentatus fuerit, accipiat butyrum uaccinum, uel medullam cruris eius, Et ponatur super gingiuas, Et cum apparuerint capita dentium, ponatur super caput pueri, Et collum lana mūda, Et sic permittatur, quoniam hæc est cura solennis, Et probata.

Appen

Appendix.

Hic de dolore gingiuarum agitur, quando scilicet infans dentire incipit, quod circa sextum mensem frequenter fit: & suboriuntur tunc inflammationes, non tantum gingiuarum, & amygdalarum, sed & ceruicis, à dolore pungente, & stimulante, ueluti à paxillo quodam gingiuis separate, molli igitur lana, & pura ceruicē & maxillas, totius colli ambitū, & occipitiū oleo dulci, & calido fouere oportet, inq; audiēdi meatus calidum oleum instillare confert: mel etiam moderate decoctum, illiniendæ gingiue suapte natura prodest, aut cum terebinthina: ab alto etiā insundito aquā capiti calidā ex decocto camomille, & anethi, & ita dentium eductio comparabitur expedita. Caueq; ne quid durum, & solidum madendum præbeas, & nutri-
 ci aquæ potus imperetur, cibuscq; qui minime mordax sit, & sorbitiones exhibeantur, aut ex tritico fracto, aut ordeo, cū luteo oui, & lacte caprino. Omitto, quæ magis sunt superstitiosa, quā quæ ut quadam naturali infantum dentibus remedio sunt, cuius generis sunt, syluestris cucurbitæ radix, id est coloquintidos, aut rubi radix, ex auro, & argēto appesa, uirēs etiā iaspis, quæ
 ego omnino nō reijcio, ppter Gal. autoritatē, & est utilis appesus, pro amuleto, cuius rei Aetius multū ex perimētū fecit: est aut amuletū, antidotus potētissima, & ualētissimū remediū, aduersus inuidum & uenefica
 haftenus etiā ex antiq; hæc adducta, quæ citra liuorē legatur, & hæc de doloribus, & humoribus gingiuarū.

Frequenter
sexto mense
incipiūt den-
tire.

Ratio victus
nutricis.

Virēs Iaspis
appensus.

De amuleto
vide ætium.
Descriptio
amuleti.

De scissuris labiorum,

CAPVT X.

Accidunt & pueris scissuræ labio-
rum, quæ causantur in eis, aut pro-
pter acuitatem lactis, aut propter
duritiem mammillarum, aut lactis
corruptionem, quod si fiat ab acuitate lactis, tunc
regenda est nutrix frigidis oleribus iam nominatis.
Quod si à corruptione lactis, rectificandum est
lac, ut prius dictum est. Si uero à duritie mamma-
rum, mollificandæ sunt extremitates mammillarum
mulierum. Labia igitur infantium liniantur ex aqua
rosacea permixta cū oleo, aut pinguedine gallinæ,
& accipe lanam bene carminatā, & pone cum suc-
co plantaginis, seu lanciolæ cū butyro, aut axungia
gallinæ, & labijs unctionem fac. De rebus autem
maxime expertis est accipere aquam rosarum, &
farinā amidi, & unctionem fac. de rebus autē ex-
pertis, non solum ad scissuras labiorum, sed extre-
mitatum mammillarum, & manuum, & pedum, uir-
gæ, ani, & matricis, R. ceræ citrinæ, adipis anatis,
byssopi humidæ, olei rosati ana partem unam: dra-
gaganti

gaganti, anuli, muscilaginis cytoniorum ana par-
 tem ꝑ. gallarum, cineris pilorum caudæ equi, sul-
 phuris, plumbi usti ana partem unam ꝙ ꝑ. teran-
 tur terenda, ꝙ misceantur, fiat unguentum pro la-
 bijs, superaspergatur puluis sequens. ꝙ. mastiches,
 gallarum, cineris caudæ equi, plumbi usti, corticū
 granatorū, cerusæ, dragaganti, corticū thuris, ana
 partes æquales, infundatur omnia per diem ꝙ no-
 ctem in uino pontico, ꝙ ad solē desiccato, ꝙ fiat
 puluis subtilissimus. ad idē ꝙ. litargirij, myrrha,
 dragaganti ana puluerisentiur subtiliter, ꝙ cū ce-
 ra, oleo, ꝙ melle fiat unguentum. Sed prius made-
 fiāt labia infantis propria salina, deinde petia inun-
 cta ꝙ satiata hoc unguēto, labijs appone noctu: ma-
 ne autē aqua tepida labia lauato. ad idē unguentū
 ꝙ. cerusæ. ꝑ. j. cera. ꝑ. iij. litargirij, cachiniæ,
 argenti, masticis ana. ꝑ. ꝙ. olei rosarum quātum
 sufficit, fiat unguentū. aliud ad idem: ꝙ. ciperi, alu-
 minis, gallæ, myrrha, arcenici, plumbi usti singu-
 lorum ana, cum modico oleo rosaceo, fiat unguen-
 tum. maxime ualet, quotiescunq; adest nigredo
 scissurarum labiorum.

Appendix.

Frequentia
labia, & mul-
torum homi-
num fissuras
excitant.

Vnguentum
ex pomis
vulgo poma-
ta dicitur.

Siffure labiorum, quas alij fissuras uocant, sunt
duritie nonnunquam papillarum, aut a uento, aut
a lacte, aut a contagio quodam contrahitur in infante,
bafis etiam multarum gentium: quibus sic succurrit,
lana carminarijs purgata, & uelut pectine tracta, &
succo plantaginis, cum butyro, & axungia gallinae ca-
lida labia infantis inunge, linimentum quod fit ex po-
mis, ex axungia suilla, cum aqua rosacea quam uulgo
pomatan dicunt plurimum confert, exsiccat etiam suca-
cus glycyrrhise, parum in ore retentus, & mansus, quo
labia infantis illineas. Cibis etiam aliquid ex malis
acerbis miscere oportebit, pirisq; ac mespilis, aliqua-
do lactuce, aut intubi, ac portulacae cibo admiscen-
dum est: quod si infans cibum capere non possit, nutri-
cem eius huiusmodi uictu curare oportet: necnon ora
infantiu conuenientibus pharmacis illinire, que sunt re-
media moderata. Et sunt haec omphacium in uino dis-
solutu, aut mulso, Rhus cullinarijs, flos rosaru, ipseq;
rose siccae cum mulso, aut melle rosaceo, farina erui cu
melle, galla etiam trita cum melle: aut accipe rhoen ru-
brum cum melle decoctum, decoctum etiam olea fo-
liorum iuuat collutione. R. iuglandes ueteres integras
una cum cortice exustas, conterere, deinde piperis gra-
na .xij. adijce thuris grana mediocria tria, haec cu mel-
le sufficienti mixta, illinito, & miraberis. Quare ad
gutturis apostemata me confero.

De

De apostematibus gutturis,

CAPVT XI.

Accidunt etiam pueris apostemata circa partes gutturis, quæ sunt duarum amygdalarum apostemata, & uocantur uulgariter gaiones, quæ apostemata causantur, aut propter frigiditatem aëris comprimētis substantiã cerebri, aut propter nimiam caliditatē, aut propter nimiam plenitudinē infantium è superflua lactatione. Cura autē ipsorū est cum diligentia habenda, quòd fari nesciant, & nutrix, aut alius discernat utrū febrē patiat, aut non: & an patiat difficultatem deglutiendi. Et cum incipiat dormire, an uideatur quasi suffocari, & tunc debet intrmittere digitum in guttur, & leui tactu quærere à lateribus gutturis, ubi cognoscat adesse, an non apostema. Quòd si reperiatur digito indice, eleuare debet apostema ab extremitate inferiori gutturis, subleuando ipsum leuiter, prius ex una parte, deinde ex alia: & exinde ungerere debet guttur, cū diamorum, aut rob nucum, aut cum syrupo myrtino. extrinsecus autē faciendã est unctio, oleo liliorum cum pinguedine gallinæ, aut

anatis, apponēdo extrinsecus lanam succidam, aut linum, aut stupam carminatam, aut accipe linum, uel stupam, & infundas in urinam pueri, & extrinsecus gulæ appone. De rebus autem maximè expertis, est cassia fistula nouiter extracta à canna, & pista ipsam ultima contritione, & gutturi appone in formam emplastri. Secundum autem sententiam Mesue de cura squinantia, attrahendæ sunt aures sursum, aut pili qui sunt in uertice capitis attrahendi. Sed hoc magis competit scientibus fari, quàm infantibus.

Appendix.

Adenes fortiter attrahunt, debilitate uerò expellunt.

Succini gestatio p. deit. vide etiã Galenū de collo appensis.

Sunt adenes in gutture & glandulæ, spongijs ipsis similes, debiles ad expellendum, ad attrahendum uerò promptæ. Quare à cerebri superfluitatibus, & pectoris quibus proxima sunt, sepiissime inflantur, & intumescunt: adeo, ut infantes, & adultos graui morbo infestent. Hunc etiam morbum tonsillas appellant. Quare electri seu succini gestatio, non tam ornat, quàm defendit à uitijs faucium, quibus sic succurrito, lana scilicet succida, cū oleis camomillæ, & de lilio, amygdalarum dulciū, & axungia aut gallinæ, aut anatis, ista omnia profunt. Quare ad tussim infantium me confero, quibus frequens est.

De tussi

De tussi & reumatismo,
CAPVT XII.

Tussis accidit infantibus una cum reumate, aut à frigiditate linguæ, sic ut uix claudere possint epiglottim aliquando ex frigiditate pectoris, aliquando uerò propter materiã descendentiẽ à capite. Si accidat ex frigiditate linguæ tussis, tunc comprehendimus, quòd uix possint deglutire, nec emittunt bauositates, & tunc curandi sunt cū administratione amygdalarum dulcium pistatarum, quæ caricis pinguibus misceatur, & aqua fœniculi, & administretur manè & serò si deglutire possint. Si autem non, sola unctiõne facta digito, aut penna ipsi gutturi, appone lac amygdalarũ dulciũ aut succum liquiriciæ, cum farina amidi, & lacte amygdalarũ. Quòd si adsit tussis, & asperitas gutturis, tunc cum muscilagine cytoneorum, & penidijs, cum oleo amygdalarum dulcium: & hoc ubi non aderit febris: quòd si adsit, accipe succum mali granati dulcis, misceas penidijs, & succo liquiriciæ. Si autem tussis à catarrho fiat, quòd cognoscimus, ubi infantes emittunt bauositates, cum mul

titudine phlegmatis circa os. Tūc conuenient hęc
medicamina. ℞. Seminis papaueris albi, draga
ganti añ. ʒ. ꝑ. cucumeris ʒ. ʒ. & confice cū aqua,
in qua sint cocti sebesten, & administra. Itē aliud
ad tussim. ℞. Passulas enucleatas, & fac bullire
in uase ferreo, ne indurentur, & postea remoue ab
igne, pista, & misce penidijs eiusdem quantitatis,
da puero manè & serò ad medium nucis. Ad idem
propter tussim frigidā. ℞. myrrham, & misce
cum melle & oleo amygdalarum, & propina non
existente plenitudine pectoris. Quod si adsit ple
nitude, accipe dragagantum, galbanum, & mitte
cum uitello oui. & si in hoc multa laudata sint ab
autoribus, sicut quę iam dicta sunt, de rebus maxi
me conueniētibz nostris temporibus, hęc sunt: si
infans paruę ætatis, duorum, aut trium scilicet mē
sium, imò usque ad tres annos, & causetur tussis
per uiam defluxus, facias pectori unctionem, a le
uioribus inchoando. Accipe butyrum non salitum,
& caules torrefactos super cineribus, & unge cau
les dicto butyro: & tunc applica unum folium cau
lis pectori, aliud dorso correspondenti opposito
pectoris, aut fac unctionem ex oleo sisamino, aut
dulcium

dulcium amygdalarum, cū pinguedine gallinæ, &
 butyro recenti, adde oleum uiolatū, & parū croci
 cum cera: unge etiam ex eo unguento, quod dicitur
 hisopus hūida, aut fac unctionē ex seminis altheæ
 muscilagine, aut lini. Si adsit febris, ungetur oleo
 uiolato, & amygdalino cū aliquātulo ceræ. Quod
 si tussis fiat à reumate, & non remoueat, tūc com
 missuræ capitis asperge parum pulueris rosarū, &
 sandaracæ: confert etiam pilulam dare de storace,
 quod si capere non possit infans, etiam si sit similis
 grano milij, aut orobi, aut lenticulæ: confert tunc
 medicamē hoc, uidelicet multo tēpore lactationis.
 ꝛ. gūmi arabici, seminis cytoniorū, liquiritiæ, pe
 nidiarum, & cum lacte misceantur, infanti admini
 strato. Quod si contingat pueros esse adultos, triū
 aut septem annorū, & tussim patiātur à catarrho,
 & stricturam pectoris: tunc conuenit syrupus de
 liquiritia, non stante uerò febre, cum syrupo de
 prasio, & aqua farsaræ, capillorum ueneris. At
 stante febre, cum syrupo uiolato. Et fiant unctio
 nes pectori præscriptæ conueniunt pilulæ, ut sunt
 de iera, de agarico usque ad quinque numero, con
 tingit aliquando tussim fieri à nariū strictura, quia
 humor, qui debet secūdum naturam emitti per na

res transmittitur ad guttur, & tracheam arteriam. Competit tunc unctio facta ex butyro solo, in radice naris superiori, inter duos oculos, & naribus penna imponere, aut coto oleum amygdalarū dulcium, aut sisaminum, & si pueri possent attrahere per nares decoctum ordei cū saccaro candido, aut aqua ordei, cum modico aquæ maioranæ, aut succi bliti: conueniet etiā medicamen diuertens materiā à partibus posterioribus ad anteriores, fricationesq; spatularum suauēs, & leuēs, quæ non fiant, nisi præmissa purgatione, aut per os, aut clystere communi, aut supposito ex melle.

Appendix.

AD tussim accipe pinearū moderate torrefactarum, ℥. iij. mellis despumati. ℥. ix. confice & lambendū præbeto, adde tragachantæ. ℥. iij. seminis cucumeris simili modo torrefacti. ℥. j. & utere. Item accipe tragachantam in uino dulcissimo madefactam, pincas assas numero triginta, amygdala scorticata, xxx. seminis lini assi, ℥. ij. succi liquiritiæ. ℥. ij. mellis quod sufficit, dato ad lambendum, bene facit cuminum cum melle, & saccaro candido: oleum etiam recenter expressum amygdalarum dulcium, & tepide dato, mane & serò unum cochlear. Quare ad uomitum me transfero.

De uo

De uomitu,
CAPVT XIII.

Omitu autem infantes infestantur, aut à multitudine lactis, quam digerere non possunt, aut propter aquositatem eius, aut corruptionem eius, stante maxima debilitate stomachi, aut propter uermes, aut aëris frigiditatem, aut frigiditatem & caliditatem nutricis, quare cura summa adhibenda est, in cognitione causarum uomitus infantis, quæ ex ipsius relatione habere minime possumus: ergo inquiras à matre, uel nutrice, utrum assumat magnam quantitatem lactis, & sugendo ubera incurrat singultum, aut lac dicatur multum aquosum, aut grossum uiscosum. Quod cognoscimus per signa superius posita, de dispositione lactis nutricis. Corruptionem autem eius comprehendimus ex fœtore uomitus acetositatem ex odore lactis emissi: frigiditatem autem cognoscimus, aut nutricis, aut infantis, quia egestiones quæ emittuntur in panis lineis, si sint uirides, aut liuidae, iudicamus hoc fieri à frigiditate aut nutricis, aut infantis. Si autem color egestionum est citrinus, aut niger cum

Causarum cognitio à relatione infantis minime haberi potest, sed à matre potest.

translucentia, iudicamus hæc à caliditate lactis, aut inflammatione infantis fieri. Quòd si uomitus ipse fuerit propter multitudinẽ lactis, tunc eam prohibeas: quòd si sentiatur odor acetosus, humore albo commixto lacti, secundum Auicẽ. qui dubie loquitur, tria grana ordei, & administra infanti, sic curabitur. Secundum uerò modũ communem practicatorum, fit unctio stomacho infantium, ubi sit debilis, cum oleo de spica, & cytoniorum, probatum est, non solum infantibus, sed etiam pueris septem annorum, & ultra. Contra uomitũ uermium, fac quod sequitur. ℞. Olei de absynthio, de mētha, masticipini, & cytoniorum, añ. ʒ. ij. Specierum absynthij, menthæ, rosarum añ, ʒ. ʒ. aloes grana duo, aceti parum ceræ quantum sufficit, fiat unguentum molle, imò & infantes patientes prostrationem adpetitus, facta unctiõne ante lactationem manẽ, & serò, sugunt lac cum adpetitu: & si possint infantes deglutire ex Auicẽ. sententia decimatertia tertij, de cura uomitus, & decima sexta tertij, de cura cholericæ passiõis, administra parum syrupi de mentha, cum uino granatorum. Et succurrit mirabiliter infantibus, & adultis: hoc tamen

tamen saluo, quod nullatenus uomitus est constringendus, nisi perducatur ad debilitatem, seu lassitudinem, quia sæpissime uomitus uomitum curat, teste Auicēna, xvj. tertij, de cura cholericæ passionis. competunt etiam hæc remedia secundum Rasem, ubi causa sit frigida. ℞. olibā septimā partē drach. rutæ ficcæ tertiam partem, puluerisa & misce cū syrupo rosato, & da puero. Accipiat nutrix parū cimini, parum sumach, & ponat in os pueri, aut accipe, quod sæpe expertum est secundum Rasis sententiam. Recipe ligni aloes, masticis, ana. ʒ. ʒ. galangæ septimā partē drach. & fiat puluis, qui cum syrupo rosato conficiatur, & da puero ante sumptionē lactis, deinde ponas super stomachū hoc emplastrū. ℞. masticis, aloes, acaciæ, gallæ, olibā, panis usti ana, & confice cum oleo rosato, & stomacho appone, & est expertum ad uomitum, & saliuam puerorum. Si autem in uomitu fuerit odor acutus, & res quæ euomuntur, appareant acutæ, & citrinæ, tunc administra infanti rob agrestæ, aut succum, uel minam cytoniorum, aut syrupum de berberis, aut ribes, aut rosatum, & si sint adulti infantes, conueniunt isti trocisci. ℞. rosarum, spodij, ana. ʒ. iij.

Vomitus à principio ne cōstringatur.

gallarum. ʒ. ij. ꝑ. karabe, seminis portulacæ, seminis lapati acuti, ana ʒ. j. confice cū aqua rosarū, uel mali granati ad pondus drach. unius, exinde puluerifetur unus trochiscus, & cum saccharo rosato, aut miua cytoniorū, aut de ribes, dato infanti, aut partem, aut totum: demum applicetur stomacho emplastrum uomitui, & fluxui uentris conferens. R. farinæ ordeī, rubi uiridis, mali granati corticis, ana quantum sufficit, & misce cum aqua rosarum, aut oleo rosato omphacino, & stomacho applica. secundum autem sententiam Isaac, ubi sit uomitus phlegmaticus, accipe calamentum, crocum, aristologiā longam, & cum succo menthæ misce, administra to infanti, & est mirabile, & prohibenda est nutritrix, à grossis, & pituitosis cibis, à coitu, & si prægnans esset, mutanda est omnino.

Appendix

Appendix.

Vomitus infantibus accidit, aut repletione non parua, aut à frigiditate lactis, aut ab intemperie uentriculi potius frigida, quàm calida, aliquando etiam à tussi, sed hic tussi curata, curatur & is uomitus. oēs igitur sic curato, non neglectis causis, quas primò destruerè oportet. Quare eas nouisse non nocebit, ne in morbis cæcutiamus. infantibus igitur uomitu laborantibus dato succum cothoneorum cum saccharo coctum, officinæ appellat miuiam cythoniorum. Proderit etiã syrupus de mentha, de berberis (quem oxiacantam dicunt græci) cum puluere caryophyllorum: liniendus est etiam stomachus aqua rosacea cum muscho, aut aqua myrti, aut apponere emplastrum ex micha panis, succo mēthæ, puluere caryophyllorum, oleo mastichino, & parum aceti, quæ omnia colligito, & stomacho apponito, adde pulueris coralli utriusq; ʒ. ʒ. corallus etiam appensus proderit, qui stomachum tangat. maiora ex autoribus requiras, ad fluxum curandū me paro.

Ad omnes vomitus differencias,

Emplastrum nostrū hactenus cū ægroti restitutum, ne obseruatum.

Coralliū appensum foris ventriculum attingens.

De fluxu,
CAPVT XIII.

Luxu autem uentris infestantur
infantes, non solum tempore den-
titionis, sed post, & ante, uarijs
de causis, aut propter corru-
ptionem lactis, aut multitudinem, aut caliditatem,
frigiditatem, aquositate, aut propter multitudinē
deglutitionis saliuæ, aut propter lac impregnantis
nutricis, aut ab stomachi debilitate. quod si fiat à
corruptione lactis, rectificandum est lac cum his
quæ dicentur inferius, de lactis rectificatione: quod
si sit à multitudine, abstinendus est infans à nimia
lactatione. Quod si à caliditate lactis, quod com-
prehenditur ex citrinitate egestionum. Si ex frigi-
ditate, & humiditate, aut nutricis, aut lactis, lac
est rectificandū ut dicitur. Si propter debilitatē sto-
machi, conueniūt embrocationes, unctiones supra
nominatæ, de cura uomitus à causa calida, aut fri-
gida. Sed unum est prænotandum, quod nunquā cohi-
beatur fluxus uentris, nisi adsit tumor producens de-
bilitatem, cui fluxui, à leuioribus inchoando, secun-
dum Auice. debemus embrocare uentrem, ex decocto

seminis rosarum, cimino, & aniso: & hoc quando
 fluxus fit à frigiditate, aut ex cimino, & rosis in
 aceto infusis, & decoctis. Quod si hæc non iuuēt,
 accipe sextam partē drach. coaguli hœdi, & cum
 aqua frigida dato infanti, de expertis causa sem-
 per frigida existente, accipe. ꝛ. unum reubarbari
 torrefacti, & cum uino aromatico dato. Rasis etiã
 docet nos quartam partē drach. olibã administrare
 cum hoc emplastro quod uentri, & stomacho appli-
 cetur. ꝛ. croci, myrrhæ, ceræ quod sufficit, & cum
 uino misce, pro uentre, quod si fluxus fit à causa ca-
 lida, sumat infans, si possit, syrupum rosatum, aut
 miuam cythonorum cum syrupo menthæ, & fac
 quod prædominetur miua, aut syrupus rosatus. De
 rebus etiam expertis sunt nuclei nucum torrefacti,
 & ante cœnã, & prandium sumat; sorba etiam, &
 cotonea assata aut pistata & uentri apposita, si de-
 glutire non possit, conuenit etiam hoc emplastrũ,
 ꝛ. dattillos immaturos, infundantur per noctem in
 uino stiptico, postea accipe oleum de semine lini,
 aut myrtini, aut mastichini, uariãtur enim olea secũ-
 dum quod uis calefacere, aut infrigidare, & uentri
 applicetur emplastrum conueniens fluxui, à causa
 calida, ꝛ. succi arnaglossæ, centinodia, ana. ꝛ. ꝛ.

farinæ tritici. ʒ. iij. aceti parū, albuminis ouorū duo
rū distēpera, & calefac, & uentri appone. Quod si
uolueris fortius restringere, ʒ. rosarū, thuris, masti
cis, boliarmeni, sanguinis draconis, absynthij, costi
amari, balaustia, psidia, coquātur in aqua, & in il
la decoctione sedeat puer: fomēta etiā pedes, aut ti
bias: & si uolueris fortius restringere, ʒ. duas par
tes consolidæ maioris, & alias duas plātaginis, &
lanceolæ & cū succis earū dissolue argillā, & ma
nibus tractādo in modū emplastri, superpone um
bilico. res aut familiares quæ in communi usu sunt,
clysteria ex decocto ordeï torrefacti cū melle rosa
to, non existēte rasura intestinorū, quæ si adsit ac
cipe sepi hircini, aut castrati, & trochiscos de kara
be, aut terra sigillata, aut stellæ aut pulueris rosa
rū, aut utere puluere tapsi barbati usti: uētri aut ap
pone emplastrum diaphiniconis descriptione Me
sue, aut ex inuētionē Andromachi, aut sua: unguētū
etiā de corticibus, aut emplastrum de rosis autore
Mesue, aut de gallia eiusdē descriptione. Si autē
alia experta, quæ constringāt uētrē, cupis scire, le
ges secreta Galeni, & reperies emplastrum confe
rens sanguinis sputo, uomitui, & fluxui uentris.
Idem habes à Rasi in secretis proprijs.

Appendix.

Fluxus & si uarius sit, à uarijs etiam causis procedit. Quare non erit unica curandi ratio, etiã si in infantibus minime apponi possunt, quæ & diligenter, & perfecte restituant pristinae sanitati, curauit ego trimestrem infantem mense septembri à dysenteria, clysteribus partim illuentibus, & partim astrigentibus, stomacho non neglecto fomentis, quare ad alui profluvia foueto stomachum, reiectis balneis, foueto uino austero, & oleo cythoneorum. Quod si non sistatur, sume cenanthes contritissimæ, quæ uitis syluestris flos est, & dicitur labrusca, acaciæ, masticis partes æquales, quibus unã subactis, partem uitelli ouorum, quæ sufficiat adijcito. Deinde stomacho, & scapulis illinito, thorulumq; purpureæ laniæ adligato. Præ cunctis tamen, nutrix in uictus ratione regenda est, cibiq; boni succi exhibendi, & potus astringens. Quod si infans quidpiam farinæ simile excreuerit, mentham tritam ex uino nigro apponito, & adligato, fiant enemata ex decocto ordeï, rosarum rubentiũ, berberis, sumach, & folijs plantaginis, cui infundito uitellum oui, saccharum candidum, oleũ rosaceum, aut myrtinũ, aut lentiscinũ, & inijcito per clysterem, & procurabitur alui detentio. Et hæc de fluxu sufficiant. Accedamus ad alui detentionem, & astrictionem.

Trimestris
infans dysen-
teria laborãs
clysteribus
à me curatus.

Quid sit cenã
the.

In omni in-
fantium mor-
bo, nutrix re-
ginẽ uictus
habeat pro-
prium.

Forma, cly-
steris.

De stipticitate,
CAPVT XV.

M

Olestantur quandoq; infantes pro
hibitione, & stipticitate fecū, aut
à uiscositate lactis, aut quia sumūt
cibaria multū stiptica, sicut est ca
seus, aut cotonea, aut castanea, aut nuces assatæ,
aut sorba, & mēspila, & alia similia. Quod si in
fans sit lactens, & patiatur astrictiōem uentris, à
lactis uiscositate, quod cognoscitur in nutrice, aut
matre signis supra dictis, & secundū sententiā Aui
cēnæ, tertia primi, capite de ægritudinibus infan
tium, tribuēdū est in potu stercore muris, aut supposito
rium ex melle cocto, aut cum mentastro, aut radici
bus ireos, quæ sunt uirides, aut combustæ, & debe
mus administrare infanti parum mellis, aut terebin
thinæ secundum quantitatem unius ciceris, & uen
ter eius fricandus cum oleo communi, aut super fe
mur eius ponatur fel uaccinū. Tamen secundum mo
dum communē, expertum est primis mensibus, face
re suppositoria ex stercore muris, cum melle & sa
le contrito, aut ex axungia porcina, & stercore
muris

De stercore
muris.

muris, aut cum sale communi, aut ex lardone salito
 oleo inuncto, quo uulgares utuntur: aut utere cly-
 stere molli facto ex brodio pulli, aut capitis castra-
 ti, cum saccharo, & parū salis, sine oleo, ne infans
 patiatur, si uermes haberet, qui petunt, propter
 oleum, partes supernas. Competit etiā clystere, fa-
 ctum ex lacte caprarum, aut asinarum, aut camela-
 rum, quod melius est, sed quia parentes maximè in-
 festantur, & nolunt obedire medicis, in missione
 suppositorij, aut clysteris, tunc accipias medietatē
 corticis nucis magnæ, & comestibilis, & imple
 ipsam butyro recenti, cum felle thaurino, & super
 umbilicum appone, & uentrem infantis totum bu-
 tyro inunge, aut pedes eius, leui tamen unctione.
 ꝛ. Elebori albi & nigri, hermodatilorum, ac-
 cori, succi semperuinæ, bryoniæ, añ. partes æqua-
 les, cum axungia porcina ueteri, confice, & utere.
 Et quamuis competat unguentum arthanitæ, est pe-
 riculosum tamen, quare dimittas potius. Competūt
 etiam suppositoria ex capitibus porrorum cū sale.
 Sed solē ne unū non dimittamus, scilicet accipe pe-
 nidias, & forma suppositoriū, & post in aquam sa-
 litā infunde, & suppone infanti: quod si infans nul-
 f

Oleum non
miscēdū cly-
steribus.

Lac camelæ

Inglās regia

latenus posset, aut inferne, aut superne accipere, tunc adhibenda est medicina nutriti, aut matri, deinde post spatium quinq; horarū lactandus est infans: quòd si aliquid possit deglutire, scilicet duorū, aut septē annorū, administrētur medicinæ lenitiuæ solēnes, sicuti est iera simplex, aut pigra, hoc est cōposita, usq; ad. 3. unā cū lacte mulieris, aut uino aromatico. Set quia ieræ sūt abominabiles, propter amaritudinē, detur cassia extracta, aut māna in uino aromatico, aut parū infusionis reubarbari, aut electuariū Indū, aut psilij, aut diaturbit, cū reubarbaro, secundum necessitatem & diuersitatem materierum peccantiū, aut pilulæ de aloe lota, aut de iera simplici, hoc totum sit in iudicio operantis: quia non possumus nisi secundum distinctionē complexionum operari. Set unum expertum in forma potabili non præmittamus. ℞. cinamomi, gingeris, añ. partē. 1. spicæ, anisi añ. partē ʒ. epithimi partes octo, reubarbari, senæ añ. partes quatuor, saccari optimi partem mediam, omnia administrantur cū lacte mulieris, aut uino aromatico, aut aliquo brodio pingui, usque ad. 3. ʒ. conuenit etiā hæc confectio. ℞. folliculorū senæ uiridiū

mun

mundatorum añ. ʒ. j. cinamomi. ʒ. iij. croci. ʒ. j. sacchari ad pondus omnium, dosis est. ʒ. ʒ. cū brodio. Si uerò sint adulti. ʒ. j. Et hoc ante cibum.

Appendix.

QVod si contra, aluus detenta fuerit, neq; facile egerat, glande irritetur, aut clystere ex melle loto, aut mellicrato, cibisq; mel complice= tur. Sed & florem arthemisia cum oleo tritum, circa umbilicum apponito, & subducetur aluus: etiam acci= pe succum ebuli, aut mercurialis, aut farinam (quam uolatilem dicunt.) Et ex his pulmentum coque, co= ctum, modo emplastri umbilico, & infra, quod stoma= chum non contingat impone: profuerit nutriti medi= camentum probatum, & quod datum cieat, dare: ne= que eo die infantem lactabis, sed postridie potionis, ipsum uberibus admoueas. Neq; placet, quod detur in potu stercus muris, quod uoluit Auicenna, quem au= tor noster per omnia est sequutus: sed imputandū est tempori quo sepulta erant litera meliores: neq; tunc Galenus melius loquebatur Latine per interpretes, quam Auicenna. modo igitur glandis cum sepo hir= cino sedi & podici infantis imponito, & fluet aluus pro uotis tuis. Quare ad tenasimum se conuertat ora= tio nostra.

Stercus mu= ris non dan= dum puero, contra Au= cennam. Excusatur à tempore au= tor, alioq; est pertissimus. Galenus per interpretes la= tine non est loquutus.

De tenasione & continua uoluntate egerendi,

CAPVT XVI.

Accidit infantibus ægritudo multum infestans, propter quam timent parentes, cum uideāt infantē continue stimulatū, ut aliquid per secessum emittat, & nihil emittat, quæ uulgari uocabulo appellatur malum de ponti, à medicis dicitur tenasmon. Et quoddā est uerū, & quoddā nō. Non uerū fit à materia fecali, inuiscata adhærente intestino recto, in parte interiori, prope phiterim, uel anum: uerum autem causatur propter humorem salsum, aut cholericum descendentem ad ipsum anum, aut frigiditate aëris, aut quia infantes sedēt super rem duram, sicut super lapidem uiuū. Talis igitur ægritudinis cura, si tenasmon causatur propter inuiscationem fecum educant feces cū clysteribus molliuīs. Et ista est cura tenasmonis non ueri, scilicet, quia in tenasmonē, tres habendæ sunt intentiones. Prima ad mordicationem ad quam sequitur uehemens uoluntas egerendi sine aliqua emissionē. Secunda intētio est restrictio sanguinis egredientis, &

tis & ulcerationis ablutio. Tertia est intestini, cū egreditur, intus repositio. Dixit Aliabas circa primam intentionē, quod si detur olibanum cū ameo, remouet uoluntatem egerendi. Serapio autem uult quod cortex arboris pini minoris emplastratus, remouet tenasmonem factum à materia acuta ad intestinum rectū fluente, aut etiam ab ulcere, prius tamen mundato intestino: & experti sumus corticem maioris pini emplastratum, & puluerisatum, cum liciuio aspersum, aut cum albumine oui, aut oleo myrthino intromissum idem facere. Serapio dixit psilium lædere asperitatē ulcerum intestinorum, & abscindit tenasmonem. Dixit etiam, quod sine decoctione orobi, uel cum decoctione aceti, pectini, & ano applicatum confert: plus tamē confert cū decoctione pineæ infructiferæ. Experientia autem scio quod sola suffumigatio facta ex pineis, à quibus extracti sunt nuclei, miro modo tenasmonem sedat. Isaac dixit clystere factū ex decoctione seminis lini, cum oleo rosato, ad tenasmonem & mordicationem intestinorum ualere: similiter etiam decoctio seminis lini. Tertia intentio erit magis ad restrictionem sanguinis. Et si multa

sunt ab autoribus dicta, hic tamen magis experta aliqua adducam, uinum in quo est decocta radix mali granati, bibitum multum iuuat: confert etiam puluis pollicariæ subtilis, appositus, stante tenasmonie à causa frigida. Item suffitus factus ex granis myrti. Serapio dixit gummi Arabicum retinere uentrem nimium fluentem, & conglutinat intestinum. Circa tertiam intentionem, quæ est intromissio intestini egressi, capilli adusti superposui intestino, reducunt ipsum intro, expertum autem in cura tenasmonis desperati febre existente, accipe pilulas Galeni ex suis secretis. ℞. opij, anisi amborum añ. aur. unum, & ꝑ. seminis insquiami albi. ꝑ. iij. seminis apij. ʒ. viij. terantur, & conficiantur cum uino, & fiant inde pilulæ, instar piperis, ad sinistra ad summum duas. ad idem, Expertum licium. ℞. Myrrhæ, thuris, croci, opij añ. partem unam, terantur cribellentur, & conficiantur cum uitellis ouorum, & fiant parue glandes cum filo ligatæ, & intromittantur per anum, donec dormiat, & tunc extrahantur. In cura uero magis domestica, sunt clystera lauatina, ex decoctione ordeï torrefacti, & radicum plantaginis: exempli gratia. ℞. ra-
dicum

dicum plantaginis M. unum, ordeï torrefacti cum cortice suo. M. duos, coquantur perfecte in quatuor libris aquæ, & coletur: adde colaturæ mellis rosati colati. ℥. i. fiat clyster: confert etiã si fiat ex succo, aut decoctione plātaginis, aut arnaglossæ, in quo succo dissoluantur trochisci, carabe, aut terra sigillata. Ad idem confert fomentum sequēs, coquantur caules in aqua, & manibus exprimantur leuiter, & parum in oleo rosarū frigrantur: deinde infans sedeat super caules: ualent suffumigia facta ex colophonia, pineis, uel corticibus earum. Vltimo fiat hoc balneum. ℞. radicū cardui, quo præparantur panni. M. quatuor corticum granatorū, balaustiarū, corticum radicum auri, tapsi barbati añ. M. unum, coquantur in aqua si sit febris, quæ si non fuerit, in uino nigro stiptico, quantum sufficit ad balneum, in quo patiens sedeat usque ad umbilicum. Experientia inuentum est, quod bibere succum lapæ communis, id est, rumicis syluestris, ieiuno stomacho, uel infritellis, uel aliter, anum egressum reducit: & ego experientia scio, quod in quodam infante filio potestatis plebis sacci, qui patiebatur egressum ani per duos ferè digitos, &

Et dicitur uirga pastoris à Dioscoride labrum Venetis.

sola decoctione rosarum, lentium excorticatarum cum uino nigro, & postea fiebat olei rosarū inundatio, & suffitus ex thure, & corticibus pinearum, & rosarum, & sanatus fuit unā cum tumore intestini maximo & eiusdem apostemate: mirumimodum conferunt suppositoria facta ex sepo hircino, cum oleo rosato, & parum opij ad granum unum, aut duo.

Appendix.

Tenasmus siue Latine premitus, Et dicitur Græce τενεσμός per diphthongū potius, quā per ε, in prima syllaba, propter etymologiam: nempe ἀπὸ τένεσθαι, quod est conari. Et est tenasmus crebra, & inanis egerendi libido, seu uoluntas: cui morbo adiungemus procedentem sedem, quæ à tenasmo uehementer procedit. Sed prius tenasmm curemus, & illi medeamur, deinde ad sedis procidentiam, breuitati studētes, quod autor hic satis fuerit prolixus. Quare cum à frigiditate plerūq; fiat, apponemus quæ erunt calida, & dissipantia materiam illam mucosam, & sanguinolentam, quæ egeritur etiam cum sedis tumore, & inflammatione. Accipe nasturtij ortēsis, & cymini seminis, singulorum pondus æquale: idq; tritum, & temperatum butyro ueteri, cum aqua frigida bibendū præbe: aliud excipiat infans sede sumum terebinthina, qui
inde

inde oritur, carbonibus imposita. Item accipe picem colophoniam, eaq; carbonibus imposita, suffitu anum infantis consue: accipito etiã pannum lineũ uehementer calidũ, sic tamen ut citra offensam ferat, & podici sic apponito, quo remisso apponatur alter. Maiora te docebunt doctores practici, quare ad sedis proci-
 dentiã uenio, cui Aetius sic succurrit, herba, quæ spon-
 gitis dicitur, assidue sedẽ aspergito, quid autẽ sit spon-
 gitis scire non potui, nisi fuerit asparagi satiui, & or-
 tensis radix, quæ astringens est, & dolori dentiũ suc-
 currit. Accipiturq; teste Plinio, & Columella, pro spõ-
 gia, quare illuc curre, & uidebis quid sentiant: neq; dubito quin marina spongia posset succurrere, quæ ad oculorum lachrymas faciat lota, profluuiãque sangui-
 nis ex aceto competit. Item acatiam ex uino nigro, & sapa illinito. Item cocleam ustam, & tritam ano exeũ-
 ti, prius loto applica, & sanabis. ostreorum etiam tes-
 tas crudas tritas, & subtilissimo cribro excussas appo-
 ne, myrthi baccas uirides, cum uino tritas applicato. aqua uerò fabrorum, in qua ferrum extinguit, lotiones fiant, usus quoq; murie tepidæ mirifice prodest, idq; facit aqua maris, & sequuntur uermes, qui non parum infantes cruciant, mortem præmaturã anunciant, strangulant, & corpus aridum, & consumptum reddunt.

Non possu-
 mus huc oia
 trãstere qua-
 re ab alijs
 sunt petẽda.

Quid spon-
 gis herba,

f 5

De uermibus siue infantium lūbricis,

CAPVT XVII.

Vermū ge-
neratio non
a bile, neq;
a melancho-
lia.

MAxime inquietantur infantes uermibus, siue sint lumbrici, siue cucurbitiui, aut rotūdi, qui omnes generantur ex materia phlegmatica, diuersi tamen secundum diuersitatem ipsorum, & in distinctis locis intestinorum. Non generatur autem ex cholera, quia tali putredini maxime aduersatur. Nec ex melancholia, cum contrarietur uitæ: neq; ex sanguine, propter maximam dilectionem quam habet uirtus erga ipsum, quod comprehendimus ex eo, quia uermes cuiuscunq; sint speciei, nec sunt citrini coloris, neq; nigri coloris, neq; rubei, sed solū ex phlegmate putrefacto in intestinis, & causa generationis eorum dicitur esse superflua comestio, unā cum debilitate digestionis, & sunt fructus omnes, & legumina, maxime phaseoli, & fabæ ex comestione lactis super repletionem, & breuiter, regimen uictus in sex rebus non naturalibus, multiplicans corruptionem humorū in stomacho per uiam indigestionis: in infantibus autē lactentibus,
generan

generatur propter corruptionē lactis nutritis, aut cibi assumptionē, sicuti hodiernis tēporibus, mulieres cibū masticāt, & fercula, & cibū sic masticatū ipsis administrāt, à qua maxime est cauēdū ubi mulieres fuerint mēstruosæ, aut exercitatæ, aut fuerint ex ira supcalefactæ aut statim à cibo, aut à coitu, & tūc saliuā ipsarū uenenū est infantibus, propter has causas. Quod si uoluerūt illo cibo māso infantes nutrire, priuētur omni uicio quod cibū, aut saliuā possit corrūpere. Ergo infantes curētur, & à uermibus liberētur secundum diuersitatē autorū. Nonnulli inchoāt ab extrinsecus applicatis: alij aut magis ab his quæ administrantur per uia oris. Sed pro nūc, insequēdo sentētiā Rasis, circa uernū inchoetur ab his quæ extrinsecus applicantur. Duo maxime experta dicuntur esse, succus alij, & aliū, secūdū sentētiā Auicēnæ est ultimū in interficiēdo uermes, ubi inquit, cartamū, mēiha, camepites, cētaurea, pulegiū, & aliū proprie, aliud aut maxime expertū est. ℞. porrorū non trāsplātorū. M. ij. infundātur subtiliter, & ponātur super tegula calefacta, & aspergātur aceto albo, deinde ℞. diptami, gēcianæ, seminis sancti ana. ℞. ij. imponātur por

Mulieres male aliquādo vtuntur cibo māso pro nutritiōe puerorum.

Duo experta ad uermes expellendos.

ri cū dictis speciebus, in duobus sacellis. Et unus ponatur super os stomachi, & alter super decimūtertium spōdiliū ex opposito stomachi: per inferius autē competūt clysteria facta magis ex brodio pulli cū saccaro, aut cassia fistula, non apponēdo oleū, sed magis loco olei, apponēdo butyrū, & parū salis, & ex lacte caprarū, cū hoc quod nūc hic sequitur esse non debet, sed quod sequi debet post hāc dictionē, cū, continuatur per principū alterius cartæ, quæ incipit saccaro, camelarū aut uaccarū & c. ut uidebis. Accipe parū galbani, mitte in uitellū oui, & si in hoc multa laudata sint ab autoribus, sicut quæ dicta sunt, & quāuis competāt clysteria aliquādo irahētia, secūdū sententiā autorū, non competūt nisi apparetibus signis magnæ corruptionis, & corporibus existētibus adultis, laudantur suppositoria facta, cū melle, sale, & penidijs, aut ex axūgia porcina, aut ex lardone, & est mirabile. Quod si uermes continuantur in intestino recto, fiāt suppositoria dicta immediate, propter unctuositatē adipis, & pinguedinis, adhærent supposito, & egrediūtur per anum cum supposito: & breuiter omnia amara uermes interimunt.

Appen

Appendix.

Venter hominis multa animalia nutrit, quare de lumbricis hoc in summa notandum, quod ipsi in febribus, & citra febres nascuntur, tū multitudine, tū magnitudine, tum colore, tū temporibus etiā differentes. Quorū ad summam, tres sunt species, seu genera, quæ in doctrinis pro speciebus sumuntur, & sunt rotundi tereti, longitudine palmares, aliquando maiores ascarides, & tenues, & occupāt rectum intestinū, & huius speciei, ac generis plures uidi, quibus quidā nobilis cholericus delphinas æstate abundabat, ultimi lati, & longissimi, qui sepe per tota intestina extenduntur, ut eorū longitudinē æquent. Et dicuntur à quibusdā tineæ, & fasciæ, & circa initia morborū generati, substantiā suā ex subiacēte corruptione capiunt: circa uigorē uerò, ex malicia morbi, circa declinationem autē, ex permutatione omnium in melius, qui sane citius separantur: natura enim ipsos foras propellit, cæsentur peiores, ex ipsis maiores minoribus, multi paucis, & albis rubri, uiuentes etiā mortuis deteriores: in infantibus autem, & pueris, atq; his qui ad pubertatē accedunt maxime abundant. Ceterum quæ hoc malo affectos comitentur, & sequantur, uide Aetiū, sermone nono, capite xxxix. neq; propterea curam, & medelam negabimus, quæ talis est, cum quadam præcautione, ne scilicet stomacho aliquid, quod amarum sit, apponatur, ubi medicus intelliget prouidētia quadam uermes supra stomachum esse, & gulam occupā-

Quot uermium differentie.

Genera aliqui pro speciebus.

Historia.

Præfagia à uermibus sumenda.

re, ne inde sequatur strangulatio, sed paulatim, aut nutrimento dulci, aut clysteribus conuenientibus, ad intestina, & inferiorem uentrem reuocandi, & euocandi sunt: clysteres fiant ex lacte caprino, & saccharo, absq; oleo, cum aqua ordeacea. profuerit etiã exhibere aquã portulacæ, & graminis, quæ proserpinata dicitur, in quibus infusum fuerit semē citri cōtūsum, & per colum mittatur, ubi per aliquot horas in aquis residit, donec amaritudinem referat, conueniet etiam sinapi conditum saccharo, aut sapa quod est mustum.

Nō est opus oleo in ablationibus quibus utimur ad necandos uermes.

Quod si per etatem gustare, uel deuorare non possit, nutritrix in cibarijs pro condimento utatur amaris, & ijs uescatur, & si placeat foris, scilicet stomacho, apponere, fac linimentum ex oleo amygdalarum amararū, felle taurino, oleo de spica, quod nardinū dicitur, absynthiaco, & cera, & tepide impone, cū oleo etiã & aceto fiat emplastrū: cētinodia plurimū potest in ea re, siue in puluerē reducatur, siue distilletur in aquam: oleū pericorū nucleorū, neq; sit inutile oleū ruthæ contra maiores timeas, accipe succi absynthij, & fellis bubulliana. ℞. ij. colocynthidos. ℞. viij. ijsq; tritis & subactis, modico farinæ tritici addito, emplastrū cōfice idq; umbilico infantis impone, balneū quoq; ex absynthio & galla quātū satis erit p modo parabis, cōtra lūbricos, infantēq; insidentē, usq; ad umbilicū calida lana, hæc tibi faciāt satis. Quod si maiora optas uide Manardū in quadā epistola de uermibus. Sed interim uentrē tumescētē infantis tractemus. Qui nō mediocre periculū affert, unā cum umbilici duritie, & tumore.

Lege manardum qui in quadā epistola maiora docet de uermibus.

De tum

De tumore uentris infantium, 79
CAPVT XVIII.

Entris tumor, & inflatio infan-
bus accidit, & tangendo, aut per-
cutiēdo, apparet quasi sonitus tym-
pani, qui tumor secundū sententiā
autorū appellatur, secundū aliquos uentus inflatilis,
secundum autem alios appellatur uentus inflantis.
Sed tantum est dicere, quantum tumor uentris ex
uentositate, quæ dispositio, aut contracta est à
principijs natiuitatis, aut ex defectu obstetricis
balneantis, aut defectu nutricis, aut quia non præ-
seruatur ab aëre frigido. Si à principijs natiuita-
tis contractus est tumor, seu dispositio nullate-
nus corrigi potest: si autem ex defectu nutricis bal-
neantis, fiant nunc dicenda. Si uerò à nutrice, com-
petit regimen, quod dicemus, seu quod dictū est su-
perius, de regimine nutricis. Si uerò à frigidityte
aëris, competūt ea quæ nunc dicentur. Si igitur in-
fans sit tenera ætate, sex scilicet mensium, ad duos
annos usq;, & patiatur ex defectu obstetricis, aut
aëre frigido conuenit unctio facta hypocondrijs,
ex oleo anethino, & stomacho, & umbilico. Com-
petit etiam hoc medicamen, quāuis non debeat ap-
poni, nisi necessitate urgēte, autore Auicēna tertia

DE TVMORE VENT.

primi, de regimine infantium, & est. ꝛ. origani, ca-
storei, cymini, ana, partes æquales, triturentur for-
ti trituratione, & misceantur, & infanti in potu tri-
buantur, pondere trium granorum ordei, cū lacte,
aut cum uino aromatico. Aliud secundū sententiam
Rasis est. ꝛ. myrrham, aloem, & crocum, & confi-
ce cum succo saturegiæ, & uentri apponito. ex re-
bus autem expertis his temporibus, accipe empla-
strum diaphenicum, descriptione Mesue, & em-
plastrum de meliloto, descriptione eiusdem, & uen-
tri apponito, & hoc uidi mirabile in quodam pue-
ro Hebræo trium annorū, qui patiebatur hunc mor-
bum, & est curatus. Vidi etiam in quodam puero
rustico, pauperulo duorum annorum, qui cum non
posset emere medicinas, præcepit sibi genitor, ut
stercus uaccæ acciperet, cum ab ea emitteretur, &
corpus inungeret, & mirabiliter diuino auxilio cu-
ratus est.

Appendix.

Appendix.

INflatur, & tumescit uenter infantium à lotio retēto, propter flatu, aut crassitiem lactis. Quare aperitionem meatuum urinariorum procura, aperientibus, balneis, & linimentis pectini impositis: fiunt autem linimenta ex axungia cuniculi, parietariæ succo, & oleo de lilio. Vltimum erit oleum scorpionum, frictiones molles, & matutina profunt: nutriatur nutrix uino odorifero, parum diluto, diureticis, & aperientibus, quibus urinarij canales aperiuntur: sumat etiam puer succum parietariæ depuratum, & tepidum. Porro illi balneum constitue, ex his quæ sequuntur, scilicet ex folijs lauri, radice ebuli, tribuli marini, hireos, parietariæ, & rore marino, quem fruticem, libanotida appellat Plinius libro x i x . ex cochleis, & absinthio: neq; hoc ante quatuor dies negligas, quātum spectat ad tumores umbilici, qui trifariam tumescit, aut propter eiulatum, aut percussione, aut compressionē, cyminū cōtritum umbilico illinito. Item octonia herba ramenta, quæ secūdum aliquos celidonium maius est. Et secundum aliquos ypericon apponito, tribusq; diebus alligato: deinde ex oleis. Idem repetito Critonis philosophi ad umbilicos remedium.

℞. Resinæ pini ꝑ. xvj. scissilis. ꝑ. x. mellis. ꝑ. xx. alumen tritum super carbonibus cum melle usq; ad probam consistentiam decoquito, dein resinam solutam iniice, assidueq; agitato, quod ubi confeceris, ex medicamento (quod platysma uocant) quantū sat est ex-

A quibus frequenter intumescat venter infantibus,

Linimentum conueniens, & familiare,

tendito super lato pãno, & applicato singulis diebus permutando, ac super platysmate, plantaginis folia, uel hederæ apponito. Horum omnium Aetius autor, illuc recurrito, quò melius intelligas. Neq; uolo commentarium commentario addere, quare ad strangu-
riam accedo.

Neque com-
mentarius cõ-
mentario au-
geat: quod
est nũc omni-
bus scripto-
ribus fami-
liare.

De difficultate urinæ infantium,

CAPVT XIX.

MAximeq; infestantur infantes, cum urinam admittere non possunt, torquenturq;, & clamitant, tristatur parētes, & excitatur medici, ignorant causas mœroris infantis. Cui dispositioni maxime subueniendum est, quia non nisi à frigiditate, aut lactis dispositione, aut à lapide causatur. Si à frigiditate solo oleo anethino, aut camamelino succurritur, aut liliorum alborum, aut scorpionum oleo, quod ex scorpione non nisi alijs remedijs non conferentibus, applicari debet. Competunt etiã embrocationes factæ ex decocto parietariæ, florũ camomillæ, melliloti, & anethi, summi infantis, aut balneum ex rerum iam dictarũ decocto: de rebus autem plurimũ conferentibus est.

82. Ma

R̄: Maxilas luciorum salitorum, fiat ex eis puluis subtilissimus, & cum uino aromatico ministra. Ad idem ualet, radix philipendulae in uino decocta, & parum illius uini administra: confert etiã cucurbita antiqua, in qua retentum fuit oleum, & calefiat in aqua calida, dummodo in ipsa non ingrediat aqua, & cum ipsa sit calefacta per os uirga infantis imponatur: prouocat enim urinam, & dolorem peētinis tollit. Experientia autem scitū est, accipere lapatum acutum, & immitte in ignem, etsi fuerit puella parua, ut ardeat ante eam: etsi fuerit mulier adulta, uelit, uel nolit, statim minget. Si autem causatur difficultas urinæ uitio lapidis, distinguendum est, utrum sit in renibus lapis, uel in uesica, & modus est, accipere morsum gallinae, quæ herba est, & coquatur in uirga & peētine illa emplastretur, & si dolor auctus fuerit, designat lapidem uesicæ: sin autem renum. De autem rebus conuenientibus, est administratio pulueris pæoniæ, & maximè infantibus. Serapio, inquit, quòd cyminum carmenum dolorem, & lapidem uesicæ tollit. Dioscorides asserit, quòd si bolus unus cardamomi sumatur, cum aqua decoctionis corticum, uel radicum lauri fran

git lapidem, & comminuit in uesica. Alchabarius inquit, quod aqua decoctionis pollitrici frangit lapidem in uesica: experimenta autem sunt plurima, tam in lapide uesicæ quàm renum: sed paucula adducemus. Primum experimentū est, tollatur sanguis unius leporis toties, & cū ꝑ. viij. radicū saxifragæ, uratur in olla rudi, & fictili, & de cinere hoc detur cochlear, uinum cum uno scyato aquæ calidæ: emplastrum, quod ponitur super pettine, frangit lapidem in uesica, & super renes posuum, frangit ipsum in renibus. ℞. amygdalas amaras, & dulces, añ. partes æquales, terantur: & cum resina pini, & terebinthina, & oleo scorpionum, secundum artem factū, fiat emplastrum, & si cares oleo scorpionum, ponatur oleum amygdalarum amaram, aut nardinū: electuarium ad idem. C. Liptum tripon & iustini nycolai añ. ꝑ. i. ꝑ. lapidis iudaici. ꝑ. i. ꝑ. incorporentur, & cū uino subtili calido detur ex hoc, quātum est castanea una, relictis emplastris suis locis. Ad idem ualet oleum scorpionum, factum secundum artem solum administratum. Experimentū Rasis. ℞. nuces uirides, numero sex, & pista cum corticibus exterioribus ipsarum, deinde, ℞. ꝑ. i. porrorū non lotorū, ex utroq;

utroq; extrahere succum colatum, qui in uase uitreo
 quiescat ad depurationem, & da puero, omni ma-
 ne septem diebus, & tempore somni, unge uir-
 gam, & testes oleo antiquo, aut de been. Confe-
 runt etiam secundum sententiam Auicennæ, & Se-
 rapionis, simplicia multa sigillatim, & mixta alijs,
 sicut capilli Veneris, spongia maris, amygdalæ, cu-
 bebæ, senecion, lapis uesicæ, lapis serpētis. Et com-
 posita conferunt ut dialacca maior, & minor, dia-
 sulphur secundum Mesue, oleum de cerasis, oleum
 de granis cipri, oleum scorpionum. Secundum Ni-
 colaum, confert aurea Alexandrina, antidotū ema-
 gogum, electuarium dulce, philantropos, litumtri-
 pon, metridatum, theriaca magna, oppopira ma-
 gna, & huiusmodi.

Omnia hæc
 antidota
 sunt.

Appendix.

ET ne uidear cupressum simulare, idē semper re-
 petens, lege quod præcedenti commētario dictū
 est, de pectinis linimento, quod huc transferas, præter
 illa quæ nunc dicemus, Commune præceptū accipien-
 tes, ne quæ ignitas constitutiones in se habent, calidi-
 tatemq; non minimam obtinent, his utamur: quia non
 opportune incidunt. Nimiāq; caliditas exsiccatō po-
 rum accumulatur, non ergo incidit, neq; digerit. Qua-

propter quæ minus calida incidendi unâ facultatē habent sunt meliora: mouent urinas non potenter, & citra exulcerationem. Acetum scylliticum cum saccharo, decoctum radicis graminis damasonij, id est, arnaglosi maioris, quod in aquis nascitur, capilli Veneris, polytrici, & similia. Neque erūt inefficaces regalium asparagorum radices, semen altheæ bdellium ex Arabia, lachryma pruni, miliū solis, Græci lithospermon uocant, id est, semen lapidosum, bethonica, sarxiphragia, pulegium, capparitis, Aegyptiæ radix, mansuetarū ficuum semina, aqua morobaccorum cum lacte noctu potata prodest. Quod si aliquo pacto, ne hæc quidem proficiant, utendum putarim medicamentis, quæ potenter, & urinas educant, & uirtutem lapidem frangendi habeant, ut sunt lapis iudaicus masculus, & femineus, uitrum combustum, lapis cappadox, paliuri semen, cardui radix, rubia, acorus, pastinaca, asarum cum similibus. Quæ omnia pro prudentia medici qualem esse oportet, & indicatione quæ illi est necessaria, tanquam quedam ductrix & uectrix. Interim reliqua expeditamus, ne totam doctrinam, nō infantium modo, set & adultorum, & senum adferamus.

De ins

Temperata
nō violenter
& cū corpo-
ris perturba-
tione urinas
mouent.

Campus me-
dicamento-
rum ut liceat
spacari ne
cū remedia,
aut topica,
aut purgati-
defiant defi-
ciat & ani-
mus quod
medicis ti-
midis euenit

Medicus in-
dicationem
semp habeat
hoc est, mor-
bi causam, et
partē læsam
sciat.

Hic infantū,
morbi tantū
curantur quæ
si aliquid ad
adultos attri-
neat, hoc p-
transennam
pures dicū,
quando etas
ætatī conue-
nit.

De impotentia continendi urinam
& meiendi in lecto,

CAPVT XX.

Tristantur maxime parentes, ex mictu in lecto, cum pueri, aut infantes ultra ætatem trium annorum, continue emittunt aquositatē urinalem in lecto, qui aliquando non solum in spacio unius diei, aut duorum dierum. Set continue, omni nocte, & non solum usque ad spaciū quinque aut sex annorum, set aliquando ultra tempus ubertatis, quod uilissimum dicitur esse: & quodam modo infortuniū pueris sic natis. Et si plurimæ causæ possint esse, propter quas emittunt aquositatem urinalem, ipsis non sentientibus breuitate operis, non nisi ea quæ laudata sunt ab autoribus, & uera in medium adducemus, præmissa tamen semper purgatione corporis, si infantes sint, qui purgari possunt ab humiditatibus, quæ fortasse sunt causa relaxationis musculorum uesicæ. Curam igitur inchoabimus, præmissa debita ad-

Inanito cor-
poris præce-
dat quoduis
aliud medi-
cū negotiū,
dummodo mor-
bus non tur-
geat.

ministracione, scilicet rerum non naturalium: caueant ergo à frigiditate aëris, & ab omni cibo, & potu, habentibus aggrauare stomachum, & corrumpere digestionem, dormiant somno conuenienti, utantur exercitio temperato, uitent accidencia animi, sicut sunt clamores, sicut exercitium immoderatum ex ira, res autem laudatas ab autoribus, Auicenna inquit, quòd mespilla, & sorba conferunt multitudini urinæ. Fidelis asserit galãgam retinere urinam, & fluxum ipsius factum ex frigiditate renum, & uesticæ: scudeum etiam, secundum omnem modum administracionis ipsius, confert ad impotentiam retentionis urinæ, quando humiditas uel frigiditas, uel utrunque sunt causæ. Similiter etiam usus enulæ confert fluxui urinæ, à frigiditate, & humiditate. Serapio inquit, & Alcasabrius, quod scoria ferri cum uino mixta, aut in ipso infusa, aut pluries in ipso extincta, bibita exiccat humiditatem laxantem lacertum, & ipsum confortat. Dixit Dioscorides cerebrum leporis, tritum & potatum in lectum mingentes, emendat. Et Fidelis dixit pulmo hedi comestus, & emplastratus urinæ incontinenciam cohibet. Dixit etiam
de uesti

de uesica scroffæ iuuenis puluerisata, & bibita retinet urinam. Rasis dixit quod si tollis cristam galli, & exsicces ipsam, & tritures, & misceas in lecto eius, qui mingit in lecto, ipso nesciente, & curat, experientia scitum est, Quod si mingitur urina spissa, & aspera, si fiat syrupus ex decoctione florum nenufaris, & bibatur, statim ista urina restringitur, & clarificatur. Experientia autem scio ego ipse, quod caro ericij terrestris retinet fluxum urinæ, adeo quod si frequenter administratur, urinæ egressionem prohibet: quãuis tamen in hoc uideatur controuersia, quia Auicenna asserit carnem ericij lenire uentrem, & prouocare urinam: & etiam Rasis. Tamen si quis consideret eorum dicta, intelliget uerum esse quod dicitur: experimentum autem uerum, & à me probatum est, v. maxilæ lucij, non salitæ puluerisatæ subtiliter, & mane & sero administratæ, tollunt mictum nocturnum. Secundū experimentum est, quod pellicula intrinseca stomachi gallinarum, qui stomachus, nostro idiomate uocatur requesta, & est qua mulieres, aut coqui, cum scindunt stomachum gallinarum per medium, eleuant quandam pelliculam, in qua continetur cibus,

seu coctus, & illa proijcitur. Talis autem pellicula siccata, & puluerisata, mane & sero bibita, mictum tollit nocturnum mirumimmodum, non solum pueris, sed adultis utriusq; sexus, & stomachum mirabiliter iuuat.

Appendix.

Vbi de infantium morbis agebatur, parum, aut nihil rei huic conuenire uideo impotentiam continendi, quæ infantibus adeo est necessaria, propter humiditatem non paruam, quæ in ipsis est, quam per urinas purgant ut absq; ea male sanus censeretur infans. Verum ubi decennes sunt, neq; ante hanc ætatem bene firmos reperio, tum propter honestatem, tum etiam libertatem, laudo quòd uolentes & uigilantes potius, quàm citra uoluntatem, aut lotium sistant, aut foras mittant pro arbitrio. Dixi libertatem, cum non parua sit seruitus, neq; mediocris tristitia his, qui huic morbo (si morbus censendus sit) quod tantum somno, & dormienti occurrat, & eueniat, sunt obnoxij. Quare non infantes, sed adultos modo curemus, urinamq; continere doceamus, quam impotentiam multi, non solum pueri, sed qui tricesimum annum attingunt, obseruarunt, magno cum dedecore, & pudore inter mortales. Timore perdunt puc

Speculatio huius fluxionis parum aut nihil huic negotio attinet.

Seruitus est non perua aut lotium non retinere, aut non emittere.

In pueris nocturna fluxio timore sistitur.

pueri, & iuuenes illam impotentiam, & ciborum parsimonia, uinoq; nigro, in quo rutha cocta, seu elixa fuerit. iuuenibus succurritur confectum sequens, facultatem retentricem plurimum corroborat. R̄. nucis cypresi & corticis eius, thuris, & corticis eius, myrti, baccarum, cymini torrefacti, kebi gallinae, id est hepatis torrefacti, fimi columbini ana. ʒ. iij. carabe, corallij rubei, rosarum rubentium, ana. ʒ. ij. conseruae cythoniorum quantum sufficit ad omnia excipienda, non multum liquida, utatur ad quantitatem castaneae, cum aqua decoctionis herbae paralis, quae primula ueris dicitur, & myrtillosum, & nucis cypresi, & gallarum. Confert etiam diarrhae. Item puluis ex cipro, baccis myrti, glandibus torrefactis, cymino, thuris cortice, ad partes aequales, & detur. ʒ. j. & ʒ. p. cum uino antiquo, uel cum uino decoctionis balaustrarum, sumach, myrthillorum, thuris, cupullis glandium. Theriaca etiam confert, aut metridaticum confectum, uescica etiam caprae succensa super laminam candentem, uel tegulam torrefactam, & tritam, si bibatur cum aqua ustullata, & aceto, prodest, uel cum uino odorifero: chimolea excepta cum felle thauri, & instar emplastri pectini imposita ualet plurimum, cui potes miscere adstringentia quaedam: caro hericij salita, si edatur, ualet. Caueat ab aqua, ab humidis, a ciborum luxurie, ab his quae urinam

Apium petroselinū est. cient, ut sunt cucurbitæ, melopepones, apium (quod uulgo petroselinum dicitur) radícula, baucia, auicula, quæ cauda tremula dicitur, à fructibus recentibus: utatur uino antiquo, calidis, sinapio, castaneis, omni leguminū genere, auellanis torrefactis, & procurabitur potentia, uoluntas retinendi, nec noctu meendi, nisi uolentes, & experrecti, sed ramicosis me dedo.

De ruptura seu hernia infantium,

CAPVT XXI.

Accidit infantibus dispositio horribilis, contra naturam, & appellatur communi uocabulo ruptura, siue dicatur esse siphac ruptum, aut uersus inguina, aut uersus oxeum, aut in parte suminis, aut circa umbilicum, proprio autem uocabulo appellatur, hernia. Quādo uērositas, aut aquositas, aut ex fractura siphac, aut ex dilatione didimi, aut ex additione carnis facta, propter tumorem arteriarum, aut uenarum adhærentium testiculis, aut carnositati, & appellatur etiam ramex, quæ dispositiones maxime causantur ex fractura, & præci

præcipue accidit infantibus ex ploratu nimio, aut ex casu super uentrem, aut ex uentositate contenta in intestinis, licet possit accidere ex nimia assumptione lactis, maxime uentosi, aut aquosi: licet etiã ex dictis causis possit accidere hæc dispositio, non solum infantibus, sed etiam adultis, maxime super repletionē aut propter saltū, aut propter uociferationē, aut coitū, sed de his nihil ad præsens, sed solum quantum pertinet ad infantes. Si igitur causatur hernia ex materia uentosa, tunc apparet tumor oxei, & quātum ad tactum, non apparet res, neque percipitur res dura intrinsecus, scilicet magis percipiuntur testiculi ad tactum distincti, & tunc adhibenda sunt remedia, habentia uim carminare, & resoluerē uentositatem, & facere unctionem infanti, circa oxeum, & pectinem ex oleo anethino, aut commamellino, aut alliorum alborum solum, aut permixtim cum modico ceræ, & puluere cymini, aut calamenti: aut accipere puluerem fabarum, & miscere cum aliquo dictorum oleorum, & imponere emplastrum oxeo. Si autem causatur ab aquositate sola, cum medicinis quæ deficcant, medeatur. Dioscorides dixit, quod bdel-

lium & proprie stulum, quando cum salua hominis fit unctio circa oxeum, & miscetur, donec sit unguētum, dixit Auicenna, quòd bdellium remolitur in aceto, tollit herniam aquosam. Dixit etiam Serapio, quādo aperitur locus herniæ siue crepaturæ, & extracta est eius aqua, decoctio bdellij est medicamen conueniens. ex compositis autem ad primam intentionem, scilicet ad uentositatem, ℞. stercoris uaccæ sicci, & cribrati, libram. ʒ. succi caulium. ʒ. ʒ. ʒ. oua cruda tria, olei communis optimi, libram. ʒ. sulphuris. ʒ. ʒ. terenda tere, liquenda liquefac. Tunc solutis, & liquefactis, mitte oua, & solue diutius, & ex hoc emplastro spleneticos, hepaticos herniosos, & podagricos curabis. Emplastrum aliud in hernia aquosa, & uentosa, ℞. bdellij. ʒ. ij. pulueris baccarum lauri. ʒ. ʒ. olei laurini quantum sufficit ad inspissationem, & si addatur seminis ameos, anisi. ʒ. ʒ. & oleum anethinum est efficacius, & si est hernia exruptura facta, addatur succus extremitatum cypressi, & glutem piscium. Si autem est hernia causata ex ruptura siphach, unde intestina, & Cirbus descendunt. Tunc intromissis intestinis,
& Cir

Et Zirbo, cum embrocationibus factis ex decoctione camomillæ, meliloti scæno-græci, et lini, corpore resupino, pedibus et cruribus eleuatis, aut apponere filum ex lino filatum, in cineribus decoctum, tunc debemus, introductis intestinis, et his factis, apponere brachale, factum ex linteamine, seu tela, aut ferro, aut ligno, aut ligaturam quadrangularem, prius facta unctiōe, aut administratione ceroti. De rebus autem, quæ maxime assumuntur per uiam oris, dicitur esse radix consolidæ maioris, et minoris, puluerisata et in frictellis comesta in aurora, et est expertum. ualet etiam herba bonifacia, et herba quæ uocatur trinitas. Serapio dixit de radice lilij tertiæ speciei, quæ habet duas radices, unam super aliam, quod duæ cepæ coquantur, et quando datur per superius, infantibus habentibus rupturam intestinalem, Dioscorides dixit, quod acorus confert. Galenus etiam uult, quod baccæ uirides in potu tribuantur cum uino, aut succo suo tritæ, locus emplastratur. Præmissa tamen intro intestinorum missione. Dixit etiam Serapio, quando cum psilio fit emplastrum ad ramicem, et eminentiam umbilici,

curat, Fidelis autem dixit, quòd omnem crepaturā sanāt infra quindecim dies folia cicutæ fœtida, trita & emplastrata. Dixit etiā, de radice cipri, quæ est planta, de qua fit le sca, qua accenditur ignis, quòd trita, & emplastrata crepaturam sanat. experimenta autem uera sunt, sicuti hæc emplastra, quæ sequuntur: ℞. acaciæ nucis cipressi, samsuci ruthæ ficcæ, gallarum, granatorum lauri, gummi arabici, omniū ana. ʒ. xxx. terantur, & cribellentur & liquentur, glutine piscium, & aceto, si corpus sit magnum, si uerò sit infans elixentur cum muscilagine psilij, & fiat emplastrum, prius tamen bibatur parum pulueris nucis cypressi. secundum emplastrum expertum est. ℞. succi utriusq; consolidæ, læceolæ, plantaginis, corrigiolæ, caudæ equinæ, arrestæ bovis, pentaphilum; sanguinariæ ana lib. ʒ. pulueris gallarum, boli armeni, sanguinis draconis, cupularum glandium, corticum mediorum castanearum, uirgæ pastoris, lenticulæ, masticis, myrti, mumia, ana. ʒ. iij. olei rosacei, sepi hircini, ana librā. j. misceantur, & ad ignem lentum fiat unguentum, & cum fuerit depositum ab igne semper spatula agitetur, donec totū incorporetur. Aliud experimentum

℞. ammoniaci, resinæ pini, añ. partes æqua-
les, infundatur in aceto forti, quod acetum super-
eminet uno digito, postea adjiciatur acetum fer-
mè totum, deinde coquatur in cacabo ad ignè, do-
nec digitis adhærere uideatur, & post extèdatur
super petia linea, & ex hoc, post infrigidationem,
frustū incindatur, in forma seuti: & reductis in-
testinis, loco applicetur. Et si uis efficacius fieri
addatur puluis gallarum, & cypressi: cum autè uo-
lueris emplastrum auferre, superpone petiam cum
axungia porcina, & non auferatur, donec molle-
scat. Aliud emplastrum ad rupturam intestinalem.

℞. Radicum trium consolidarum, fabæ inuersæ,
uisci quercini añ. ʒ. ij. sanguinis draconis boli ar-
meni, gallarum, nucis cypressi, gummi Arabici añ.
ʒ. i. acaciæ, psidia, balaustia añ. ʒ. ʒ. pilorum le-
poris. ʒ. iij. sèpi hyrcini. ʒ. i. picis naualis ʒ. ij. ce-
ræ nouæ. ʒ. vi. Et cum oleo rosaceo, fiat empla-
strum. cerotum ad herniam intestinorum.

℞. scorie ferri. ʒ. vi. momia, dragaganti, gummi
Arabici añ. ʒ. iij. thuris, acaciæ, sandaracæ añ. ʒ.
i. & ʒ. gallarum cypressi, glutinis piscium añ. ʒ. i.
uisci quercini. ʒ. iij. gypsi. ʒ. ij. resinæ ʒ. i. ʒ. fiat
h

cerotum cum succo consolidæ, aceto, & cera rubea. aliud cerotum expertum. ℞. nucis cypressi, thuris acaciæ, balaustiarum, sarcocollæ, sanguinis draconis, sumach, licij, myrrhæ. añ. ʒ. j. terebinthinæ quantum sufficit ad inspissandum, & rupturæ apponatur. Si uerò hernia sit carnosæ, aut fiat ex ingrossatione arteriarum seu uenarum testiculorum, aut uertice, cura est, ut per incisionem tollatur, aliter curari non potest. Si autem causetur rupturæ prope umbilicum, aut ipse emineat, quod sæpe accidit infantibus, maximè autem mulieribus, cum sunt prægnantes, Rasis dixit quòd lupini comburantur cum petijs panni linei, & cinis cum uino misceatur, & cum stupis, & superponatur: laudat etiam Rasis sessionem factam in aquis stipticis, & proprie in aqua concauinæ. Confert etiã hoc emplastrum superius positum, in cura herniæ. Conferunt etiam quæcumq; dicta sunt superius de curâ egressionis ani. Experientia autem scio, quòd cerotum factum ex pice nauali, cum puluere rosarũ, corticum granatorum, balaustiarum, & myrti, maxime confert.

Appen

Appendix.

Hernia seu ramex commune est nomen quatuor
 his morbis, scilicet ydrocele, enteroccele, sarco-
 cele, bubonoccele: ydrocele aquosus est ramex: quare
 collectio est humoris alicuius cessantis, & in alterum
 è testibus fluentis. enteroccele intestinorum est ramex,
 fit descendens in inguina intestinis, disrupto aut
 rarefacto peritoneo. bubonoccele est ubi intestina in
 scrotum descenderunt. sarcoccele carnosus ramex, &
 est durities instar scirrhi, ubi scilicet caro inter tuni-
 cas testium increfcit. Set post hanc nouam interpreta-
 tionem & distinctionem, ad topica remedia deuenio,
 præter illa quæ autor præcepit cum quadam instru-
 ctione & præcautiõe, ne unquã scilicet incisionẽ aut
 præcipiamus, aut nos illi offeramus, propter infamiã,
 & ea quæ accidūt: ne casu periculorũ, & mortis infã-
 mes uideamur. Nempe præstat aliquando, & sæpius
 propter nomen, & gloriam artis & utilitatem, ut
 egrotus sine pharmaco moriatur, quàm eo sumpto.
 Quare prouidentia, & cautela opus est, ne tales sci-
 licet nos præstemus in morbo desperato, perinde at-
 que fit in morbo qui spem salutis proximæ affert.
 Quare in pleuritide pestilente, & insperata ac deplo-
 rata, uenæ incisionem & apertionem ne præcipito.
 Sed peregrinis & uagantibus honorem, laudem, &
 linguas hominũ negligētibus id negotij relinquamus,
 & linimentis potius, aut emplastris, aut diætã, aut po-
 tione moliamur restitutionem, relicto gladio chi-

Ramicis oēs
 differentiz.

Medicus ra-
 tionalis non
 addit incisionem
 nisi neq; uena-
 rum apertio-
 ni ppter pe-
 ricula quæ e-
 minent, sed
 chirurgũ in-
 struat.

Præstat ali-
 quãdo ægro-
 tum absque
 pharmaco, quæ
 eo sumpto
 mori.

Vbi pleuri-
 tis est deplo-
 rata, uenæ in-
 cisionem ne
 præcipito, ne
 que pharmaco
 cum exhibe-
 to.

In medicos q-
 sine laude ual-
 gatur & cor-
 pora egrotorũ
 carnificat
 aut ferro, aut
 igne, aut phar-
 maco, aut ie-
 iunio longo
 quam diætã
 dicunt.

rurgico aut castratori, aut curatori. Et sequitur emplastrum exsiccans herniam aquosam, quæ ydrocele dicitur, cui magis obnoxij sunt infantes, non neglecto uictu nutricis, quam uolunt nutriri rebus siccis asis, caueat: à fructibus, ab aqua, à rapis, & napsis, & oleis humidis. R̄. baccarum lauri. ℥. iiij. camomilla. ℥. j. piperis longi, baurach. añ. ℥. j. fiat puluis, & cum uuis passis, ablatis uinaceis, fiat emplastrum: uel ex isto puluere potes osseum aspergere, & oleo sambucino inungatur locus. R̄. Fimi bouis ℥. x. sulphuris igne probati, cardamomi, baccarum lauri, stasisagriae añ. ℥. v. fimi caprini triti. ℥. xx. & cum uino excipito, modo emplastri, & utere.

Item puluis ireos, baurach, fimus caprinus ficus sicca in aceto remolita, & fiat emplastrum. Et nota apponenda semper emplastra ieiuno stomacho. Quod si offerenda sunt emplastra, hoc fac, cum decocto camomilla, melliloti, maioranae, rosarum in aqua uel uino. Curatio uerò relaxationis (quæ entorecele dicitur) sic fit, & erit non infantium, sed iam puerorum, qui & medicamenta apte sumere possint. Iaceant resupini, & à chirurgo sic tractentur, ut intro intestinum reuocent, & cum fascia pro more, & arte posita exire prohibeatur. Ex his potionibus utatur.

R̄. Maioris simphiti, momiae añ. ℥. x. utatur cum uino stiptico ad quantitatem ℥. j. omni mane, aut absq; uino, cum glande etiam aluum fluxam teneat, uitet quæ flatuosa sunt, utatur aliquando cassia in iure galinae: ante cibos sumat omni die certum pondus istius pulue

pulueris. R̄. Sanguinis draconis, boli armeni, iacee nigrae, momiae, nucis cypressi añ. ʒ. i. anisi, seminis nasturtij torrefacti añ. ʒ. vi. consolidae maioris & minoris & mediae, sigilli beatae Mariae (quod polygonatum dicitur) añ. ʒ. i. fiat puluis, detur cum uino grosso & sanguineo decoctionis hederæ terrestris & consolidae regalis. Item puluis ualeriane ʒ. i. ʒ. uale- Puluis ualeriane cum uino potus ualet. let mane, & sero cum uino exhibitus. Item puluis radicis scrofulariae ualet, quæ alio nomine dicitur strangularia. Reliquas species cæteris ætatibus relinquamus. Quare ito ad uniuersalem morborum curam, interim uenio ad pustulas & prurimum infantium, qui laborem nostrum cum laude omnipotentis, & immortalis Dei finient.

h 3

De pruritu aut pustulis, aut exco-
riatione, & accidentibus cru-
rum, coxarum & totius
corporis,

CAPVT XXII.

Puritu inquietantur infantes ma-
xime, aut pustulis, aut exco-
riatione, accidētibus & crurum, & co-
xarum & aliquādo in dorso & in
toto corpore. Et causa est aliquando corruptio la-
ctis in se, uel acuitas eius, aut ex corruptione la-
ctis in stomacho pueri. Et si sunt infantes magis
adulti, scilicet sumentes cibum, aut à nutrice, aut à
matre masticatum, uel non masticatum. Ex illis au-
tem uescis aut pustulis, quædam sunt quæ sunt ru-
beæ, quædam citrinæ & uehementis doloris, quæ-
dam nigre: si nigre sunt, cum febre mortem signifi-
cāt. Circa autem pustularum, & exco-
riationis, & etiam scissurarum si quæ sunt, si infans est lactens,
solummodo cum correctione lactis nutricis aut ma-
tris. Si autē infans non possit accipere aliquid per
uiam deglutitionis, administrare debemus ea quæ
habent

habent uim extinguendi acuitatem sanguinis, & etiam cholerae. Laudatur secundum sententiam Rasis decoctio dactylorum, aut ficuum cum aqua feniculi, ad expellendum acuitatem humorum de centro ad circūferentiam. Et cum materia fuerit extracta ad partes superficiales, balneare ipsum in aqua cocta debemus, in qua sint folia rosarum, & myrti. Cum autem puer extrahitur ab aqua, unge ipsum oleo rosarum: & si uulnera fuerint sicca, cū oleo uiolarum, & si fuerit pruritus infantis ultra septem menses, balnea ipsum in aqua, in qua decoctæ sint uiolæ siccae, & ordeum excorticatū, malua uiscus, & folia cucurbitæ, sed non ungas aliquo unguento: & da nutrici succum fumiterræ, & mirabolanos citrinos. Si autem acciderent cruribus aliqua ulcera ex urina, pone post balneum amygdalas, uel spodium, aut rosas puluerifatas cum farina ordeï. Secundum sententiam Auicennæ laudatur myrtus, aut puluis eius puluerifatus, & desuper aspersus, aut radix ireos, aut rosæ trita, aut ciperi, aut ordeï farina, aut lentium: omnibus puluerifatis simul, aut sigillatim. Isaac inquit, quod si propter salsedinem cruribus acciderit mordicatio,

maga

h 4

aut dolor in aliquo loco, superaspergantur farina triticea bene citronifata, uel puluis rosarum non multū subtilis, uel cum subtili puluere dragaganti. Ego autem hoc experientia scio quod oleum rosarum lotum cū aqua rosarū, permixtum cum albumine oui, excoriationi crurum aut coxarum infantū, ex acuitate urinæ, mirabiliter inuat. Expertus est etiam puluis myrti cum albumine oui, facta unctio ne locis læsis. Expertum est etiā ut tollatur radix uitis albæ, aut summitates ipsius, & terantur cū sale & superponatur. Experientia autem manifeste scio, quod in pruritu & in scissuris crurum, & coxarum in pueris, imò etiā in iuuenibus, & senibus, præmissa uniuersali purgatione corporis quod unguentum factum ex unguento cerusæ lotæ cū oleo rosarū, & litargirio auri mirabiliter tollit. Sed breue quoddam addere intendo, quod & si parū sit, & minimum, est tamen uirtute amplum, non solū in infantibus lactētibus, & eorū excoriationibus, imò etiam in nutricibus habentibus scissurā extremitatum papillarum, quod est tale. ℞. farinæ amidi. ℥. v. aquæ rosarum quantum sufficit ad inspissationem, & fiat linimentum & c.

Nota expertissimū, qd magis facit ad rem quā eius loquendi modus.

Appen

Appendix ultima.

Pustule infantium, exanthemata grece uocantur, & sunt ob deprauata alimēta, quæ diuersos morbos inducūt, præter has ampullas, quas phlyctenas uocant, humidaq; ulcera bubastica appellantur. Quare urinam & muriam ob acrimoniam recusemus, quibus tamen usi sunt nō pauci, lauemusq; potius decocto rosarum, aut lentium, & si maiori adstrictione indigerimus, myrtum, aut malicorium addamus, aliquando etiam plantagine illinimus. Item accipe recrementa ferri ex uino, & illinito. Aliud, hordeum cum albumine oui dissoluatur, addito oleo rosaceo, aut myrtino, si uerò eas ampullas, & exanthemata ruptura sequatur, accipe cadmie lotæ, aris usti & loti, acaciæ, croci, singulorum. ʒ. j. tragaganthæ. ʒ. ij. tragacantham in aqua diluito, & cum hac, reliqua sumito, ac pastillos conficito, & tempore usus cum aqua senecionis, aut solani adiecto rosaceo illinito, ad ulcus uerò seu melicerida, quod à cera & melle nomen accepit, & est alio nomine fauus appellatus, accipe spumæ argenti, baccarum lauri partes æquales cum aceto & oleo mixtas illinito. fiunt nonnunquam intertrigines femorum & cutis & est cum membra, & cutis, acrimonia lotij interteruntur, & confricantur, & uocantur à grecis paratri mata. Quare accipe myrtum tritam siccam, & apponito, aut ligustrum cum rosis, & cypero, aut tragachata, & ea singula unà trita affectæ parti insperge. Itē, accipe olei rosarum. ʒ. j. thuris candidi. ʒ. j. camphoræ

Reiciēdavi
na aut muria
pro medica
mento vice
rū infantū.

Tubercula
hæc melice
rides dicun
tur accepto
nomine à ce
ra & melle.

⇒ .f. que prius aqua rosarum maceretur, ut inde liquefiat, & his colliquis, unguento exim facto, loca uiciata inungito .in eadem re faciet unguentum ex cerussa, & rubrū, quod est sandalinum, & hæc sint satis, que non sine labore huc attulimus, ut nihil, quod desiderari posset cum ex Latinis, tum ex Grecis nõ haberet: neq; erimus his contenti, que non plenum numerum morborū, quibus infantes obnoxij sunt, perficiūt: quare hæc addantur.

Additio quorundam morborum de quibus nihil est loquutus autor iste.

STERNUTATIONEM, singultū, spirandi difficultatem, somniorū terrorem, paralyfin cum tabe, set macie nõ inmodica, ablactationē infantis, & eius regimē. præter morbos iā superius descriptos, addamus, ad assiduas ergo sternutationes, & narium destillationes, ocymū tritum, & cribratum naribus apponito, ita, ut per inspirationem attrahatur, aut insufflato, & hæc faciunda sunt, ubi non adest apostema cerebri, sed fit ex alia causa, quod si cum calore incipiat, tunc capiti eius folia portulacæ impone, aut ramenta cucurbitæ mixta cum farina ordci

ordci oleo rosaceo, & uitello oui, & totum capiti impone, oleum etiam rosaceū naribus imposito, aut penna, aut aliqua re tenui, quæ nares minime offendat. Itē ciconiæ pennæ in adibus sunt habēdæ, atq; ita fieri nō poterit, ut infantes sternutent bene, etiā naso utriusq; magnos oculorum angulos adiacētes compresseris, & sternutationem cohercebis, arcanū est quoddā naturæ.

Nota de ciconia,

Ad singultum, qui in infantibus ut plurimū à repletionē nō parua fit nauseam & uomitum prouoca, nec à uomitu, spatio trium horarum, aliquid sumat, sed somnum potius prouoca, stomachum etiam inungito oleo mastichino, aut accipe nucē indicā, eaq; tritam, & saccharo temperatam infanti da, si uerò à frigiditate sit stomachi, oleo laurino, aut anethinō, aut cum eius semine trito, & cū succo menthæ calide stomacho superimponē. si uerò à fame & cibi carentia oriatur singultus, accipe oleum uiolaceū, aut rosarum cū succo endiuivæ, aut aliarum herbarum, quæ infrigidandi & humectandi uim habeāt, & temperata cū lacte mulieris, stomacho inunge, & probe, & suauiter & lac bene temperatum, quod erit temperatæ mulieris, necnon alia utilia quæ uires restituant.

De singultu,

Ad spirandi difficultatē (quæ dispnoea dicitur) subleuandā, unā cū spiritu stertete, accipe seminis lini quatū uoles, idq; cōtere, cōtritū melle tēpera, & subinde infanti dato calidū. Etiā mulsam in os assidue instillato, quod si nō successerit, oleo mediū digitū intingito, & tonsillas illinito. Sed & lingue radicē infra cōprimēs, uomitum excita, ubi euomuerit, confestim sanabitur.

De dispnoea,

quod si morbus ingrauesceret, & præcordia obstruatur, accipe cotum, aut ea semina inuoluta, eaq; contusa cum luteo assato infanti sorbenda dato. Quod si cū difficultate fluxus uentris sequatur, exhibito syrupum myrtinū, coctum cum melle, aut dactylos cum farina tritici cum lacte coctos dato.

De infomnijs
terrorem facientibus.

Insomnia terrifica infantes interdum inquietare solent, quæ ex alimentorum plerūq; abundantia fiunt. somnus igitur sic procuretur, principio caueat nutrix, ne infantem statim à cibo cubitum reponat: deinde aliquantum mellis præbe infanti lingendum, quò facilius concoquantur, quæ concoctu difficilia sunt, & ad intestina, & aluum recrementa mittantur: puluerē diamoschi, aut pliris cū masco cum lacte sorbendū dato, aliqui exhibēt theriacā cū lacte, hoc ego nolo præcipere, quod infantibus propter uires nō conueniat.

De paralyfi.

Ad paralyfin unā cum tabe. Primo nutrix firmanda & instruenda est cibus siccis, & qui plurimū calfaciant: à piscibus uerò, & lacte, oleribus & à carne crassa, & suilla prorsum abtineat, nec utatur uino diluto, & infantem priusquam lactetur lauato aqua calida sulphurea, aut ex alijs astringentibus, & deinde oleo castorei, aut costi perungere, accipe etiam cera. ʒ. i. euphorbij. ʒ. i. ea subacta, & cum oleo temperata, modo emplāstri spinae infantis impone.

De macie modica.

Ad modicam uero maciem, utere lauacro ex aqua, in qua caput, & pedes arietis eousq; cocta sint, donec caro ab ossibus sponte abscedat, seseq; ultro offerat, & ex hoc lauacro quotiens erit abstergendus, abster

abstergatur infans, et sepius diligenterq; à lauacro auferatur. Deinde est unguendus hoc unguento, accipe butyri recentis, olei uiolati, et rosacei singulorum. ʒ. ij. axungie porci. ʒ. vi. cere candidæ. ʒ. iij. Ea q; simul colliquata, refer in unguetū, et eo utere modo dicto.

Ad febres seu calores immodicos, si ergo febris infanti accidat, officium primum nutricis erit, ijs uesci, quæ refrigeret, et humectent, deinde hæc infanti dato, succum mali punici, nec acerbum, nec dulcem, sed medium, quem si non habeas, arte illum parabis, id est saccharo, aqua etiam cucurbitæ, et florum uiolarū, graminis, et portulacæ, aliquando cum saccharo, aliquando simplices exhibeantur. Proderit etiam sudores infanti prouocare, accipe medullam arundinis uiridis cōtusam, et sincipiti, et pedibus illimito, operitoq; ipsum infantem uestibus. Item perunge frontem oleo rosarū, admixto unguento populeo, cordi uerò epitema apponito, necnon hepatis, ex conueniētibus, endiuiæ scilicet, lactuca, hepatica plantagine, et rosis.

Et si uox intercepta fuerit, calore aut alui adstrictione. Quod plerunq; solet euenire, brassicæ succum propinato, aut instillato præcedente glande, quæ ano est supponenda.

Nunc de ablatione agamus, qua finem morborū infantium claudemus initium pueritiæ facientes. Pro si ne igitur infantium, quæ initium pueritiæ est, docendū est quomodo ab lactandi sunt infantes, et quo tempore. Vbi corpus erit solidum, cibi exhibendi sunt solidiores, et mica deliciaiores, cū aqua mulsæ, aut uino

Ad febres & calores non modicos,

Arte succus parandus,

Modus sudores prouocandi,

De uoce intercepta,

Pueritia tūc incipit ubi à lacte deficiamus,

mulso, aut lacte, aut uino dulci, inde oua quoq; sorbilia, potandum uerò dabis dilutum uinum. At ubi puer iam solidiorem cibum ingeret, tunc paulatim sensimq; ab uberibus, desuescat, quod si ab lactatus in morbum incidit, ad lac rursus reducatur, deinde ubi morbus desierit, recreandum corpusculum, & ita denuo ab lactandis: ratio uerò uictus in ab lactatis, hæc est, ab lactati relaxandi, alacriter exercendi, cibi leuiore boniq; succi exhibendi sunt, corpus tamen temperatum ab uini copia abstinere oportet. uinum enim in calidis & humidis temperaturis, uaporibus caput replet, neq; pueros à potione frigida inhibendos puto, quare optima & electa aqua utantur, inde à septimo anno, ad literas ducendi, præceptoribusq; humanis, & mansuetis tradèdi. Multi enim malis moribus educati, intemperantia, & licentia (quæ multos deteriores reddit) ducti, bonas corrumpunt naturas, sicut rursus, nonnulli uitioso corpore nati, uita prudentiori opportunisq; exercitijs, multa reserunt, quæ natura deliquerat.

Quare lector amice, in cuius gratiam hæc summis uigilijs à me scripta & notata sunt, boni precor consulas, qui non equidem in iustam de hac re institutionem, sed breuem submonitionem profecutus sum, sedulo tibi offero. Quod uerò restat, medici muti, qui non nisi uocati sunt, sese ingerunt, nostri certe adiutores, plenius, quàm alius quisquàm loquens, negotium corroborabunt, mentem tuam confirmabunt, & scito, tibiq; hoc persuadeas uelim, nihil scriptum esse hic, quod aut Galenum, aut Actium, aut Aeginetam Paulum

Paulum Galeni affectus non redoleat, neq; eo nomine, & ea affectione operi detrahes, quod omnia sint & Galeni, & aliorum, quorum scripta extant. Nempe non hoc, neq; Galeni, neq; aliorum opus est, instructio muta esse potest, solus ego suadui, iungens Græca Latinis, & Latina Græcis, quorum nunc uicissitudine opus est: si rebus, hominibus, & temporibus inseruire uoluerimus. Sed timo de Arabibus uerbum facere, libenterq; fateri non audeo, ne forte male audiam ab ijs, qui sapientius habent palatum, quam mentem, an scilicet eorum scripta huc transtulerim: quibus in summa respondeo, me & hic, & alibi nullos neglexisse, qui operam præstare possent, parum aut nihil uerborum contextum curans, neq; à quo diceretur, aut quibus uerbis: sed quid dicatur, etiam si ab Hebræo, Arabe, Græco, aut Latino. Qui omnes iniuriam non faciunt, si suo idiomate, & lingua germana & innata loquantur. An non per omnem terram audita sit uox domini, recepta eius sapientia, spiritusq; ubi ubi non spiret, & sole cum cæteris sideribus, terraq; & mari non utantur omnes quotquot sunt, qui in his tenebris caligant, & palpitant potius, quam uiuant? nam flendo, ridendo, letando, tristando, sperando atq; timendo, & dies, & annos ducimus per inanes, fuitiles, irritos motus animæ, atq; affectus: nihil quicquam (ut plurimi) ad summam rei pertinentes. Quæ imprimis

Hoc, neq; est opus galeni, neq; aliorum set muta instructio eorū est.

Si tēpori & hominū studio uelimus inseruire opus est ut linguarū profectioi studeamus, quod nūc senes medici à iuuenibus aut instructi aut irritati summa operantur set fudent quantū uelint nunq̄ peribunt prima uestigia eorum.

Sol ubiq; luget ubiq; spiritus dei spirat.

Peregrinatio nra tota hæc quæ à Budæo in transitu christiane delectata est.

in uita accuranda est. Ceterum, non omittendum uideo, quid aliquando à Rhomanis scriptum sit in mendaces Græcos, uanos, & iactabundos præ multitudine inutiles. Bonum inquit Cato Rhomanus, literas Græcorum inspiciere, sed non perdiscere. Quandocūq; gens ista suas literas dabit, omnia corrumpet, tūc etiam magis, si medicos suos huc mittat, iurauerunt inter se barbaros omnes necare medicīna. hæcenus Marc. Cato. & nos Barbaros dicitant, sed plus una nostra sola facit lingua, equidē inops, ut ipsi uolūt, quā eorū quinque, confusa & inordinata, quas in artem uix unquam redigas. porro, quo paulo ulterius prospicio, & progredior scripta eorū, qui non citra affectū, linguam Græcam sunt amplexati, eo magis, atq; magis cogor eam cuius (citra neglectū linguæ nostræ) auditor sui, detestari, quod nulli absq; comite pœnitentia, quæ miserrum, & inconsultorum est comes, eius linguæ fuerunt affectatores, & laudatores, atq; admiratores, quorum ego huc exempla afferam, primo de his qui in nostra sunt memoria, denū aliorum, quorum monumenta extant.

An non Budæus, quem senicem, & gloriā Gallorū placet appellare, iam transitum suum publicauit, quem sine pœnitētia, unā cum gaudio, quod suis forte restitueretur, non existimo scriptum: neq; potuit non aperire, quod latuerat diu in corde. Manardus etiā nostras, an Galenum non sit detestatus, quod unumquēq; à pharmaco, præter mentem Hippocratis, in morbo laterali terruerit, Ianum Cornariū optimū interpretre

Lege quid à Rhomanis in græcos scriptum sit.

Linguæ græcorū in artē nō rediguntur.

Pauci fuerūt latini linguæ græcæ studiosi absq; pœnitētia comite.

Budæus senicem & gloriā non Gallorū modo sed & omnium latinorū, qui sub imperio Romano sunt. Pœnitentia iūsta gaudio. Manardus sæpe à Galeno deficit. Audi Ianum Cornariū.

terpretem interim audiamus Aetium Galeno præferentē his uerbis, Aetius, inquit, omnia que ex Galeno transcripsit, maiore luce, & potioribus uerbis tradidit: & (ut uno uerbo dicam) magis ἀριστερῶς. Cum Galenus ut Asianus, in plerisque penitus ut superfluus conspiciatur: aliquando etiam, præter rem, quedam adhibeat, quorum ipse quoque ueniam lectorem deprecatur. hec Cornarius. Multi sunt præterea, qui quantumuis Græcis addicti, sine Arabibus operam suam non perficiunt, uix unum aut alterum uerbum proferrent, leuissimoque morbo mederi possent, absque uno aut Rase, aut Mesue, aut Auicenna: quod sexcentis ego testibus idoneis sum probaturus. Squironius etiam præceptor meus Archiatros, non Aquitania modo, set & Galliarum, cuius ego uerbum non facio sine admiratione & laude: quod ignorantiam antiquam, nullo præceptore præeunte, exuerit, quam iam imbiberat, nec adhuc renascētibus melioribus literis. Quis hoc anno, frequenti auditorio, quando de constitutione artis medicæ Græce publice enarrasset, & ad praxin, seu exercitationem artis multi accelerarent, & iter cōstituisent: neque eo insalutato & incōsulto, posteaquam uale dixisset, hoc pro ultima linea, & tutore tutissimo ac defensore, inquit, tenete, ne absque Mesue Arabe, aut Gordonio, aut Rase artem exerceatis: hi enim uos morbos omnes curare docebunt. A Galeno uerò retinete præcepta artis, argutas consutationes, ornatum dicendi, corporis constitutionem, omnium partium usum, & affectus: Antidota uerò nequaquam

quid de Galeno dicat in proximo Aetij cuius est interpres,

Nota hæc,

Squironius prælector Regius uiriusque linguæ peritus qui senū medicorum est repurgator, & instaurator medicinæ apud Aquitanos, hoc est in scholis nostris publicis que sūt Mōs pessimi.

Quid sit à Galeni iectione reportandum.

Galenus non nouit Auditorum nostrorum bonam partem.

quod eorum bonam partem non nouerit, quibus uti
 solemus: non nouit rhabarbarum nostrum, mannam,
 moschum, saccharum, cassiam, iubetum, agaricum no-
 strum, syrupos (quos portiones antiqui uocabant) aqua
 uite, destillationem aquarum, uarias catapotiorum co-
 positiones, quae sunt in officinis: neque dubito quod si
 Galenus ab inferis reuocaretur, potius quam a coele-
 stibus, quin artis expertus censeretur ab unoquoque, imo
 ipse potius se in asinum uersum ingenue fateretur. Neque
 ille esset Galenus, quem Deum medicorum extollimus
 et admiramur, propter tot remediorum luxuriam, tot
 artis portentosas ostentationes, tot hominum illam fal-
 so profitentium fastus, et illecebras, qui quasi se in-
 star publicarum mulierum foro et uenditioni parant,
 et constituunt. Itaque in hac artium sola euenit, ut
 cuiuscumque medicum se profitenti statim credatur, quum
 sit periculum in nullo mendacio maius. Sed de his sa-
 tis, quae pluribus uerbis forte, quam oportuit, scripsit-
 mus. Sed ab interpretatione ad admonitionem non in-
 iuria sum euagatus: interim tamen, tu lector beneuole
 et studiose, cui haec omnia transferre non potui. Neque
 in hoc laborem suscepi, sed breui copendio, quicquid
 ad hanc rem faciebat, perstringere studij, apophithe-
 gma Alexandri suscipe, quo mentem illustres. Quo-
 niam igitur hominum multitudinem bifariam parti-
 uissem, in Graecos, et Barbaros: Alexandrum commo-
 nesciebat, ut Graecis quidem sicut amicis, barbaris
 autem sicut hostibus uteretur. Satius esset, inquit Ale-
 xander, haec uirtute, atque malicia diuidi: complures
 enim

Catalogus eorum quae ad tempora Galeni non peruenere.

Asini volantes sunt medici quibusdam se foro parant instar negotiatorum.

Digressionis excusatio.

Lege Alexandri responsum Christiano dignum.

enim Græcos malos esse, & Barbaros urbanos, sicut Indos, & Arianos, Romanos etiam, & Carthaginenses respublicas permirifice tractantes. Quapropter tanti viri consilium sequuti, monitoribus relictis, Dei immortalis simus potius, quàm hominũ, à quibus multi cæcutientes, exilium, incendium, & tormenta patiuntur. Neq; nos Galenus, aut Auicenna, aut quivis alius mentem nostram superet: mortales enim omnes fuerunt, rudes adhuc, & iuvenes necesse est ut ducamur, aliquando etiam toties ducti, cibo solidiori, relicta infantia, mentem, & cor pungamus, & aperietur nobis vite thesaurus, neque faciendi libros plures utilis est finis: frequensq; meditatio, afflictio carnis est. Quare Deum time, & mandata eius observa, & eris certe omnis homo: nam adducit in iudicium cuncta, quæ sunt sub coelo Deus. Quare uale lector, & luci ueræ, & æternæ habe gratias, si aliqua dicta sint, quæ tibi satisfaciant, quæ suo radio nos hic in tenebris illustrat. Si minus imbecillitati meæ adscribito potius quàm uoluntati, quæ recta erat, ut & me, & artem, ne aliquo in loco manca esset, illustraret. Vale.

Oportet nos esse Dei & nō hominũ.

Oribasius, Galenus, Aristoteles & ceteri id genus homines, rudes, neque quæ dei sunt capaces fuerunt.

Breuis epilogus quo ad Deũ immortalem omnia dirigimus.

Illustrissimo Do.

GVLIELMO ARSAGO APVD

Viennenses Allobrogas Primario Propræ-

tori Petrus Toletus professione

Medicus, Salutem dicit

perpetuam

QVVM NOSTRI, ET LI-
 terarum es amantissimus, uir omni-
 bus ornamentis Prætoris clarissi-
 me, & omnibus modis magne, non
 uanæ gloriæ cupiditate illectus, set tantum tui no-
 minis studio, & uitæ longioris constitutione affe-
 ctus, quæ secūdum Deum, ab arcanis artis diuinæ,
 potius quam apollinæ, paratur & acquiritur, cu-
 iusq; artifices medici appellantur, tibi studui, &
 tandem tua causa omnibus uitam cum senio (hoc
 est rude donatis) finire cupientibus, hunc libellū
 de prandij, & cœnæ portione Odi de Odis Pata-
 uini, medici doctissimi, cum parastasi nostra dare
 & deuouere: tibi enim iure debeo, quicquid opera
 nostra facere potest. Neque aliquid omissum inue-

Vita cibaria
in medico pro-
gatur.

Itali in lite-
ris senescētes.

nias, quod faciat ad uitæ (quæ à cibus pendet) in-
stitutum. Hoc igitur uoluntatis iudicium potius,
quàm librum aspice, quem diu negauerant Itali in
literis senescētes, aut à priuilegio (ut uocant) set
melius dixeris à mala libertate, quæ seruitutem
adfert, aut ab impetu furente bellorum, quo tolli-
tur hominum consuetudo, & Dei æterni fabrica-
tur ira: nam uerè iræ domini fabri sumus. Hunc igi-
tur prætor æquissime accipe, ut inde tollatur o-
mnium obloquentium sermo inanis & stultus, qui
nigra illecebris orationis fucatæ candidat, & ma-
le dealbat. Sed sit finis, ne hominum flagitia prose-
quendo (quibus continuo in lachrymas soluor) in
uolumen transeat epistola. Vale. Tui erit

candoris boni consulere nostram ani-

mi uoluntatem. E Lugduno

apud Germaniū à Ro-

sa, X. Calend.

Decemb.

M. D. XXXVII.

ODI DE ODIS
PATAVINI, PHY-
SICI AC MEDICI,
 de Cœnæ & Prandij
 portione Libri
 Duo, auct.

Cui facta est accessio non parua ex Parastasi
PETRI TOLETI Doctoris Medici,
 ad Illustrissimum Prætorem

Gūlielmūm Arſagum.

 Onod licet idem dui olim hanc
 mūdus su. nos. Soluta circumu-
 netur. nec illa a lra ualſellam.
 sine fixatione sine extrinſecis. nec dicitur extrinſecis
 ratio facte est. Tamen peruenit tate felice tempore
 die dicitur in quibus exlicis temporibus claruſſe. li-
 quido constat. eorum esse videtur. eorum terminum
 amplius talia reſponde. quoniam uel Prædium inter
 ſeruat. uel Arſagum uel Arſagum uel Prædium
 et d. Arſagum uel Prædium uel Hippocra-
 tem. ac Gaſenū inter medicos enaſſe uidentur. la-

ODVS DE ODIS

PATAVINVS PHYSICVS,

ac medicus, Marino Georgio,

Marco Minio, Gaspari Con-

tarenō Gymnafij Pa-

tauini Inftauratori-

bus optime meri-

tis Salutem

dicit.

VM MECVM SAEPE
 animo repeterem uiri clarissimi,
 Quod licet idem, qui olim, nunc
 mūdus fit, neq; Solis circuitus in-

uersus, nec ulla aliarum stellarum,

sue fixarum, siue errantium, nec dierum ordinis mu-
 tatio facta sit, Tamen perquam raro hisce tempori-
 bus quempiā nasci cernimus, qui ad bonas artes per-
 discendas, in quibus priscis temporibus claruisse li-
 quido constat, aptus esse uideatur, eoque neminem
 amplius talem euadere, qualem, uel Phidiam inter
 statuarios, uel Apellem inter pictores, uel Platonē
 atq; Aristotelem inter philosophos, uel Hippocra-
 tem, ac Galenū inter medicos euasisse uidemus, Id
 inquam

inquam, non potui non uehemēter admirari, quum
præsertim ad bonas artes aditus nunc nobis faci-
lior sit, quandoquidem, quæ antiqui longo tempo-
re assiduis uigilijs, & laboribus parta monumentis
mandarunt, breuiore nos tempore perdiscere uale-
mus. Atque quum huius ego rei causam inuestiga-
rem, id mihi tandem succurrit, quod plerisque in lo-
cis Galenus affirmat, ex recta uidelicet cibi, po-
tusq; ratione non bonam modò gigni corporis tem-
peraturam, sed etiam animum reddi præstantiorē,
ex praua autem & prauam corporis gigni tempe-
raturā, & bonos animi mores corrumpi, mentemq;
à proprio distrahi munere. Quum itaque antiquo-
rum illorum felicissimo seculo rectam uiuendi ra-
tionem sibi homines instituisent, ut bonam corpo-
ris temperiem, ita bonos animi mores sibi compa-
rarūt. Proinde non pauci extiterē, qui eatenus for-
tunæ bona expetenda esse iudicantes, quatenus ad
suppeditandum corporis necessitatibus satis esse
existimauerant, nullis pepercerunt laboribus, ut in
bonis artibus excellerent. At his temporibus, ut
ab illa prisca uictus ratione homines diuerterunt,
ita quantum ab ea discessere, tantum in animi mo-

ribus facta est commutatio. Quare bonis artibus neglectis nunc ut ditentur, seseq; cibo, ac potu ingurgitēt, et ueneri, ac omnibus deniq; flagitijs, gulaq; inseruiant, sollicitos esse conspiciamus. quod si quis aliquā artem discere inceperit, neq; tantū perferre poterit, ut ad propriū artis finē perueniat, ueritus ne alij citius ditētur, quā ipse in arte illa consumatus esse possit. Neq; enim homines nūc uirtutis amore ducti, et ut alijs opitulētur artes sibi discēdas proponūt, Sed ut tamen si forte fortuna diuites sunt, adhuc ditiores efficiātur. Itaq; hac de causa existimauī paucos nunc tales esse, quales ueteres illi non pauci exiitēre. Quare quū ostendere cuperē, communē nunc uīuēdi rationē ab illa uetere, et recta non parū declinasse, id ex prādijs, cenāq; ratione mutata uno opusculo declarare constitui, ut inde possit unusquisq; in cæteris quāta facta sit commutatio iudiciū facere. Quod opusculū in duo perquā breuia diuisum uolumina his longioribus noctibus elucubraui, quod ab Oratio admonitus, qui ne præcipitetur editio iubet, mecū intra priuatos parietes per diu continere statueram, ut refrigerato tandem inuentionis amore tanquam aliena legens acrius

acrius iudicium adhiberem, seueriusq; rem uniuersam perpendere. Sed à certa me sententia amicorum studia auerterunt, qui editionem hanc contendere à me nunquam desuere, quoad in suam me, qui longe aliter sentiebam, traxere sententiam, atq; eã in primis afferebant rationem, quamobrem opusculum hoc quã primum publicum facere deberem, quod opinio illa falsa profecto de cenæ, & prandij portione, quæ in hominum animis per multa secula insedit, atq; inueterauit, non minus ad hãc diẽ detrimenti mortalibus attulerit, quã hæc, quam non ex nostra officina, sed ex antiquorũ sacrarijs uetustatis sordibus obsitam produximus, emolumẽti sit allatura. Quare, tum ut hominibus mei amatissimis morem gererem, tum ut communi omnium saluti consulerem, elucubratũnculam hãc grauisimum hominum autoritatibus munitam, ductu, auspicijsq; uestris in aciem eduxi. uideo enim quantas omnium fere medicorũ in me pugnas concitẽ. Sed quum studeã placere bonis, quã plurimis, ut Terentianis ut ar uerbis, totus ex grauisimo, acerrimoq; iudicio uestro pendeo, uiri doctissimi, quorum tutela ueluti numinis cuiusdam optimarum artium stu-

dia patres publico decreto merito commendarunt.
 Quod si hoc quicquid est, quod quasi specimen
 quoddam emisi (tutius est enim in parte, quam
 in toto periclitari) a uobis probari intelligā,
 Ex uestro iudicio duntaxat uigiliarum
 mearum uidebor mihi amplissimum
 præmium consecutus, Daboq; ope-
 ram, ut perfectiora elaboratio-
 raq; deinceps a nobis in pu-
 blicum prodeant. Vale-
 te, meq; uobis de-
 ditissimum
 fouete.

Odi de Odis Pa

tauini Phycici, ac Medici,
De Cœnæ & Prandiij
Portione,

LIBER I.

QVONIAM totius corporis nutritio non sine noxa efficitur, nisi, quæ extrinsecus ingeruntur, recta ratione administrantur: ut autem recte administrari possint, quantitas spectari, & tempus idoneum deligere oportet, quo ea sunt exhibenda: in quo censeo recentiorum plurimi non modo ægris, sed etiam sanis præcipientes, ut parcius quidem coenant, uberius autem prandeant, non parum in utrisque aberrare: tum ut illis morem geram, qui sepe me alius, & nunc hortantur, ut hoc onus suscipiam: tum ut alijs omnibus, & posteritati aliquid profim (quippe fortasse dabo saltim alijs in hac re quippiam scribendi occasionem) statui hoc libello demonstrare, & sanis, & ægris (nonnullos tam excipiam) melius esse in cœna plus cibi, quàm in prandio sumere. Quod uerò alia quidam corporibus optimam

temperaturam seruantibus alimenta conueniant, alia calidis, alia frigidis, alia humidis, alia siccis, necnon alia, atq; alia, aliam, & aliam compositam habentibus temperaturam: præterea alia laxiorem, alia densiore corporis texturam, alia æqualem, alia inæqualem totius corporis statum seruantibus, quæ rursus nemo inficiabitur alia, atq; alia esse debere iuxta triplicem totius corporis inæqualitatem, quam Gal. v. 1. de tuè. san. explicauit, & pleraq; alia pro reëta salubris uictus ratione seruanda, quæ longum esset recensere, is perquirat, qui ea perdiscere cõcupiscit, apud Gal. in lib. de san. tuen. & in eo libro, qui de dis. cõti. inscribitur, tametsi non constat illum inter legitimos Gal. libros esse enumeradum, apud Celsum in primo lib. de re medica, apud Rasim in quarto ad Alman. apud Haliab. in primo Prac. apud Aui. in tertia primi, & secunda canti. apud Auer. in eadem secunda canti. & sexto colli. de his enim pertractare non est præsentis negotij. Verum ut hæc disceptatio, quæ in præsentia est inuenda, ordine procedat, quedam prius sumam, quæ interdum, qui præcipui in medicina habentur, cõuenire ostendam, deinde ad id pertransibo, quod ostendere constitui. hac enim ratione nõ solum Aristo. sed etiam Gal. in primo Metho. Med. uolumine docet demonstrationes nos moliri oportere. Rem itaq; aggrediar, ubi eos rogauero, qui hunc librum legere decreuerint, ut totũ perlegant, ac omnia diligenter examinent, prius quam de ipso, aut ipsius authore sententiam ferant. Sed puto me facturum operæ pretium, si in primis referaue-

ro, quid hominem coegerit extrinsecus cibos ingerere, quāq; ratiōe fiat totius corporis nutritio: neq; enim ad ea, quæ declaranda sunt, id erit inutile. Humanum itaq; corpus ex humida constare substantia, quæ caloris actiōe, tum naturalis, tum aeris continentis iugiter effluit, & ob id cibo, potuq; indigere, ut quod effluit ē corpore refarciatur: erit unicuiq; abunde manifestū, qui primum Gal. librum de san. tu. & decimi quarti Aphorismi primæ parti. expositionem perlegerit: uerum quoniā unaqueq; corporis particula dissoluti loco nō nisi, quod sibi perquā simile est, admittit: quādo, quod effluit, tale natura est, quale quod seruatum est: quæ autem ingeruntur, talia non sunt: ob id ea cōficere natura cogitur, ut cōueniētē mēbris similitudinē, quoad fieri potest, cibis cōparet: quod ut optime fiat, cuilibet corporis particulæ cōnatas ei facultates natura tribuit, quibus quum particula inanis redditur, & quid magis sibi est affine attrahat, & certo tēpore cōtimeat, & alteret ad sibi simile, ac sibi appositū cōglutinet, assimilētq;, necnon & excremēta, quorū necesse est generationē subsequi, expellat, uel quod ei supera est alijs propellat: quū uerò tota hæc actio naturalis sit, animalibus, & plantis cōmunis est. Quoniā autē, ut docet Gal. quarto de Symp. causis, cap. septimo, & quarto de usu partiū, cap. septimo, stirpibus (quia terræ affixæ sunt) terra ipsa cibi præoptuariū præsto est, ex qua radices necessitatis tēpore cibum facile præripiunt: præsertim quoad anni tempora propriā sibi seruant temperaturam: propterea sensu nō indigent, quo

propriam inanitionem sentiant: Animalia uerò, utpo-
 te quæ (paucis exceptis) terræ nõ resident: quãdoqui-
 dem eis, & uoluntarie secundum locũ moueri, & sub-
 stantiam longe magis à terra distantem, atq; illa plan-
 tarum natura concessit: huiusmodi sensui magis obno-
 xia esse necesse est: ut eodem tempore, quo indigentia
 sentiant, familiarem sibi cibum & querant, & ad sa-
 tietatem ingerant. Verum, quum corporis particula
 cuti subditæ à uicinioribus sibi partibus trahant ali-
 mentum, mox & illæ ex sibi propinquieribus, hæ rur-
 sus ex alijs sibi uicinioribus, & ita ex propinquieri-
 bus partibus ordiẽ quodam facta semper attractio-
 ne, donec actio ad uentriculum terminetur, omnes cor-
 poris partes ex uentre, perinde ac plantæ ex terra, ci-
 bum eliciant: non magis eo ipso sensu, quo penuriam
 sentiant: atq; ipsæ stirpes indigent: At solus uentricu-
 lus, ut cui deest, unde cibum attrahat, per duos nõ exi-
 les neruos à cerebro ad ipsius osculum demissos illam
 iure facultatem admittit: ut ea ipsius succionem à ue-
 nis ex eo succum ueluti emulgentibus factam animal
 percipiens, eum ipsum uentriculum ad satietatem ci-
 bis impleat: quos uentriculus circumplectens, & un-
 de quaq; (ubi integram sanitatem seruet) arte com-
 prehensens non ad eum finem conficit, ut Gal. docet
 tertio uirtu. natu. cap. xij. ut eos alijs membris aptos
 efficiat: quando sic non naturale foret instrumentum:
 sed quoddã animal potius ratione, atq; intellectu præ-
 ditum, quod eligendi melius haberet facultatem: sed
 ut eis perfruatur, atq; non solum ea, quam recentiorũ
 pluri

plurimi qualitatiuā appellant, sed uera nutritione nutriatur, ut unusquisq; ex Gal. in xvij. aphori. secundæ par. expositione, & in calce quarti uoluminis de san. tuen. libroq; tertio de potentijs natu. cap. vij. & xij. facile percipiet. neq; enim qualitatiua tantūmodo, sed uera nutritione id nutrit: quippe quod ei, quod nutritur, & apponitur, & unitur, & assimilatur: qua ratione uentriculum ex eo quem chylum recentiores appellāt, nutriri, cum alijs prædictis in locis Gal. innuit, tum tertio de poten. natu. cap. xij. allegato apertissime proficitur, sed de hoc differere non est præsentis instituti. Confecto itaque in ipso uentriculo alimento pauloantè ingesto, & ad satietatem apposito, nonnihil etiā ex ipso ad hepar delato, quod in prima illius temporis efficitur portione, quo fit omnis alimenti dispensatio (illud enim Gal. loco superius adducto in tres diuidit portiones) quoniam uentriculus, quicquid superest, loco oneris habet: id igitur tanquam superfluum excernens inferius ad intestina propellit: atque in secunda temporis portione alimenti plurimum intestina pertranseuntis ad iecur per uenas rapitur, parū uerò per totum fertur corpus, intestinorumq; tunicis fit alimēti appositio: & simili modo in hepate coctio ne peracta eidem hepatis alimentum ad satietatem apponitur, idq; uentriculo unitur, quod in primo tempore erat eidem appositū: dein iecur, quod superest, ad cauam uenam expellit, atq; in tertia eiusdē temporis portione ipsius alimēti cococtio in uenis agitur: fitq; per totum corpus alimenti distributio, & unicuique

k

parti illius appositio, quod utpote sibi magis affine attrahit: quo tempore, quæ intestinis, & hepatis erant apposita, uniuntur: nutritur autem uenter, quum iam integre assimilauerit, quæ prius sibi unierat. Quibus peractis, excrementisq; depositis, ac uniuerso denique corpore ab omnibus superfluitatibus depurgato, iam tempus aduenit, uentriculo nouum cibum appetenti de nouo nutrimentum ingerere, ut Galeno placuit tertio de poten. naturalib. capite decimotertio allegato, & Auerrois sexto Col. capite sexto, atque Haliabas primo prac. capite sexto, quare illo ingestio, quo tempore uenter rursus concoquit, atq; ad satietatem illius alimenti depascitur humiditate, & illa perfruitur: intestina, & iecur, quod ex priori alimento unierant, sibi integre assimilabunt: in omnibus autem corporis partibus eorum fiet unio, quæ prius fuerat apposita: ubi uero uenter ad unionem conuersus, quod sibi supererat, inferius propulerit: tum hepar & intestina, quæ operi priori ultimam manum proximè imposuerat, quæq; omnifariam quietem ab omni prorsus operatione nutritioni deputata non admittunt: quando (ut dictum est) eorum substantia continue effluat, rursus alimentum ad se transmissum alterabunt, ac sibi ad satietatem apponent: interim autem, quod in priori tempore uniuerso corpori uniri dicebatur, assimilabitur: quare unaquæq; corporis particula ex eo rursus alimento, quod hepar unicum intestinis ad unionem conuersum ad uenas tanquam superfluum reijciet, quod est sibi magis familiare attrahet, eiusq; perfruetur humiditate. Si igitur rursus post
hæc

hæc tertiam animal cibationem sumpserit, eodem modo quasi per manus tradita, sicut proximè dictum est, sine ulla penitus noxa nutritio procedet: quandoquidem nulla erit actio alteri actioni impedimento: ubi enim tum uenter, tum hepar & intestina, tum uniuersum corpus nouum suscipient alimentum: ad eius, quod hoc præcesserat, integram confectionem nihil actionis supererit. Quod si quis hanc cibandi rationem neglexerit: horum alterum necessariò eueniet: quippe aut ab aliquo dictorum operù naturalis facultas auertetur: si, antequam prædicta omnia peracta sint, cibus denuò ingestus fuerit, aut noxijs humoribus uentriculus replebitur: si diutius, quam par est, in diem perpeti coactus fuerit: quorum utrunque summopere cauendum est. Septimo enim meth. Med. cap. vi. scripsit Gal. rationabile esse, priorem cibationem tantam exhiberi, quanta, prius quam secunda sumatur, tota prorsus concoqui possit. Et in libello de dissol. conti. cap. primo, scribitur: Secundum cibum ante integram prioris confectionem ingestum esse in causa, ut & ipse, & quod prioris reliquum est, corrumpatur. Auicenna quoque tertiam primi, Doc. secunda, ca. vij. inquit: Quod enim in corpore est deterius, est nutriens. (Sic enim ipse loquitur) super nutriens, quod non est digestum, mittere. Præterea in tertio de pot. nat. cap. xij. sæpe citato scripsit Gal. quod si uentriculus appposito, unito, atque assimilato nutrimento, ieiunus cogatur permanere ex his, quæ in mesenterio, & hepate uenis sunt, nutrimentum attrahet: nõ quidè quod iam propria hepatis

carni, & unicuique uasorum, quæ in ipso sunt, appositum est: multoque minus quod iam est unitum, uel etiam assimilatum. Sed in uenarum concavitatibus contenta arripit, & ea præsertim, quæ aut sunt excrementa eorum, quæ in iocinore genita sunt, aut sunt hepatis superuacanea, quibus cupit iecur exonerari: nec non & ex liene, atque alijs particulis, & præcipue propinquioribus superfluitates eruet, quæ facilius trahi queunt, ut pote partibus, quod est sibi magis affine arte comprehendentibus, expultrice uero facultate, quod eis est inutile, aut superest, expellente. Et Auic. tertia primi doc. secunda, ca. vij. post uerba, quæ eadè ferè a Rasi in iij. ad Alman. cap. iij. mutuatus est, subintulit: Tolerare famem (hæc enim sunt eius uerba) stomachum putridis replet humoribus. Eadè sententia ex Haliab. colligitur primo Prac. cap. vj. Ex ijs, inquam satis manifestum esse arbitror, secundam cibationem, antequam prior tota sit confecta, non esse suggerendam, nec uentriculum esse cogendum, ut, quum cibum appetit, diu ieiunus permaneat: quod unum est ex his, quæ sumenda sunt. Alterum est, quod sine noxa sumi non potest maior, minor uel alimentorum quantitas, quam calor naturalis potest peruincere. Quippe quum calor naturalis, quoniam (ut dictum est) continue effluit, sanguine instaretur, quemadmodum flamma oleo, aut lignis, ut in libello de uti. res. cap. iij. Gal. placuit, & in principio libelli de iuuu. anhel. Galeno attributi scribitur, ut flammam debilitari, & demum extinguere oleo, lignisque deficientibus necesse est: ita in sanguinis defectu ca

ctu ca

Etu calori naturali eueniet : quoniam autem ex cibis
 in uentre confectis sanguis generatur: quantoq; calor
 maior est, tanto maior est quoque eius effluxus: igitur
 qui calorem in sua magnitudine conseruare uoluerit:
 tantum cibi erit opus assumat, quantum possit calor
 concoquere . Sic enim nec quantitate alimenti calor
 suffocabitur, nec eiusdem paucitate deficiet: quorum
 alterum omnino contingere, ubi, quæ debet, cibi quã-
 titas non exhibetur, scripsit Gal. in secundo de mor.
 causis, cap. iij. in hunc modũ, Alimentorum autẽ ipsius
 uel abũdantia, uel defectus, aut aliena qualitas ad hũc
 illi modum officit. Magna quidem lignorum strues, si
 cõfertim exiguæ flammæ iniiciatur, ob immodicæ quã-
 titatis excessum eã suffocabit: at, si nulla penitus aut
 pauca admodum ligna suppeditaueris: tabescere flam-
 mam uidebis, idq; ob alimenti defectum, uel paucita-
 tem: sic lucernæ flammam & minui, & serè extingui
 uidemus, ubi proprium ipsius alimẽtum à iusto modo
 aberrauerit: siue enim nimis parce oleũ adhibeas, siue
 affatim plurimum infundas, noxam non uitabis &c.
 Insuper ubi plus cibi ingestum sit, quàm calor possit
 peruincere, quoddã mali generabuntur succi, ita est ma-
 nifestũ, ut nulla declaratione indigeat: qui uero id cu-
 pit apud autores perquirere, legat Gal. in ij. de mor.
 causis, cap. iij. & in vj. de symp. causis, ca. j. Rasim in
 iij. ad Almansorem cap. iij. Haliab. primo Prac. cap.
 vj. Auicem. iij. pri. doc. ij. cap. vij. illud tantum dixisse
 sufficiat, quod Gal. scripsit in ij. de mor. causis, cap.
 iij. Optimi quidẽ succi cibum, & qui plurimum ali-

menti præbere potest, si animanti immoderatus ing-
 ratur, frigidus morbos excitare: quod etiã eodẽ in lo-
 co scripsit posse ex uino cõtingere immoderatus sum-
 pto: quod quidẽ, quum alimentum sit ualde familiare,
 modice sumptũ naturalẽ calorẽ augere potest. Quod
 uero minore, quã sibi cõueniat cibi quãtitate calor
 naturalis debilitetur, ex Hippocrate colligi potest
 xiiij. & xv. aphori. primæ parti. in cuius aphorismi
 xv. expositione Gal. causam inuestigans, cur calorem
 naturalem hyberno tempore pluribus egere alimentis
 Hippocra. dixerit: scripsit, quod nisi hic abundans ha-
 beat, quo fruatur, alimẽtum primo ipse à circũstante
 frigore superabitur, tam ab eo, q extrinsecus ingruit,
 quã ab illo, qui per inspirationẽ attrahitur: cũ ipso
 uero & coctio ciborum debilitabitur, & optimi san-
 guinis generatio, & partiũ animalis enutritio, & su-
 perfluitatũ expulsio. In fine quoq; eius expositionis
 repetẽs oportere alimentũ quãtitati caloris naturalis
 æquari, illos excipiebat, qui ueris tẽpore sanguinis in-
 digent misione, in quibus timor est, ne ambiẽtis aẽris
 qualitate nimis extendatur, atq; diffundatur sanguis.
 Haliab. quoq; primo Prac. cap. vj. ualentius alimentũ
 multo calori, ac robusto, leuius autẽ paruo, & debili
 suppeditare fas esse, exemplo declarauit, inquiens, ma-
 ximum ignem multis ac ualẽtioribus lignis augeri, &
 quodammodo nutriri, cui si paruũ, ac debile lignum
 ut palea iniiciatur, statim absumitur: propter quod
 ignis aut minor, & debilior fit, aut extinguitur: quare
 Gal. vij. meth. Med. cap. vj. consumptorum renutri-
 toriam

toriam, reſectoriamq; uictus rationē docens ait, quod quanto hi meliores efficiuntur, tanto tum plures, tum ualentiores cibi, quam prius exhibendi ſunt. Facile quoq; id elici poteſt primo de alimen. ſacu. ca. j. & ij. Sic itaq; conſtat, alimenti quantitatem pro portione quantitatis caloris naturalis eſſe oportere: quare prudentem medicum ſumma ope niti decet, ut eum non lateat, quo magis tempore calor naturalis ad cibos cōficiendos fortior eſt. Quod nimirum non ignorabit, ſi ſciuerit calorem naturalem, tum ſomno, tum aëris cōtinentis frigidityte augeti, reddiq; ad ciborum coctio nem ualidiorē. Quippe, quum naturalis calor in ſomno ad internas partes ſecedat, ad naturalia quidem munera obeunda potentior, ad animalia uero imbecillior reddetur: cōtra uero in uigilia, ut in iij. de ſymp. cauſis, cap. viij. Galen. his uerbis manifeſtauit. Præterea neminem latet, ſenſus per ſomnos, aut ocioſos omnino eſſe, aut debilitate agere: conſentaneum itaq; eſt, exiguam quandam à principe parte facultatem, tum deſluere. quod enim quis uel profunde, uel minus profunde dormit, ex eo eſt (ut quotidie dicere ſolemus) quod aut plus, aut minus affluit, quippe tãto minus affluere par eſt, quãto grauior fuerit ſomnus. itaq; toto hoc tempore, quo quis dormit, animalis facultas quieſcere, naturalis uero ualidius agere uidetur &c. Et in tertio, de cauſis pulſuū, quod uolumē ab his, qui illud tranſtulerūt, expoſitio introductorij pulſuū inſcriptum eſt. Gal. cauſam reddens, cur pulſus in ſomni initio debiliores fiant, & tardiores, atq; rariores, poſt

modum uero maiores, & uehementiores: scripsit id effici, quia calor cogens se ad interiora cibū inuenit conficiendū, & ut eū peruincat laborat: quo fit, ut quoad illum superauerit, imbecillior uideatur: qui adeptus uictoriam, & ualidior redditur, & pulsus maiores, ac uehementiores operatur. Insuper Auer. in prima cāti. cōme. cxxxvij. & cōme. xl. secundæ eiusdem rationē assignans, cur in somno melius cibi cōficiantur, id fieri inquit, quoniam uirtus concoctrix tunc in alimēti cōctione duplici utitur calore, proprio scilicet ac eo qui, prius quā ad interna secederet, uirtutibus animæ libus deseruiebat. Itidem ex Haliab. v. Theo. cap. xxxv. & ex Auic. secūda primi, doc. secūda, sum. prima cap. xiiij. & doc. tertia, sum. secūda, cap. xij. & tertia primi doc. secūda, cap. ix. & in prima canti. tex. cxxxvij. unusquisq; id potest perdiscere. Insuper Aristoteles in libello de som. & uig. uolēs ostēdere, quod ea, quæ nutriuntur (sentiant alij quicquid uelint) sensu nō indigent, ut nutriantur, scripsit sensum habētium maxime nutriri, quando secundū sensum nō operantur. Et Themistius in illius libelli paraphrasi cap. v. quū dixit, quod quæcūq; alescūt, nō necessario etiā sentiunt, hæc uerba subintulit, Hoc uero demōstrat eā ratio, q. uis, quæ nutrit, munus suū gnauius, & expeditius cōsopitis, quā uigilātibus nobis absoluit: nam eo tempore probius & alimur, & corpulenta perficimus, utpote ut quas actiones nihil adminiculentur sensus. Ad hæc Alexāder Aphrodiseus in enarratione de anima ex Aristotelis institutiōe, ubi de impulsu, & ui
impul

impulsoria agit, declarans uirtutem altricē à ui sensibili segregari, scripsit hæc uerba, Præter hæc continēter, ac momentis singulis altrice uirtute fungimur: semper enim alimur: & in dormientibus maxime præcipuo munere, atq; actione potestas hæc sese exercere uidetur &c. Eadē ratione, quū aeris nos ambiētis frigiditate colligat se ad interiora calor innatus sibi cōtrarium aufugiens ad cibos conficiendos reddetur ualidior: contra uerò, quū eiusdem aeris caliditate ad exteriores partes agatur, ad eorundem ciborum coctionem imbecillior fiet: quod optime Gal. in expositione x v. Aphorismi primæ parti. declarauit, scribens in hunc modū, Causam uerò, ob quā hic idem calor hyeme augeatur, etiā Aristoteles dixit: refugit enim propter circumstantem extrinsecus frigiditatem: sicut rursus æstate ad sibi affinē protēditur: atq; ita contingit, dissolui quidem, ac dissipari eius substantiā tempore æstiuo, contineri, ac cohiberi, & in profundū secedere hyemali: ob hoc igitur & coctiones, & sanguificationes, & nutritiones hisce temporibus sunt meliores &c. Sæpiusq; repetit eadem expositione, tempore hyemali spiritum unā cum sanguine ad profundum corporis retrocedere: quare Hippocrates eodem Aphorif. dixit, Ventres hyeme & uere calidissimi sunt natura, & somni longissimi: quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda. Præterea in. ij. de temperamentis, cap. ultimo, declarans Gal. ex cute non posse eorum totius corporis temperaturam cognosci, qui ea incolunt loca, quæ sub urfa, & meridie sita sunt,

asserit id contingere, quoniam in his, qui ad ursam habitant, calor ad profunda corporis ab aeris continentis frigiditate fugatur: qui in habitantibus ad meridiem extrinsecus ambientis caliditate in cutem attrahitur, & mox subijciens eorum temperies, qui minus temperatas habitant regiones, inaequales esse, ut pote interioribus, exterioribusque inter se partibus non parum differetibus, haec uerba subintulit, Gallis enim, & Germanis, & omni Thracio, & Scythico generi, frigida, humidaque cutis est, ideoque etiam mollis, alba, & pilis nuda, omnis uero naturalis his calor in uiscera una cum sanguine confugit, ubi dum agitur, & premitur, & feruet, iracundi, audaces, & praecipites consilij redduntur, Aethiopiis uero, & Arabibus, omnibus denique his, qui ad meridiem incolunt, natura cutis exambientis aestus, & naturali calore foras acta, uista, dura, sicca, & nigra redditur, toto corpore naturalis quidem caloris exiguam obtinente portionem, sed alieno, atque ad dititio incalescente etc. Idem quoque colligitur ex Halliab. pri. Prac. ca. ij. & vj. & ex Auer. secunda canti. com. xxj. His puto satis superque declaratum esse, calorem innatum ut somno, ita aeris frigiditate augeri, & ob id ciborum coctiones ualidius agere. Reliquum autem est declarare, eundem calorem quiete reddi ad cibos conficiendos ualidiorum, quod optime fiet, si prius ex his quaedam exposuero, quae ab exercitatione proueniunt. Porro duo praeter caetera ab exercitatione proficiuntur, ut in secundo de tu. san. scripsit Gal. genuini scilicet caloris augmentum, & spiritus uiolentior

motus

motus ad externas uidelicet corporis partes, illa deinde ex his præter cætera. consequuntur, tum singulas corporis particulas in corpus deducenda ualidius attrahere, tum ea facilius immutare, tum nutritionem feciliorem effici, tum singularum partium excrementa ad expulsionem, necnon & meatus parari, quibus ea ipsa excrementa expelli necesse est, & deniq; excrementis ipsis corpora purgari. Quæ quum ita sint, eo tempore debent corpora exercitari, ut inquit Gal. secundo de tu. sa. sepe allegato, quo uentriculus, & uasa crudis, incoctisq; cibus, aut succis omnino uacua sunt, & urina, atq; alui excrementa sunt deposita, sic enim periculum non est, quum (ut dictum est) exercitatio distributione in corpus operetur, ut cruda, incoctaq; prius quam probe confecta sint, aut aliquid ex dictis excrementis ui caloris per exercitacione aucti in omnes corporis partes rapiatur, quare Gal. iij. de tu. san. post uenerem eam scripsit exercitacionis speciem, quæ præparatoriam uocant, post uigilias autem, uel trinitiam, uel ambas, quæ apotheraia dicitur, idonea esse, si tamen cruditas absit: nam, si qua cruditas subest, inquit omnino non esse exercitandum. Ex ijs itaq; constat tempus ad exercitacione idoneum esse, ut docet Gal. in. ij. de tu. san. quum cibus ingestus, tum in uentriculo, tum in hepate iam prorsus confectus est, quæ uero fit in uenis, coctio agitur, & iam tempus instat, ut nouum alimentum suscipiatur, constat quoq; caloris augmentum, quod exercitacione acquiritur, dum ipsa fit exercitacio, non illis coctionibus conferre, quæ in uentriculo, ac

hepate perficiuntur uerum potius ijs maxime officere: quandoquidem eo caloris augmento fiat illorum ualidior ad extimas partes attractio, quæ in intimis partibus continentur: atq; calor naturalis, ut in æstiuo tempore, ita, dum corpora exercitantur, foras agatur. Melius igitur uenter, & iecur alimenta conficiunt, quum homo ab exercitationibus uacat: quod utiq; declarare statueram. Huic sententiæ Rasis m. iij. ad Alman. cap. ij. Haliab. primo prac. cap. iij. Auic. iij. primi doc. ij. ca. iij. & vij. Auer. vj. col. ca. ij. & prima canti. commen. cxliij. & ij. canti. commen. xx. ad stipulantur. Puto equidem hæcenus me satis manifeste aperuisse, secundâ cibationem nõ esse exhibendâ, nisi prior tota confecta sit, nec uenter diu ieiunare cogendû esse. Præterea sumendi cibi quãtitatẽ, nec maiore, nec minore esse oportere, quàm calor possit peruincere. In super & somno, & aeris frigiditate calorem naturalẽ augeri, & ob id cibos melius concoqui: cõtra uerò fieri in uigilia, & aeris caliditate. Demũ exercitacionẽ in corpus deductionẽ iuuare: his autẽ quæ in uentriculo, & hepate fiunt coctionibus officere: quæ omnia, licet hoc loco tanquàm hypotheses sint accipiendæ, nõ tamẽ inutile fuit clariora reddidisse, ac ostẽdisse à præcipuis medicis esse concessa: quedam enim principia sunt quæ aliquã declarationẽ desiderat. Ex his modo sic declaratis facile est colligere, plus in cœna quàm in prandio comedendum esse. Quippe, quũ tempus quod à prandio ad cœnam protenditur, octo quidem, aut ad summum nouem contineat horas: quod uerò à cœna ad pran

ad prandium producitur, ex quindecim aut sexdecim
constet: ab eis quære oportet, qui arbitrantur plus
in prandio quam in coena esse exhibendum: nunquid,
quum iam cœnandi tempus est, nutrimentum in pran-
dio sumptum mature sit concoctum, necne: si enim id
affirmauerint: igitur eos fateri necesse est, cibum in cœ-
na exhibitum, quum tenuior sit, quam qui in prandio in-
gestus est, breuiori tempore confectum iri: quare uen-
triculus diu ieiunus manere, malisq; humoribus opple-
ri cogetur: quod esse ualde noxiū, in primo assumpto
superius ostensum est. Si uerò id negauerint, utiq; uerū
responderint, neq; enim tam angusto temporis spacio
potest in uentriculo cibus confici, apponi, uniri, & assi-
mulari: in epate uerò concoqui alimentum, apponi, ac
uniri: in totum autē corpus deduci, ac illi nutrimentū
apponi: quare secūdus sumetur cibus, antequam prior
sit perfecte concoctus. quod nō parū officere, in eodē
primo assumpto similiter declaratū est. Præterea, quū
in nocte naturalis calor, & somno, & aeris frigidita-
te (nocturnus enim aer frigidior est, quam diurnus) for-
tior sit, positq; ualidius naturales functiones obire: cō-
tra uerò in die: necnon & alimenti quantitas, nec ma-
ior, nec minor esse debeat, quam quod ipse calor po-
test probe concoquere, ut in superioribus patuit: igi-
tur nemo inficias ire poterit, plus cœnandū, quam prā-
dendum. Insuper quū qui liberā uitā degunt, ac illius
artis quæ optima tuendæ ualitudinis rationem docet,
præceptis parere ualēt: in die & exercitationes, & il-
la quæ cū exercitatione affinitatē habent, quæq; sibi

peritus artifex præcipit, adire soliti sint, necnō & maxima pars hominū implicitam negotijs uitam agēs, siue inopia, siue ea seruitute, quæ ambitionis, aut cuiusuis cupiditatis gratia uolūtaria est, siue ea, quæ coacta est, quā solam seruitutem uulgus appellat: præter ea, quæ dicta sunt, in die solita quoq; munia, & aliquando insueta obeant, nocte uero quiescant, ubi maius quidem prandium, minorem autem cœnā ingesserint, nescio, quâ ratione ea incōmoda euitare poterunt, quæ quidem his, qui se exercent, antequam alimentū in uentriculo, & hepate cōfectum sit, euenire superius explicatū est. Ex ijs itaq; patere arbitror, rationabile esse, tum quia longius tempus cœna, quā prædiū excipit, tum quia in nocte cōtinens frigidius est, & omnes fere dormire, ac quiescere consuecunt, ut tū plures, tū ualentiores cibi in cœna magis quā in prandio ministrētur. Quibus de causis scripsit Gal. viij. Meth. med. cap. vj. his, qui renutriuntur reficiunturq; ualentiores cibos in cœna maxime offerendos esse, quem usum, ait, athletas nō ratione tantū inuenisse, sed etiā longa experientia comprobasse. Hanc utiq; sententiā ea cōprobant, quæ in primo de ratione uictus in morbis acutis tex. xxv. Hippo. scribit, docens enim eorum uictus rationem, quibus morbi iudicatio facta est, sorbitionem, inquit, matutino quidē tēpore exhibe, uespere autē ad alios etiamnum cibos transire poteris. Et in tertio de ratione uictus, ubi, qui uictus in singulis quatuor anni temporibus conueniat, declarat, præcipit hyeme oportere semel comedere, nisi quis ualde siccum uentrem habeat

habeat, si minus modicum prandere, quam uictus rationem ait, seruandam esse à Vergiliarum occasu, usq; ad id tempus, quo fauonius flare cœperit, quod tēpus ex diebus quadraginta ante hyemale solstitiū, & alijs quadraginta post idem solstitium constat, à quo tempore ad uernale æquinoctium usq; quod tempus septē & quadraginta dies continet, cum tempore est uariāda uictus ratio. Ab hoc autem æquinoctio usq; ad uergiliarum ortum, quo æstas incipit, toto eo tempore in sex partes diuiso, quarum singule octo continēt dies, mutationis uictus rationem docens iubet, ut eo quoq; tempore modicum prandeatur, quod præceptum ab ortu uergiliarum usq; ad æstiuum solstitiū, & ab hoc ad Arcturi ortum, & æquinoctium usq; uictum instituens reperit. Ab arcturi autem ortu ad uergiliarum usq; occasum iubet ab æstiuo quidem uictu recedentes, accedentes autem ad hybernum, sensim uictus rationem mutare, ut sic sine noxa ad hybernum uictum deducti post uergiliarum occasum eo libere uti possint. Celsus item primo libro de re medica, cap. tertio, declarans ad rectam uictus rationem instituendam tempus anni considerari oportere, scripsit. Si prandet aliquis, utilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum, sine carne, sine potionē sumere. Et paulo infra loquens de æstatis uictu ita inquit, Aestate uerò & potionē, & cibo corpus sepius eget, ideo prædere quoq; cōmodum est. quum igitur Celsus æstate ut sepius, ita exiguo cibo utendū esse censeat, & ob id prandere iubeat, quod tamen hyeme nō concedit, nisi nimis uenter

astrictus est: minus igitur æstate prædendū esse, quam
 cœnandū, ipsum uoluisse manifestū est, quare constat
 Celsum sententiæ paulo superius recitatæ adstipulari.
 Rasis quoq; in. iij. ad Almā. cap. iij. horas ad comedē
 dum idoneas esse scripsit, quū unusquisq; ingesto cibo
 & quieti, & somno indulgere potest, quod quidē ex
 Auic. iij. primi. doc. ij. cap. vij. & ij. canti. & eodē in
 loco ex Auer. colligitur. Et xij. tertij, trac. iij. cap. i.
 Auic. de nocumentis agens, quæ à mala ciborū coctio
 ne proueniunt, scripsit in hunc modū, Et quod sequi-
 tur ea de iudicijs cibi in hoc est, quod cibus indiget
 quiete, & somno, usq; quò bona fiat digestio, & quā-
 do sunt loco ambarū motus, & uigilie non completur
 digestio &c. Insuper author libri de disso. contin. ca.
 primo. & Haliabas primo prac. cap. xij. aiunt cœnā
 esse prandio laudabiliorem, eamq; antiquos prandio
 anteposuisse. Sic itaq; censeo, tum rationibus, tum au-
 thoritatibus satis manifeste expositū, satius esse plus
 in cœna, quam in prædio sumere, qui erat ueluti sco-
 pus eorū omnū, quæ hactenus scripta sunt. Verū quo-
 niam in principio nonnullos excipiendos esse dicebā,
 Igitur non ignorare oportet, illos in primis esse exci-
 piendos, qui uberius quidem prandere, parcius autem
 cœnare insueuerunt, quod hac nostra tempestate, non
 uulgares modo, sed etiam medicorum plurimi faciunt.
 Quippe tales, quoad prauam illam assuetudinem ser-
 uare, aut uoluerint, aut coacti fuerint, satius est mane
 plus, uespere autē minus esse. Etenim dixit Hippocra-
 tes. ij. parti. Aphoris. l. Quæ ex longo tempore con-
 sueta

sueta sunt, & si deteriora sunt: insuetis minus mole-
stare solent, & in secundo lib. de ratione uic. in mor-
bis acu. longo processu declarauit, longe melius esse,
non solum sanis, sed etiam egris uitiosam uictus ratio-
nem seruari, quam illam subito uel in meliorem mu-
tari. Sed malas consuetudines sensim mutari utilius
esse, scripsit Gal. in v. de tu. san. Et Rasis in iij. ad
Alman. cap. x. & Haliab. primo prac. cap. xiiij. quas
tamen non omnibus mutandas esse, sensit Galenus eod-
em v. de tu. san. Vbi consulit senes consuetis operi-
bus exercitari, etiam si modice noxia sint, contra iu-
uenes noxia etiam a pueris consueta mutare, quando-
quidem ualidae iuuenum uires moderatam mutatione
ferre possunt, ac eos sperari potest uitae reliquum ex
meliore consuetudine fructuosius ducturos, quod seni-
bus non continget, etiam si longo tempore malam as-
suetudinem pedetentim mutare possent: quippe qui-
bus nihil temporis relinqueretur, quo meliore frueren-
tur consuetudine: non aliter quam si quis octogenarius
cuiquam arti se accingeret perdiscendae. Non etiam
quandocumque malas consuetudines in meliores uer-
tere, tentandum esse, scripsit Gal. in eodem v. de sa-
tu. inquit, assuetudines ipsas, tamen si prae sunt, di-
splicentibus adhuc sibi corporibus mutandas non esse:
quin nec per summam sanitatem semper id tentandum,
sed tum, quum is, cui mutandae sunt, a ciuilibus nego-
tijs maxime uacat. Illi quoque excipiendi sunt, qui for-
te ad talia negotia sunt delegati, uel ipsi ea sibi sponte
delegerunt, ut nocte quidem uigilent, & se exerceant,

die uero quiescant, & dormiant. Tales enim quum cōtrariam alijs uitam agant, contrariam quoque uictus rationem seruare fas est: quare Rasis in vj. ad Alman. cap. xj. de regimine iter agentium loquens scripsit in hunc modum, Quod si in nocte necesse fuerit ipsum incedere, non erit ei cœnandum, sed suæ comestionis integritatem usque in tēpus, in quo se diu posse quiescere sciuerit, intermittat. Excipiantur hi quoq; qui aliqua periodica ægitudine premuntur, quæ nocte suas habet accessiones: etenim utilius esse plus cœnare quàm prandere illo tempore accessiones non permittunt, quando opus est in accessionibus abstinere: cibū enim dare nocuum est, ut Hippocrates, & Gal. prima parti. aphorif. xj. & in primo de ratione uic. in mor. acut. xlv. scripserunt: Utq; sensere Celsus in iij. lib. de re med. Auic. pri. iij. trac. ij. cap. viij. Haliab. iij. prac. cap. xj. Rasis x. ad alman. cap. iij. & v. & Auer. vij. col. cap. x. Qua uero ratione hi cibandi sint, qui huiusmodi ægitudinibus sunt affecti, ex dictis autoribus locis allegatis potest perdisci: præterea ex Gale. xj. meth. Med. cap. v. & xxj. His itaque exceptis censeo ex his, quæ dicta sunt, facile comprobari, ut reliqui omnes, siue sani, siue ægri sint, parum quidē prandeant, plus autem cœnent, quod ostendere in principio pollicitus sum.

Liber

LIBER SECVNDVS.

QVONIAM, ut in primo de simp. med. facul. ca. ulti. dixit Gal. discere cupientibus opus est, non solū optima discenda proponere, sed etiā falsas opiniones ex eorū animis delere, quæ ueras inherere prohibent. Quippe, sicut non pura corpora, quanto plus nutries, tanto magis lædes, ut in secunda parti. Aph. Aph. x. dixit Hippocrates, ita quoque non puros animos, quanto plus ueris opinionibus nutrire tentes, tãto pertinaciores reddas. Igitur cum in priori uolumine, plus in cœna, quàm in prandio secundum ueram antiquorum sententiã sumẽdum esse, satis (ut mea fert opinio) demonstratũ sit, putauit non inutile fore, si hoc uolumine obiectiones diluere, quæ aduersus eam opinionem adducuntur, necnon & illorum errata ostendere conatus fuero, qui posteris non modicam delinquendi dederũt occasionẽ. Ab his autem auspicabimur, in quibus arbitror Petrũ Apponẽsem cognomẽto cõciliatorẽ differẽtia cxxj. nõ parũ aberrasse: tametsi Hippocratẽ, & Gal. atq; alios antiquos sectari conatus est. In primis autẽ, quũ de agricolis scripsit, & assiduo labore uictũ querentibus, errauit cõciliator scribẽs melius esse plus eos in prædio, quàm in cœna sumere: quũ enim cogatur post prandiũ tota die uehemẽtes labores subire, nescio qua ratione cuius tate poterũt, ut cibus, anteq̃ probe sit cõcoctus, in totius corporis habitũ nõ rapiatur, ut priori uolumine

de Gal. & aliorum sententia ostensum est. Nec ualet quorundam responsio, qui conciliatorem defendere nituntur, ij siquidē fortasse Auic. moti autoritate in prima canti. tex. cxlv. scribentis, immoderatū ex eo proprie dicitur labor, qui quidem spiritum euacuat, & educit, & emacrat pingues, & carnosos &c. aiūt aī duos prædictorum labores non exercitationis, sed operis potius, uel laboris appellationem mereri. Sed hæc puto non dixissent, si Gal. legissent in secundo de san. tu. de exercitationis, laboris & motus differentia sic scribentem, A laboribus uerò ordiendum, illo ante omnia discusso, an idē sit labor, motus, & exercitatio, an labor, & motus idem, aliud uero ab ijs exercitatio, an motus res diuersa, labor & exercitatio neutiquam differant. Ac mihi quidem non quiuis motus exercitatio uidetur, sed tantum si quis uehemētior est: quoniā autem eorum, quæ ad aliquid dicuntur, est quod uehemētius dicitur: fieri potest, ut idem motus alteri sit exercitatio, alteri non sit: terminus igitur uehemētiae esto anhelitus alteratio, quādo in quibus nulla sit anhelitus mutatio, hos nondum exercitationes uocamus, quòd si quis maius, celerius ue, aut crebrius iā ex motu aliquo respirare cogitur, huic certe tantus motus exercitatio fuerit. Ea igitur communiter exercitatio uocatur, proprie uerò à loco Græce denominatur, quæ gymnasion ipsi appellāt. Is locus est in publica aliqua urbis regione extructus, quo ungenti, fricandi, luctanturi, discum iacturi, aut tale quippiam facturi confluunt: laboris appellatio idē mihi significare uidetur

cum

cum priore significatione nominis gymnasiij, siue exerci-
 tationis, nempe cōmuni illo, quod prædiximus, quip-
 pe cum & qui fodiunt, & qui metunt, & qui equitat
 non laborent modo, sed etiam exercitentur, cōmuni
 saltem exercitationis appellatione. Et de nominibus
 quidem ita nobis determinatum sit, atq; ad hæc signi-
 ficata omnis mihi deinceps sermo inaudiatur &c.
 Quanquam enim assidui illi labores, opera, & labo-
 res appellantur, non tamen exercitationis nuncupatio-
 nem amittūt ut ex Gal. uerbis iam dictis facile cōstat.
 Præterea nō etiam sola uocabuli mutatio poterit eos
 ab incommodis, quæ exercitationem sequūtur, absolu-
 tos reddere, ut ij credere uisi sunt, quinimō, quāto ua-
 lentior exercitatio est, tanto ualentiorē deductionē
 in corpus operatur, quod quidem ex priori uolumine
 est ita manifestum, ut nulla declaratione indigeat. Si-
 militer manifestum est, quōd quum assiduo labore ca-
 lor foras agatur, non poterunt ij cibum ingestū probe
 conficere, quod in somno ijs maxime fieri in primo de
 ali. facul. cap. ij. scripsit Gal. in hunc modū, Quoniam
 autem maxime parti eorum, qui laborāt, somni pro-
 fundiores fiunt, hoc etiam ipsis multū ad coctiones
 confert, & propter hoc à prauis edulijs minus ledun-
 tur, si autem cogas ipsos uigilare pluribus continuis
 noctibus: mox egrotabunt &c. Auic. quoque in ter-
 tia primi, doc. secūda, cap. vij. ita scripsit, Exercitati
 præterea, & multi laboris magis sunt tolerantēs nu-
 trientia grossa, quos forsitan, in digerendo iuuat for-
 tis somnus, & quia in ipso fiunt profundi. Et paucis

interpositis subdit, Et proprie quia sunt confidentes in digestiua sua, quod ex sua habet dormitione, quod destruitur, quū eis frequentes accidunt uigiliæ &c. Sic itaq; satis constat, illorū defensionē nullā esse. Nōnulli præterea nō defuere, qui conati conciliatorē tutari dixerūt, Gal. in ij. de sa. tu. de ea exercitatione tractasse, quæ optimo cōgruit corpori, quæq; de illa enūciauit, non ei exercitationi cōuenire, quæ lapsi corporis est. Ad horum autē cōsutationem satis erit, quædam Gal. uerba in medium afferre, quæ in eodē ij. de sa. tu. conscripta sunt. Quippe, quū eo in loco Gal. ostendisset, quo tēpore corpora sint exercitanda, preparatoriāq; frictionem debere exercitationē præcedere, & multa de frictione scripsisset aduersus Theonem Hippocratem defendens, talia subintulit, Hæc igitur omnia deficientibus ab optimo statibus cōmunia sunt, de quibus agere nondum statuimus &c. His itaq; dimissis, quum ex superioribus satis constet, horum defensionē satis insulsam esse: ostēdamus, quas cōciliator rationes adducit, nullius esse roboris, quo peracto satis erit manifestum, melius esse agricolis plus in cœna, quàm in prædio assumere. In primis enim quadam Auic. auctoritate conciliator nititur iij. primi, doc. ij. cap. vij. ubi, quum declarasset Auic. ciborum diuersitatem dupliciter officere, eiusmodi subiecit, In tempore quoq; antiquo qui exercitabantur, iam fugerūt ab hoc: cōtenti enim erāt solius carnis comestione in mane, & solius panis in cœna &c. Quem Auicē. locū deprauatū esse censeo, quando quidem falsum est, antiquos se exercere solitos

solitos eā uictus rationē seruasse, cuius meminisse putatur Auic. eius autem iudicium est, quod Gal. in primo de ratione uic. in mor. acut. cōm. xvij. quū declarauit ciborum uarietatem, & praesertim ubi ex uarijs uirtutibus componantur, maximā lesionē parere, oppositum in hunc modū scripsit, Hoc etiā qui exercentur, qui ue inuicem certant, maxime obseruāt, nam in prandio solū panē comedūt, in coena uero carnē &c. Neq; iure dici posse uidetur, Gal. & Auicem. alia, & alia ratione de his, qui se exercent, diuersa locutos fuisse, quum nullibi lectum sit Gal. scripsisse, quempiā assuetum se exercitationibus tradere. mane quidem solum carnem, uespere autem solum panem ingerere cōsueuisse, neq; etiam quempiam aliū aut ante, aut post Gal. tempora, qui alicuius fuerit autoritatis, hoc unquam dixisse, cuiuslibet aperte constabit omnia eorum uolumina perlegenti: non enim careret admiratione, si id esset, quod Auic. dixisse uidetur, ut à nullo (ipso excepto) illud fuisset monumentis mandatum, praesertim quum, quicquid Auic. scripserit, ex alijs autoribus, & Gal. in primis sumpserit. Adde quod eius rei oppositum non solum Galen. loco adducto autumat, sed etiam Auic. aperte eodē praecipit capite scribēs, ut coacti ante exercitationem comedere, panem solum tanta quantitate ingerant, quanta confici possit, prius quam se exercere incipiant. Puto igitur Auic. ex Gal. eā sententiā accepisse, quare locū illū Auic. nō esse ita legendū, ut iacet, sed ubi panis legitur, carnis, ubi uero carnis, panis esse restituendū. Sed cōcedatur

locum, ut iacet, legi oportere: quid tūc neq; enim eam uiuendi rationem laudauit Auic. sed tantū dixisse uidentur, qui se exercitant, eo uiuendi modo duplicē noxam uitare, quæ ex ciborum uarietate proficiscitur. Ex his itaq; patet, illam Auic. auctoritatem cōciliatori nullo modo opitulari. Neq; etiam difficile est rationē soluere, qua conciliator eius opinionem stabilem reddere cōnatus est, ea autem est eiusmodi, Qui exercitatur, aliquo indigent resolutionē, atq; membrorū exiccationem prohibente, id autem cibo cōmodius efficitur: quando & membra humidiora, & exiccantis caloris uim cōtraria qualitate imbecilliorē reddet. Alimentū enim, ut in ij. de anima ex Aristo. colligitur, in principio est corpori contrariū, licet in fine caloris actiōe eidē corpori simile efficiatur: ut igitur hæc fieri possint, plus prædere, q̄ cœnare oportebit. hæc est cōciliatoris ratio. Ex quo quidē querendū est, nunq̄d opinetur partē illā alimenti totū corpus humectare, quæ per totū ipsum ferri corpus ante ipsius alimenti coctionē scripsit Gal. iij. uir. na. ca. xij. an potius, quū ea parua sit, incocti alimēti quantitātē affatim (ut id efficiatur) in totius corporis habitum rapi. Quòd si hoc secundū cōcesserit (id enim euenire scripsit Gal. in j. de alim. facul. ca. ij. in hunc modū, Nā uacue uenæ non tantū semicoctū succū, uerū etiā omnino rudē, & incoctū uētriculo nōnunquā præripiūt, cū à cibo statim laboratur) utiq; ea de causa illi tandē grauissimis morbis corripietur, rar oq; ad iustā senectutē perducetur, ut scripsit Gal. eodē in loco. Et Aui. iij. primi. doc. ij. cap.

ij. cap. vij. Si uerò parua illam alimenti portionem, de qua superius sermo habitus est, corpus humectum reddere, conciliator responderit, Quippe, quum illa parua sit, et euaporabilis, cito resoluetur, quare corporis particulae sicciore reddita ex eo, quod alimenti reliquum est, priusquam mature concoquatur, tandem aliquid præripient, quare non minus illa subibunt incōmoda, de quibus pauloante dicebatur. Vnde Haliabas primo præc. cap. iij. his, qui post cibū continuo exercitantur, è uentriculo cibū ad intestina ante perfectam eius decoctionem descendere, et illas uenas, quas intestinalia, et hepar intercipiunt obstruere asseuerauit: quod si exercitatio, inquit, modū excedet, quando eius est exiguos corporis meatus purgare, et excrementa expellere, membrorū aliquid simul excludet, quare membra dissipati loco aliquid reponere tentātia à uenis succū trahēt, quæ inanita et ipse ab hepate, et hepar non distimili ratione à porta uena, et hæc à laxiori intestino, hoc uerò à uentriculo cōuellere necesse erit, qui quum crudus sit, et inconcoctus, nec aptus per uenas defluere, intra uenas raptus, congestusque eas ipsas uenas obstruet, indeque difficiles, et pessimæ egritudines subsequuntur. Quod si Gal. loco superius allegato, et Rasin in. iij. ad Almā. ca. iij. et Haliab. primo præc. ca. vj. et Auic. loco superius adducto conciliator perlegisset, his, qui uehementibus operibus exercitātur, alimenta cōgruere crassa, et glutinosa dignouisset, quæ nec facile corruptibilia sint, nec euaporabilia, qualis est suilla caro, quam Gal. vj. de tu. sa. dixit uehemens

exercitium desiderare, nam ex eiusmodi alimentis succi geniti non facile, quum ij exercitantur, per uapores diffilare possunt, quæ alimenta exhibenda sunt, quum ij & quieti, & somno posthabitis operibus indulgere ualent: sic enim & resolutioni, quoad fieri potest, & his nocumentis occurrimus, quæ pleno uetriculo exercitatis contingere diximus. Quod si calor is ui cogemur ipsis agricolis aliquid exhibere, ea de causa satius esset frigidum potum eos ingerere, quare Rasis iij. ad Almā. cap. v. iubet, ut à uehementi motu frigida non confertim, sed paulatim bibatur. Constat igitur eā conciliatoris rationē nullius esse roboris. Illorum autē consuetudinē fateor nō parū conducere ad ciborū concoctionē, id siquidem Gal. quoq; fatetur primo de Alimen. facul. cap. ij. superius citato. Et nos in priori uolumine assuetudines seruādas esse scripsimus, quas tamē, in quibus id fieri liceat, sensim mutandas esse, eodē in loco definitū est. Nec minorem cōciliator reprehensionem meretur his, qui messorum robur extollebāt, quorum meminit Gal. in primo de Alimē. facul. adducto. Enumeratis enim illis nocumentis, de quibus in superioribus sermo habitus est, quæ tandem eos subire contingit, talia adiecit uerba, Atque hæc uulgus ignorans beatos illos de corporis robore prædicat, quum ea & esse, & concoquere cernat, quæ nemo nostrum nec deuorare quidem possit, nedum concoquere &c. Ex his discat conciliator, quantum illi experiētia, de qua me mini, confidendum sit. Patet igitur nec Auicen. autoritate, nec ratione, nec experientia posse conciliato-

rcm

rem ostendere, melius esse messorum plus in prandio, quam in coena suscipere. Errat quoque conciliator eis asserens, qui implicitam negotijs uitam agunt, utilius esse parcius quidem coenare, uberius autem prandere, quum solitis duntaxat laboribus exercitantur. Ex his enim quae in libro priori scripsimus, unicuique ita facile est huius falsitatem agnoscere, ut ab eius declaratione citra reprehensionem me possim abstinere. Verum id conciliator ostendere conabatur, inquiens huiusmodi corpora non carere superfluitatibus concoquendis, nec ualidam habere uirtutem, quae quum in somno ualidior sit calore ad interiora se colligente, satius erit eam permittere cruditatibus coctionibus uacare, et superfluitates ad expulsionem parare, quam eam distrahere ad cibos nouiter assumptos conficiendos: neque enim tanta est eius uis, ut utrunque commode perficere possit. Rursus, quum haec uirtus solis calore, ac lumine robur acquirat, melius in die poterit cibos conficere, quare plus in prandio, quam in coena his sumendum est. Sed hanc rationem nullius esse roboris facile est declarare. Quippe, quum superfluitatum decoctio, et ciborum coctio oppositis ipsius caloris motibus, ut probe efficiantur, non indigeant, quod naturalibus, animalibusque operationibus euenire, in priori uolumine dictum est: igitur si calor naturalis in somno robur acquirens superfluitates melius concoquet, similiter et cibos melius conficiet. Eodem pariter modo, si calor innatus in die solis calore fortior redditus cibos melius conficiet, superfluitates quoque melius

concoquet. Verum ut ex his, quæ in priori libro dicta sunt, facile colligi potest, calor ad interiora coactus melius, tum superfluitates, tum cibos concoquet, contra uerò ad extimas partes attractus nullum illorū perficiet, quare non est opus illos in die liberalius prandere, ut cibi melius conficiantur. Sed forte dicet quis, ut etiam conciliator innuit, calori esse peculiare, in somno quidem superfluitatū coctionē, in uigilijs autē ciborum cōfectionē magis appetere. Cui quidē fateri quoq; necesse erit, eū ipsum calorem non agens esse naturale, sed animal potius ratione, et intellectu præditum, quod habeat facultatē eligendi, quod melius est, quod tamē eos, qui Gal. sectantur, fateri nō decet: hac enim ratione Gal. in. iij. de pot. natu. cap. xij. scripsit, uentriculū cibos cōficere, nō ut eos alijs mēbris aptos efficiat, sed ut eis perfruatur, ac eorū humiditatibus saturetur. de hoc enim dictū quoq; est in principio prioris libri. Quod si cōciliator cōtēdet, ea posse calorem efficere ope illius intelligentiæ non errantis, ad quā recētorū plurimi, tanquam ad numē aliquod ingruente tempestate confugiūt, nō utiq; cōuinceret, quod Gal. de uentriculo scripsisse diximus: Quippe, si ad illā intelligentiā ita facilis pateret aditus, ut recētiores comenti sunt, posset unusquisq; Gal. facile respondere, uentriculū ab ea ductum intelligentia amplecti cibos, ac eos concoquere, nō tantū ut eis fruatur, sed etiā ut eos alijs mēbris aptos efficiat, quare Gal. ratio non necessario concluderet, uentriculum animal esse, ubi cibos complecteretur, ut eos alijs mēbris aptos efficeret.

Insu

Insuper ex priori libro manifestum est, omnes in medicina præcipuos uno ore affirmare, naturam providentiam habere, ut calor uigilijs sicciior redditus quam par est, ad interna se colligat, ut cibi melius conficiatur, à qui bus conuenienter sibi humiditatem, necnon et uires calor resumens, deinde ad extimas partes motus animales functiones ualide possit obire, quos tamen uiros aut nunquam, aut perquam raro scripsisse quis inueniet, calorem ad intima cogi, ut superfluitates melius concoquantur. Præterea falso Conciliatorem assumpsisse naturalem uim solis calore, ac lumine augeri, et ob id cibos melius conficere, is facile intelliget, qui priorum librum perlegerit, ibi enim ostensum est, naturalem calorem nos continetis frigiditate augeri, et eiusdem caliditate debilitari, quod nimirum continens non nisi, aut sole ad nos accedente, aut eodem à nobis recedente calidum, frigidum uel est. Siquis autem pro Conciliatore dixerit, calorem naturalem à solis caliditate augeri, quæ non tam ualida est, ut calorem naturalem dissoluat, is non ignoret, id non posse nec per conciliatorem, nec per ueritatem defendi. Enimuero nulla distinctione præmissa id assumptum tamquam uniuersaliter uerum protulit conciliator, quare de calidiore aeris constitutione, sub qua ea quoque continetur, quæ æstatis est, loquens conciliator dixit, esse uberius prærandum. Accedit ad hoc uoluisse conciliatorem, diem æstati, noctem uero hyemi proportionem respondere, quo fit, ut, quum æstas hyemis comparatione naturalem uirtutem magis dissipet, ita quoque et dies noctis comparatione eandem magis dissoluet. Sed concedatur conciliatori, animantis calorem in die red-

di fortiozem: nihil enim id ciborum coctioni cōducet, sed his potius operibus, quæ sensibus, atq; motu perficiuntur, quādo coctiones debiliores quidē caloris motu ad exteriora, quod in die contingit, fiant uerò meliores eodem calore ad intimas corporis partes sedente, quod in nocte fieri ex his constat, quæ in priori uolumine scripta sunt. Sed dicet forte quispiam alius pro conciliatore, Robusta habētes corpora in die, ac æstate magis debilitari, in somno autem, & hyeme pro ciborum confectioe fieri ualidiores, atq; hoc Gal. & alios autores uoluisse. Verum in his, quorum corpora imbecillia sunt, contra fieri, & hoc Conciliatorem sensisse. At hoc refellere non est difficile. Gal. enim in expositione. xv. Aphorif. pri. parti. percipiens Aphorif. Ventres hyeme, & uere calidissimi sunt natura, & somni lōgissimi, quare per ea tēpora alimēta copiosiora sunt exhibēda & c. nō esse uniuersaliter uerū, ex eo tantū animalia exceptit in latibulis degentia, ita scribens, Quæ igitur per Aphorif. dicuntur, sufficienter exposuimus, si quis uerò de ipsis ueritatem diligētius examinet, non ad omnia animalia sermonem extēdat, sed ea excipiat, quæ in latibulis degunt, hæc enim quū se recondunt, non egent plurimo alimēto, siquidē & si ne cibo possunt perdurare, & si supposuerimus, ea tāto uti cibo, quāto antequām recōderentur, male ipsum concoquerēt. & c. Ex quibus uerbis facile cōstat, Gal. sensisse, Aphorif. sentētia in pluribus uerā esse, in paucis autē non uerā, quū ea tantū animalia excipiantur, quæ in latibulis se recondunt, & si qua alia eis similia sunt

sunt. Insuper quum omnes autores, ut in superiori uolumine patuit, autument, frigidum tempus esse ad sumendum cibum idoneum, non utiq; ita absolute pronuntiaissent id quod raro euenit. Verum Conciliator loquens de frigida aeris constitutione dixit, quod quum in pluribus luce diurna (ut eius more loquar) confortetur digestio, oportet prandium super cenam magnificare. Rursus paulo inferius ita scripsit, Sic itaq; appareat diuersitas assumptionis quantitatis alimenti ex pluribus intentionibus suscepta, et quod melius tandem, quam plures aegritudinum sint materiales, et quoniam plurima etiam corpora sunt lapsa, maiorandum fore prandium supra cenam. Et. Quare, quum id Conciliator affirmauerit ut plurimum reperiri, quod Gal. et alij raro contingere autumant, qui poterit ab eius fautoribus defendi? nisi obtinuerint, Conciliator in hoc uoluisse a Galeno, et alijs dissentire, quod ipse nullibi profitetur, quin imo, quatum fuit in se, eorum uerba glossare conatus est. Nec ualet, quod inquit Coci. uirtute habentes debilitatem, ut aestate fortiores efficiuntur quam hyeme, et ob id cibos melius conficiunt, sic in die meliores effecti quam in nocte, alimenta perfectius concoquere poterunt, quando dies aestati, nox uero hyemi, ut dictum est, proportionem respondeat. Enimvero, ubi ea ratio efficeret, satius esse imbecilles liberalius prandere, eadem ratione conciliator fateri cogeretur, sicca uentris intemperie laborantes, quorum vij. Meth. med. cap. vij. Gal. meminit, melius in die cibos conficere, quam uirtutem habeant imbecillem, quos tamen conciliator in cena tum plus, tum uel

lētius alimētū assumere cōcedit. Nec ualet, quod ait, hos, quia cōsumpti sunt, multo indigere alimēto, quod utpote debiles effecti probe non conficient, nisi paulatim, & sepius in die illud ingesserint. Etenim quū solis calore, & lumine ij fortiores fiant, ut idē ait, quē cibum in die cōficere nequeunt, minus in nocte, quū eos tunc imbecilliores esse dicat, cōcoquere poterūt, quare & multū, & ualētius alimentū, quod in coena ijs exhiberi oportere dixit cōciliator à Gal. accipiēs probā coctionē nō recipiet, proinde crudi, incoctiq; succi generabuntur, quibus ij non modice ledētur. Quod si tēporis longitudine, & somno, & quiete cibos ipsos posse maturā coctionē suscipere dicat: Cur & in alijs imbecillem uirtutē habentibus, quos asserit, satius esse, liberalius prandere, illis de causis idem non efficitur? Non ergo minus atq; nos, tenetur conciliator eā rationem soluere, quā quidē nobis est facile diluere: quam enim qui debilem habēt innatū calorem, melius ad astatem, quā ad hyemem afficiuntur, quādoquidē ab intensa hyemis frigiditate imbecillis calor superatur, non tamen in nocte diei comparatione idem efficitur: neq; enim noctis frigiditas tāta esse potest diei cōparatione, ut calorē superet, perinde ac in hyeme fit, quare non desunt animalia, quae hyeme mortuis simillima sine cibo in latibulis degunt, quod in nocte diei cōparatione non fit. igitur noctis frigiditas comparatione diei tāta est, ut innatū calorem ad interna cogat secedere, non autē superet, quapropter coctiones melius tum operatur. Manifestum est igitur Conciliatorem
falso

falso credidisse, innatum calorem solis lumine, & calore augeri, & ob id cibos in die melius conficere. Similiter in somno calori magis esse peculiare, cruditates potius quam cibos cōcoquere: quare, neq; quod cōciliator intendebat, prædicta eius ratio probare uideatur. Licet enim cruditatibus repletis parum cibi exhibere cōueniat, id tamen eo tempore propinandū est, quo melius confici possit, illud autē in somno effici, iā demonstratum est. Insuper idem Conciliator nixus est alia ratione probare, quæ est eiusmodi; Ciborū confectio in hepate, & uenis, quæ & ipsa perfectior fit in somno, perinde ac illa, quæ in uentriculo, ijs dormientibus nō perficeretur, necnō & cōuenientibus tēporibus exercitari nō possent, ubi cœna uberior quàm prædium existeret, quando indigēte ea, quæ in uentre fit, cōctione duodecim horis, ut perficiatur, cibus in hepate nōdū esset semi elaboratus mane adueniēte, quo tēpore homines à somno se exercitationibus tradunt, quæ cōctionibus in uentriculo, hepate, & uenis peractis sunt adeundæ. Sed in hac ratione ita delinquit Cōciliator, ut unusquisq; tametsi parum eruditus facile percipere ualeat, illā aduersus ipsum ualide pugnare. Etenim, quū illi post prandiū ciuiles exercitationes obeant, eos exercitari cōtinget, cibus nō solū in hepate, & uenis, sed ne in uentriculo quidē confectis, quod quidem deterius esse quàm id, quod Conciliator ea ratione maxime detestari uidetur ex Halia. i. pra. ca. iij. facile colligitur. Etenim quos exercitari necesse est, prius quàm omnes cōficiantur cōcoctiones, cōsulit

Haliabas, ut saltē nitantur tanto tēpore feriari, quāto cibum in uētriculo ita esse confectū, ut in iocinore in bonū possit sanguinē permutari, atq; ipsum cibū post dictā in uētriculo cōfectionē ad intestina descendisse, quisq; cōiectari queat. Quippe, quū coctiones sibi inuicem succedāt, ut docuit Gal. in libello de euch. & ca cho. cap. iij. quæ enim in toto fit corpore excipit, quæ in uenis, & iocinore efficitur, quæ uero in iocinore eā quæ fit in uētriculo. nō ergo quispiā inficias ire poterit, minoris esse discriminis, ut cibus aliqua coctione confectus, qui in trāsitu aliquātisper in iocinore morā trahens eius quoq; actionē nō subterfugit, quā omnino crudus, & omni carēs sensibili alteratiōe in uenas rapiatur, quare dixit Gal. eodē in loco, ad Euchimiā nihil esse utilius, quā cibos uentriculū probe concoquere, tū enim subsequētibus coctionibus melius conficientur, quare patet eā Cōciliatoris rationem ipsius opinionē infirmare potius, quā cōfirmare. Præterea quū illos plus in prandio assumere iubeat Cōciliator, ut cibi in die in ipso uētriculo semicōfecti eis dormiētibus perfecte, & in uētriculo, & hepate, ac uenis cōcoqui ualeant, igitur nulla adhuc coctione perfecta, nec ea, quæ in uentriculo, nec ea, quæ in iocinore, & uenis fit, eos in cæna esse oportebit, quod deterrimū esse, ex his, quæ in priori uolumine scripta sunt, puto satis esse manifestum. In prædicta quoq; ratione Cōciliator assumit, cibum in uentriculo amplius duodecim horis permanere, Auic. motus autoritate xij. tertij, trac. iij. cap. viij. in hunc modum scribentis, Et quantitas

titas quidē equalis remanētia in stomacho, & egressi-
 onis eius est illud, quod est inter duodecim horas us-
 que ad uiginti duas horas &c. Quā quidē autoritatē
 Gentilis in eius libri expositione scripsit, Cōciliatorē
 perperam intellexisse. Quippe ait Gentilis, tēpus de
 quo meminit Auic. inter duodecimā, & uigesimā se-
 cundam horā interponitur, quare decem id tempus cō-
 tinet horas, quibus inquit, cibos tum in uētriculo mo-
 ram trahere, tum ex ipso egredi uentriculo, quo qui-
 dem tempore longius non datur ad ea conficienda. in
 his autem, qui uires habent ualidiores, ubi cibus mo-
 derate ingestus sit, septē, aut etiā sex horis perfici pos-
 sunt, quæ tamen de his uolumus esse intelligenda, qui
 nulla egritudine affecti sunt: posset enim uentriculus
 aliqua affectione laborare, ut ea tardior fieret conco-
 ctio. Non igitur, qui liberalius cœnauerint, à somno
 ad exercitationes conuersi, prius quàm in hepate nu-
 trimentum sit mature cōcoctum, ipsas exercitationes
 adibunt. Neque enim statim ingestio cibo, somno, &
 quieti indulgendum est, ut libello de dis. cōti. præcipi-
 tur, & in iij. ad Alman. cap. iij. & tertia primi, doc.
 secūda, ca. vij. sed prius lenta deambulatione moueri,
 his maxime proficuum est, in quibus cibi inferiora uē-
 triculi non facile petunt, cuius quidē deambulationis
 terminus sit ipsorum ciborum ad inum uentris descē-
 sus, quod quidem tempus certa quantitate definiri nō
 potest, quando hi longiori tempore à somno se absti-
 nere debeant, quibus ciborum descensus difficilior
 est, quibus uero faciliior, citius dormire permittendum

fit. Verum quod mediocre est, duarum horarū spatio definiatur, quod uerò alijs cōuenit, quibus non facilis est ciborū descēsus: trium, uel ad summū quatuor. Similiter tēpus quo quēpiā dormire oporteat, mediocre est, quod octo cōtinet horas, quod quidem & longius, & breuius, in quibus id conuenit, esse oportet. Præterea ponatur quoq; in iocinore alimētū duabus, aut tribus horis confici, quod septem, aut octo, aut ad summū decē horis in uētriculo cōficiēbatur, & ex eo egrediebatur. Si quis igitur id tēpus, quo ingesto cibo ante somnū uigilare oportet, tēpori somno, & quieti destinato addiderit, post quod homines assuetis se operibus accingūt. Insuper & hoc tēpus, & id, quo in uētriculo, & hepate coctiones fiunt, recta ratione examinauerit, inueniet tum corpora exercitari, quū alimētum in uētre, & iocinore est perfecte concoctū: inuenis autē coctio agitur, quod tempus esse ad exercitacionē cōmodissimū, de Gal. & aliorū sentētia in priori lib. declaratū est. Nō igitur eo tēpore corpora exercitabūtur, quo in hepate adhuc coctio fit, ut Cōciliator cōmētus est. Sed nolo unū præterire, aliter legi locum illū Auic. ut Andreas Bellunēsis in suis castigacionibus nos cautos reddidit, ubi enim in anti qua interpretatione in stomacho legitur, ille in alio codice scribi in corpore adnotauit. Quod si sic illa autoritas legeretur, possemus fortassē suspicari, Auic. sensisse, cibum inter duodecim (ut eius more loquar) horas, usq; ad uigintiduas horas permanere in corpore, & egredi, id est, corpus spatio duodecim horarū ad minus, ad summum

summum aut uiginti duarum horarum assumptum alimentum continere, prius quam ex eo uere nutriatur, atque excrementa egeratur. qui enim calorem naturalem habent ualidior, paulo plus duodecim horis indiget, ut ex cibo nouissime ingesto nutriantur, qui uero calorem habent imbecillior, etiam uiginti duabus horis, ut nutriantur, indigere possunt, quod quidem tempus et longius, et breuius (dummodo dictos terminos non transgrediatur) esse potest, cuius diuersitatis causa est, tum caloris naturalis fortitudo, uel debilitas, tum assumptorum quantitas, aut qualitas, tum uentriculus, aut bene, aut male affectus: uerum, siue locus ille ita, ut nunc dictum est, intelligatur, siue ut eum Gætilis exposuisse uideatur, constat eum opinioni nostrae minime refragari. Nec etiam nobis officit, quod inquit Cœciliator, in die corpora quidem magis per distillationem purgari, et ob id in prædio plus esse sumendum, quando quidem illud potius oppositum probare uideatur, quum ante ciborum assumptionem opus sit corpora prius ab excrementis purgari, ut in ij. de tu. sa. scripsit Gal. et in expositione x. apho. ij. parti. innuit: uerum quum in die corpora per sensum occultos meatus ab excrementis in nocte aggregatis purgantur, non ergo tunc, sed quum iam corpora purgata fuerint, magnam ciborum quantitatem exhiberi oportebit, quare satius erit plus cenare, quam prædere. Præterea exempla ab ipso conciliatore adducta nihil ei conducere, unusquisque manifeste intelliget, qui de san. tu. quintum uolumen perlegerit, ubi de Antiocho medico, et Thelepho grammatico Gal. meminit, ut declaratur

ret, imbecillo seni melius esse ter in die comedere. Et enim de Antiocho medico scripserat, quod circiter tertiam, uel quartam diei horam panem sumebat cum attia eo melle, hora sexta fricabatur, et exercebatur exercitijs seni aptis, et lotus prandebat mediocriter, primo aluum deicientia, postea pisces saxatiles ingerens, in cena uero piscibus dimissis aliquid assumebat boni fucci, aut far cum mulso, aut auem ex iure simplici. non uidetur igitur ex hac uiuendi ratione posse Conciliatorem elicere, Antiochum plus in prandio, quam in cena sumpsisse, quando potius oppositum elici posse uideatur, unde Auic. ij. primi, doc. ij. cap. ij. ubi de nutriendis senibus pertractat, eos ait oportere cenam augere. Dicit forte quispiam, Telephum, qui circa horam tertiam pro ientaculo sumebat alicam in aqua coctam, et melli optimo crudo permixtam, hora uero septima prandebat sumptis primo oleribus, deinde piscibus, aut auibus, uespere autem panem tantum ex uino mixto cenabat, plus in prandio quam in cena comedisse. Cui respondetur, Gal. eorum exemplo, ut dictum est, uoluisse tantum declarare, senes opus esse ter in die comedere, in alijs autem illos nec laudat, nec uituperat. Præterea non etiam patet ea uiuendi ratione Telephum plus in prandio, quam in cena comedisse, putandum est enim Telephum in cena panem tantum ex uino mixto sumpsisse, ut uesceretur cibo seni aptissimo. Enim uero proposito Telephi exemplo mox subdit Gal. Sane uinum sicut pueris est alienissimum, ita senibus est aptissimum, quare putandum quoque est, tantum illius

illius cibi Telephum ingessisse, ut cœna prædiao maior fuerit. Porro si supponatur, Telephum in hoc rectam sui uictus ratione instituisse, illud facere debuerat, his præsertim motus rationibus, quarum Gal. meminit in septimo meth. med. cap. vj. de reficiendis loquens: quorum uirtutes, perinde ac in senibus, imbecilles sunt, quas quidem rationes nõ est opus hic scribere, de illis enim in priori libro meminimus. Quod si quis omnino contendat, Telephum plus in prædiao, quam in cœna sumpsisse, Sanè quum hic grāmaticus fuerit, ille uero medicus, qui uberiorem sibi cœnam delegerat, maiore puto in uictus ratione instituenda medico, quam grāmatico fidẽ esse adhibendã. Et ob id Paulus Aegineta in libello de præceptis salubribus cap. xxij. ubi agit de uictu senum, omisso Telepho, Antiochi uictus rationem descripsit. Ex ijs itaque patere arbitror, Conciliatorem in his, quæ de occupatis assuetis exercitationibus scripsit, non parum aberrasse. Possem equidem de multis alijs meminisse, in quibus Conciliator de ægris, et aëris constitutionibus loquens nõ parum aberrauit, quæ quoniam ex his, quæ hæctenus scripta sunt, facile et deprehendi, et rationes dissolui possunt nõ ero dignus reprehensione, si illa missa fecero, neque enim lector nimia libri prolixitate tædio afficiendus est. Omisso igitur Cõciliatore cū reliquis sermo habendus est. Qui enim cõmunẽ assuetudinẽ plus prædendi, quam cœnãdi, quã, puto ex prædicta Cõciliatoris opinione originẽ traxisse, conatur defendere, tali potissimum ratione nititur, In somno ex cibo ingesto multi

ab innato calore ad interiora se colligente gignuntur uapores, qui quum per cutis meatus obstructos diffilare non possint, intra corpus detenti, atque sursum elati, caput facile opplebunt. At in uigilia geniti, utpote calore ad extimas partes acti, pauciores sunt, qui eiusdem cutis meatibus reseratis facile diffilare possunt: quare in prandio plus cibi tutius, quam in caena exhiberi potest: periculum enim est, ne his, qui liberalius coenant, repleatur caput uaporibus. Hac siquidem ratione, in illis praesertim affectibus, quibus solet ea pars affici, a qua omnes aliae corporis partes sentiendi, ac mouendi facultatem recipiunt, omnino plus in prandio, quam in caena sumi debere, contendunt. Quod Auic. quoque autoritate confirmat, qui in prima tertij, trac. v. cap. xj. epilepsiae curatione docens scripsit haec uerba, Et ille, cuius consuetudo non tolerat, ut semel reficiatur, diuidat cibum suum, qui est minor refectioe sua, in tres partes, & sumat duas tertias in prandio, & tertiam eius in caena post exercitium subtile &c. Non enim Auic. potuisset clarius dixisse, oportere qui epilepsia detinentur, plus in prandio quam in caena sumere. Nos autem primo declarabimus eam rationem non concludere, deinde Auic. autoritatem non recte scribi ostendemus. Ut igitur illud optime declaratur, non ignorandum est, ex cibo duo uaporum genera produci, ut ex Gal. colligitur in iij. de causis pulsuum lib. qui commentum introductorij de pulsibus est inscriptus. Alij enim uapores sunt naturali calori maxime affines, qui suaues existunt: quales sunt, qui ex dulci aqua calida euaporant. Ex quibus

somnia

somnū fieri naturalē in. v. theo. cap. xxxv. scripsit Ha-
 liab. in hunc modū, Somnus igitur naturalis ex humidi-
 tate cerebri est tēperata, & uaporū ascensu humido-
 rum, qui clari sunt, & boni a corpore ad cerebrū &c.
 Alij uero cū innato calore affinitatē nō habēt, qui qui-
 dem duplices sunt, Aut enim fuliginosi, & acres sunt,
 quales sunt, qui ex aliquo exusto corpore exhalant.
 Aut crassi, quales, qui ex terra madida in medijs consti-
 tutionibus caloris actione proficisci cernimus. Quip-
 pe priores ex naturali calore cibos optime cōcoquēte
 modice generantur, quorū expulsionē tantū abest na-
 turā inquirere, ut ex ijs calor tū nutriatur, tū humecte-
 tur, quum uigilia, aut labore stecior redditus est, ut ex
 Gal. colligitur in. iij. de causis pul. citato. Qui uero fu-
 liginosi sunt, ex calore cibū, uel aliquā eius partē ueluti
 adurentē producūtur. Siquidē tale quid his accidit,
 qui ualidum habēt calorē innatū cibos cōcoqui fa-
 ciles, & paucos ingerūt. Postremi uerò gignūtur, quū
 alimēti quantitas, aut qualitas, aut caloris imbecillitas
 moderata, & alia id genus, maturam ciborū coctio-
 nem fieri prohibent. hac enim ratione status generari,
 scripsit Gal. in. vj. de symp. causis, cap. ij. quū itaq; ca-
 lor naturalis probe cibos cōficiet, moderatā utiq; sua-
 uium uaporū quātitatē, aliorum autem paucā genera-
 bit. Si uero calor uehemētior fuerit, quam q̄ pro iusta
 ciborum coctione esse oporteat, plures quidē ex his,
 qui acres sunt, pauciores autem ex modo dictis produ-
 centur. Eodem pariter modo, si calor naturalis imbe-
 cillior fuerit, non ita tamen, ut nullum sensibile opus

in cibos efficere possit, sed ita, ut cibos ueluti dissoluat, nō autē penitus conficiat, ex postremis plurimi, ex prioribus autē pauci uapores exorientur. Præterea sciri quoq; oportet, calorē innatū nō tantū, ut corpus nutriatur, sed ut superfluitates excernātur, atq; expurgentur, prouidentiam habere, ut Gal. placuit in. xv. Aphorif. expositione pri. parti. Aphorif. & in libro de pot. natu. uolumine primo, cap. x. qui quidē calor quanto fortior extiterit, non modo nutritionē (ubi tātum habuerit alimēti, quantum potest peruincere) sed etiā superfluitatū expulsionē, siue per cutē, siue p expirationē, siue per urinā, melius operabitur, ut scripsit Gal. in expositione superius adducta. Illud quoq; nos præterire non oportet, q̄ in somno, per quos meatus uapores, possunt ad caput ascendere, non ita facile, ut in uigilia, possunt pertransire. Vapores enim ad caput ascendere, coniectari potest, aut per arterias, aut palatum, aut neruos, aut uenas. Quod per arterias minus in somno possint uapores ad caput efferrī, facile ostenditur. Etenim arteriæ, ut Gal. placuit in. iij. de pot. natu. cap. xiiij. quum attolluntur, ex sibi uicinis partibus, quod est magis tenue, attrahunt ad uacuum confectione, quæ quidē ad cutē terminantur aerē extrinsecum, qui & sibi proximior, & inter omnia alia leuissimus est, quæ uerò cordi proximæ sunt, ex ipso corde primū spiritū utpote leuissimū, secūdo uaporē, tertio sanguinē exquisite elaboratū, atq; attenuatū, quæ autem à corde, & cute plus distāt, ex uenis partē sanguinis leuiorem, quæ ad uentriculum, & intestina terminantur

nantur tum à corde, tū à uenis ipsi cordi adiacentibus plus attrahent, minus autem ab ipso uentriculo, & intestinis, quādo in corde, & uenis cōtenta leuiora sunt, quæ uerò in uētriculo, & intestinis crassa, & grauias, qui igitur uapores ex cibo geniti in uētre cōfecto per arterias ad caput efferri debent, primo arterias ad uentriculum terminatas, dum attolluntur, ingredi necesse est, deinde ad eam, que per spinā tendit, meare, à qua ille deriuatur, hinc ad eas, quæ post aures ad caput ascēdunt, demū ab his ad cerebrū pertransire. At in somno huiusmodi arteriæ ex uaporibus ingesti alimēti ad caput primo elatis, deinde cerebri algore condensatis, ac retrocedentibus obturantur, ut spiritibus ad cerebrū facilis transitus non sit, qui uaporibus ijs subtiliores sunt. & ob id dixit Aristoteles in libello de somno & uigil. tenues & angustas habentes uenas esse maxime somniculosos, quū uerò à somno ad uigiliam transfertur animal, huiusmodi quidem obstructions dimouentur, quare per arterias ad caput aditus in uigilia magis, quā in somno expeditus est, non ergo in somno uapores facilius, quā in uigilia per arterias possunt ad caput ascendere. Quod etiam confirmari potest, quando ad uacuum consequutione tanto magis arteriæ uapores attrahant, quanto magis attolluntur, quū autem in somno minus attollantur quā in uigilia, ut docet Gal. in. iij. de causis pul. minorē igitur uaporū quātitatē in somno attrahēt. Eodē pariter modo aditus is, quo humiditates à cerebro per palatū expurgantur, nobis dormientibus obturatur, quare

per eū quoq; minus in somno, quā in uigilia poterūt ad cerebrū uapores pertrāsire. Adde q; quū in somno maior sit expiratio inspiratione, ut superius diximus, uapores ex alimēto eleuati, atq; ad partem illā trāsmissi, expiratione facilius expelluntur, huius autē indiciū est, magna, quæ fit in somno, ut ita dixerim, sufflatio. Similiter neruorū meatus, si qui sunt (solos enim oculorū neruos manifestos habere meatus ex Gal. colligitur in. iij. de symp. causis cap. v.) per quos animalis facultas à cerebro ad omnes corporis partes transmittitur, in somno ex uaporibus retrocedētibus obstrui necesse est, quare per illos poterūt uapores in somno difficiliter ad cerebrum perducī, quādo tunc per eos meatus à cerebro ad uniuersum corpus animalis facultas delabi prohibeatur. Neq; etiā quis uere potest affirmare, uapores per uenas in somno ad caput ascēdere, quādoquidē arteriæ ex uenis eorū, ut pote sanguine in uenis contento leuiorū attractionē anticipabunt, nam in iij. de pote. natu. cap. xiiij. arterias ex uenis sibi propinquis per ora, quæ inter se habent cōmunia, tenuissimū, ac uaporibus simillimū sanguinē in eis uenis contentū attrahere, scripsit Gal. quare multo magis uapores attrahent, quos etiam paulo infra dixit Gal. leuiores, et subtiliores esse sanguine exquisite elaborato, atq; attenuato. iam autem ostensum est, per somnos uapores in arterijs contentos difficiliorem ad cerebrum transitum habere, q; si qui uapores arteriarum attractionē subterfugerint, neq; etiam illi facile effrentur ad cerebrum, quando uenæ, priusquam cerebrum pertingant,

ad su

ad supremū capitis ascendant, mox descendant ad cerebrum, ut Gal. ix. de usu partium, cap. v. declarauit, quāobrem uapores per poros exitum anticipabūt. Patet igitur, nec per arterias, nec per palatū, nec per neros, nec per uenas in somno posse uapores ad cerebrū facilius efferri, sed contra potius. His itaq; sic declaratis facile est ostendere, his caput magis uaporibus operari, qui liberalius pransi fuerint, quā si parū pransi liberalius coenauerint. Quippe, quum in die maxima pars hominū, aut ui, aut sponte, assuetis sibi laboribus exercitari soleat, ut in superiori uolumine dictum est. Vbi quoq; diximus, exercitatione calorē foras agi, et sensibus, ac motioni incumbere. Igitur nemo inficiabitur, calorem tunc pro naturalibus operationibus adeūdis imbecilliolem redditū esse, quare cibos liberalius ingestos ægre concoquet: proinde, paucos bonos, plurimos autem malos uapores gigni, necesse est, quos quū calor alijs operibus distractus, ut decet, non expellat, ad caput educti per ipsos quidem meatus reseratos id ipsum caput facile replebūt. At in somno calor ad interiora coactus cibos probe cōficiet, quare paucos uapores crassos, ac fuliginosos gigni cōtinget, quos calor fortis, utpote operibus naturalibus intentus expellere poterit, crassiores quidē per urinā, nō ita crassos per expirationē, exq;site uerō extenuatos ad cutē, ut Gal. affirmat loco superius citato. Et propterea in. iij. de causis pul. dixit Gal. ut in somno exspiratio maior est inspiratione, ita quoq; arteriæ maior est constrictio, quā dilatatio, utpote natura appetente superfuita.

tes expellere. Insuper si qui uapores in somno sursum labi continget, per meatus obstructos nō ita facile, ut in uigilia, ad cerebrū usq; penetrabunt, quare manifestum est cibos liberalius ingestos minus in somno, & quiete, quā in uigilia, & exercitatiōe caput uaporibus opplere. Et ob id Gal. in. vi. de tu. sa. docens corū uictus rationē, qui uitam ducunt negotiosam, & ante balneum exercitari, & aliquid comedere coguntur, dixit, supposito diē tredecim horas equinoctiales longū esse, ac in decima corporis curādi spē esse, circa quartā horā simplicissimū sumēdū esse nutrimentū, qui utiq; solus est panis, cuius is modus sit, qui decima hora concoctus esse possit, quā uictus rationē se negotijs implicatū seruasse inquit, nonnullis autē solū panē sine opsonio sumere nō placuisse, sed eū cū palmulis, oliuis, melle, aut sale ingessisse, ac nōnullos, etiā post eū bibisse. Cui sententię Celsus in primo de re med. ca. iij. his uerbis adstipulatur, Si prādet aliquis, utilius est, exiguum aliquid, & ipsum siccū, sine carne sine portione sumere. Et Auic. tertia primi doc. secunda cap. vij. ita scribens, Quod si alicui necessarium fuerit comedere ante exercitiū, solū panem tali sumere debet mensura, ut digeri possit, antequā suū incipiat motū &c. Verū, quā ob causam solus panis ijs mane sumendus sit, post prādicta eodem in loco statim subdit Gal. scribens in hunc modū, Quippe, si exercitari cupiant, eo maxime pacto citra noxam se exercitant, siquidem nō leue incommodū nōnullis accidit, quū repleti cibo se exercitant, nōnullis enim & caput impletur uaporibus, & in iocino

in calore, aut ponderis sensus, aut distentionis, aut utriusque percipitur &c. Haliabas quoque primo *prac. cap. v. ita scripsit*, Si enim exercetur, aut balneatur quis post repletionem ciborum, repletur caput uaporibus &c. Sic itaque puto, satis esse manifestum, his, qui se exercent, minus caput uaporibus oppleri, si parcius pransi fuerint. Quod etiam in his facile est declarare, qui liberalius pransi se forte exercitatione abdicabunt. In superioribus enim ostensum est, in somno cibos melius confici, quam in uigilia, & meatus in uigilantibus esse adaperatos, quos dormientes obstructos habent, quare pro portione his illa euenient, quae praedictis contingere, paulo supra declarauimus. Praeterea illud quoque nos docet experientia. Etenim unusquisque mane ante prandium caput melius esse affectum percipit, quam uespere ante cenam, quare qui literis incumbunt, melius mane, quam uespere eis studere possunt, quod utique non efficeretur, si plus in somno, quam in uigijs caput impleretur uaporibus. Nec obstat, quod ea ratione dicitur, in somno cutis meatus esse obstructos, ideo uapores extra corpus ferri non posse, quando illa obstructio tanta non sit, ut qui fuliginosi, & subtiliores sunt, per illos meatus exire non possint. At qui crassiores sunt, non facilem habent exitum. Verum, quoniam (ut superius diximus) calor innatus, ut omnes superfluitates excernantur, prouidentiam habet, eos igitur ad partes cuti propinquiores, quoad fieri potest, transmittit, quare dixit Gal. in *tertio de causis pul. sepe allegato*, a somno ad uigiliam

conuersis pulsus fieri, & maiores, & uehemētiores, & uelociores, ac frequentiores, & ueluti concuſſionem quandam habentes, quoad uapores illi fuerint expurgati, ac transpirabile totum sibi corpus calor reddiderit. Sic itaq; ex dictis satis manifestum esse censeo, pororum cutis obstructione uapores in somno ad caput ita facile, ut in uigilia, efferri non posse. Ex prædictis quoq; facile patere arbitror, minus in somno, quam in uigilia, ubi par sit in utrisq; uaporum quantitas, caput uaporibus impleri his, quibus cerebrū aliqua affectione laborat, quod Auic. in prima tertij trac. ij. ca. xxiiij. insinuauit, scribens enim qua ratione hi curandi sunt, qui dolorem capitis ex ebrietate patiuntur, inquit, Et si est aliquid prohibens ab euacuātibus, cuiuscunq; modi fuerint fac eos dormire, quousq; digeratur, quod in eorum stomachis continetur de uino. Et paulo infra, Deinde fac eos dormire, & quiescere, quoniam est radix in cura ipsius. Et rursus paucis interpositis, Et administra eis somnū in quantum potes. Adhuc fere in fine capitis, Et uniuersaliter melius est, ut consideres digestionem eorum non somno, aut quiete longa, donec stomachus parūper alieuietur. Hoc enim minime præcepisset Auic. si uapores facilius in somno possent ad cerebrum pertransire. Quinimo eos dormire iubet, ut uaporibus capitis dolorem efficientibus paucioribus redditus affectus fiat mitior, quare ijs quoq; utilius esse plus in cœna, quam in prædio sumere, manifestum est. Et ob id Gal. in secūdo de compositione medicaminū, per singulas corporis partes, ubi doloris capitis ex ebrietate

ebrietate curationem docet, dicit, qui ex ebrietate capitis dolore affecti sunt euacuatione, & in frigidatione indigent, quibus tota die peractis, in nocte balneo lauentur, cibiq; Euchimi non calefacientes exhibeantur, quales sunt ptisana succus, & ex alica sorbitio, ac panis cum aqua, ouaq; sorbilia sine garro. Quippe ubi melius esset eos in pradio, quam in cena, plus sumere, utiq; Gal. praecepisset, cibū potius die, quam nocte exhiberi oportere. Præterea Gal. in consilio pro puero morbo comitali laborante uictus rationē instituens, dicit, tertiam panis partē cum his, quæ uentrem subducant, in pradio esse apponendam, reliquas uero duas in cena cū ualētioribus cibis seruandas esse. quod etiam Rasis in pri. conti. cap. v. Gal. testimoniū loco superius citato adducens affirmauit. Ex his facile colligitur illū Auic. locū pri. iij. trac. v. cap. xj. deprauatū esse, quum oppositā epilepticorū uictus rationem docuisse uideatur, nulla de Gal. & Rasi mentione facta: quos, quum ab eis disidet, præterire non solet. Quod etiam ille locus deprauatus sit, ex eo cognosci potest, quod Auic. in eadē pri. iij. trac. v. cap. ulti. declarans, qui cibi apopleticis cōueniāt, scribit in hūc modum, Cibi autem habētium apoplexiā sunt subtiliores cibis habentium epilepsiā, & rectius quidē est, ut sis cōtentus in eis in matutinis pane solo, &c. Quippe, quū & epilepsia, & apoplexia ex eisdē humoribus eueniant, atq; in utroq; morbo idē locus patiat, ut ait Gal. in expositione lv. apho. ij. parti. neq; inter se differant, nisi quia apoplexia fortior, epilepsia uero debilior

*affectus est, qua ratione uoluisset Auic. ut in epilepsia plus pranderet, quam cœnarent: contra aut in apoplexia? Nec ualet Gentilis interpretatio eo in loco scribitis, quod forte id Auic. dixit arbitratus ijs esse melius, cœnam esse matutinã. Quippe quoniã paucis interpositis subdit Auic. Et quando aliquid sumunt, non dormiant super ipsum uelociter, sed expectet aliquatulum, donec descendat, & digeratur digestionẽ aliqua, nec etiam plurimũ uigilent, illud enim permutat cerebrũ, & resoluit ex cibis uaporẽ nõ digestum, ex hoc quod prohibet digestionẽ &c. Enimvero ex loquedi modo Auic. uelle uidetur, nõ longo tẽpore post cibũ ingestũ opus esse ipsos somno se abdicare. inquit enim, expectent aliquatulum. & subdit, nec multũ uigilet. quod si cibum tantũmodo matutinũ sumerẽt, aut opus esset eos post cibũ diu uigilare, aut in die somno se tradere, quorum utrũq; Auic. detestatur. Ex hac Auic. autoritate colligere licet, nunquid post cibum assumptũ somnus, an uero uigilia magis repleat caput uaporibus. Constat igitur illam Auic. autoritatem non esse intelligendam, ut eam Gentilis exposuit, sed potius Auic. Gal. adherẽs præcipit, ut mane solus panis esitetur nõ tam euitandi gratia, qua illis accidere solet, qui copiosius pransi se exercitant: etenim ut illi exercitationes adeant, quarum eo capite meminit, non obscurum est Auic. præcepisse. Manifestum est igitur locũ illum Auic. indigere castigatione, nõ autem illum Rasis, ut Gentilis est arbitratus, quod etiam ex modo loquendi Auic. facile cõiectari potest. Inquit enim, & ille cuius
consue*

consuetudo nō tolerat, ut semel reficiatur *etc.* quasi uelle uideatur, ut nisi obstaret consuetudo, melius sit eos semel comedere. uerū, quū Hippoc. Gal. Celsus, & omnes deniq; in medicina præcipui scribunt, semel in die comedendū esse, quod eum cibū in cæna, nō autē in prandio sumi oportere intelligant, ex eorum libris est ita manifestū, ut nulla declaratione indigeat. Nec sine ratione quispiā arbitrari posset, eum forte locū ab ali quo fuisse deprauatū, qui opinionē tutaretur, q; plus in prædio, quā in cæna sumi oporteat. Hoc enim hac nostra tempestate contigisse illi Gal. loco in consilio pro puero epileptico, de quo supra meminimus, manifestum est. qui enim eū libellum transtulit, locū illum, qui quidem in codice Græco ad uerbum ita legitur, *Μιτὰ δὲ ταῦτα πρὸς τὸ ἄριστον ἵνα, καὶ πὶ πρόγε αὐτῷ πρὸ λαπαρόντων πλὴν γαστέρας λαχάνων, ἢ ἐξ τανύχου, ἢ πικρῶν, ἢ ἐλαίων ἄμα τῶν εἰρημίων μίρη τῶν ἀρτῶν προσεπιγνάμονον ἢ τὸ δῶρον ἀποθίξῃ τὰ λοιπὰ δύο μίρη μὲτὰ τῶν ισχυροτέρων δειῶν,* hoc modo interpretatus est, Quibus ita curatis ad prandiū abire debet, ante illud uero aliquid subducētium uentrē, holerū, aut iuriū, aut ptisanæ, aut oleorum cum tertia panis parte ei apponatur. Reliquæ autem duæ partes in ipso prandio cum cibis ualidioribus præbeantur *etc.* Qui sanè locus nō illo, sed hoc modo Latine scribendus est, Post hæc autē ad prandium ire oportet, & prius quippiā uentrē subducētium holerum, aut etiam salsamenti, aut ptisanæ, aut oliuarum unā cum tertia panis parte apponatur, in cæna uero reliquæ duæ partes cum ualidioribus

obsonijs reponatur &c. Neq; enim quod δ᾿ᾰνον Græci dicunt, Latine prandiū, sed cœnam significat, quod uero nos prandiū Græci ἀριστον scribunt, ut recte noscunt hi, qui callent literas Græcas, quamobrem non possumus non suspicari, prædictum Gal. locum ab illo interprete eo modo fuisse translatum, ut suæ opinioni adstipulari uideretur, quod quidē inferius eodē consilio, aut oblitus est, aut cōmode facere nō potuit. Enim uero post prædicta uerba Galenus enumeratis omnibus obsonijs, & à quibus abstinere, & quæ cū illa tertia panis parte in prædio licet ingerere, subiicit, quæ cum duabus reliquis partibus ipsius panis puero, ubi à disciplinis redierit, post deambulationem apponēda sunt. Ita scribens, μετὰ δὲ ταῦτα διαλιπόντα χρόνον ὀλίγον, ἀξίμα περιπατήσαι κελύω πρὶν ἢ τὰ μαθήματα παραγίνεσθαι καὶ μὴ δὴ ἐπαλλαγίνα τῶν μαθημάτων, ἀλλ᾽ ἀξίω περιπατήσαι πρὸ τῆς δείπνου, καὶ ἄπειθ' οὕτως το μὴ ἄρτε τὰς ὑπολίπεις δύο μείρας προσφέρειω, τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον ὡς εἶρηται, κρέας μὴ ἀπάντων σχεδόν τῶν πικρῶν, πλὴν ὅσα λιμναῖα. quem locum ille in hunc modū trāstulit, Deinceps uero, quod reliqui superest temporis, tranquille deambulationi dari iubeo, antequam ad disciplinas reuertatur. A quibus ubi redierit, iterum deambulare eum ante cœnam uolo. Et sic postea panis ei reliquæ duæ partes ponatur cum alijs singulis, sicut dictum est, carnibus quidem omnium ferè uolucrum, præterquam aquaticarum &c. Sic itaq; cōstat, illum interpretem, aut per quàm imperite, aut inepta calliditate eum priorem illius consilij locum Latinum

tinum fecisse, quod etiam illi Auic. Autoritati contigisse, facile est credere, sed, quoquo modo res habeat, manifestum esse censeo, locū illum Auic. omnino indigere castigatione. Aliā adhuc Auic. autoritatem adducunt, quam quidem ab eis perperam intellectam arbitrantur suę opinionioni non parum opitulari, ea autē est in prima tertij, trac. ij. cap. xxvij. ubi Auic. doloris capitis ab humoribus in uentriculo aggregatis per consumsum euenientis curationem scribens, quū dixit eos humores esse euacuandos, necnon quales cibos his offerre oporteat, talia subiecit, Et oportet ut serues cenas eorum &c. Quę uerba Gētilis exposuit, id est, nō cœnent, uel reponant eam, uel minuant eam &c. Sed quoniā, ut superius dixi, quicquid boni scripsit Auic. ab alijs, & Gale. præsertim mutuatus est, ac ea, quę Gal. fufius pertractauit, summatim dixit, idcirco, quę scripsit Gal. in vj. de tu. sa. & septimo method. med. cap. xj. & in libello de uinis, & secundo de compositione medicaminum per singulas corporis partes cap. xj. de doloris capitis curatione à succis uentriculū occupantibus dependentis. Auic. cap. superius citato breuiter singula attigit, qui igitur ab Auic. eo capite breuiter recitata cupit recte intelligere, ut dictos Gal. locos perlegat, oportet. Etenim plerisque in locis id euenit, ut Auic. sine Gal. lectione recte intelligi nō possit: propter quod accidit, non paucos in operibus Gale. perlegendis parū diligētes in multis nō modice aberrasse, & quāplurimos ipsius Auic. locos perperā intellexisse, quod uno tractatu aliquādo declarare, mihi in

animo est, nunc autem hoc loco id contigisse ostendā.
 Enimuero Gale. in ij. de compositione med. per sing.
 cor. par. citato, docēs dicti doloris capitis curationē,
 inquit, nō opus esse de capite sollicitos esse quando ca
 put nulla propria affectiōe laborat, sed à prauis ledi
 tur uaporibus ex humore genitis in uentriculo colle
 cto. Proinde illos humores cōfestim uomitu euacuari,
 postea uentriculū corroborari oportere, quibus autē
 uomitus perquā difficilis est, boni succi cibū, & qui
 uentriculū roborat, lotis exhibendū, prius quā ama
 ra bilis ad uētriculū trāsmittatur, quod si ante balneū
 his aliquid sumere necesse erit, tantū panis tertia, uel
 quarta diei hora sumendū, quantū eo tēpore sit consē
 ctū, quo balneū ingredi sunt assueti. quibus uero ante
 balneū solū panē sine obsonio esse nō placet, cū palmu
 lis, aut oliuis, aut aliquo id genus præbendum: deinde
 quū cœnauerint, die sequēti absynthij potionē bibe
 dam. in sexto enim de tu. sa. & vij. meth. med. cap. xj.
 dixit Gal. absynthio uim esse tenues humores in uētri
 culi spatio cōtētos euacuandi, ac ueluti tunicarū uen
 tris sordes detergendi, qui uero altius in eo imbibiti
 sunt humores, id medicamentū, quod hieram picrā no
 minant, extrahere. Ex hac inquā, curādi ratione facile
 est colligere, uoluisse Gal. ut his plus in cœna, quā
 in prædiū exhibeatur, quādo post balneum cibos boni
 succi eos ingerere præcipiat, ante balneū autem hora
 diei tertia, uel quarta, uel panē solū, uel cū palmulis,
 aut oliuis, & id genus, esitare concedat. Ex ea quoq;
 colligitur, Gal. his potionē purgātē exhiberi noluisse,
 nisi

nisi in die præterita cœnam assumpserit, qua, ubi illa hora febre corripetetur, aut aliqua simili causa, opus esset eos abstinere. Quæ itaq; Auic. quæ Gal. dictis in locis late cõplexus est, eo capite ueluti in cõmentariũ redegerit, nec Gal. in hoc cõtradixerit, nõ ergo credendum est, ipsum Auic. ea uerba scripsisse. Et oportet ut serues cœnas eorum &c. quoniã censuerit, melius esse eos, aut cœna abstinere, aut saltẽ in ea minus, quàm in prædio assumere, ut Gentilis, & alij recentiores exposuere, sed potius id sensisse, quod Gal. præcepisse diximus, ut potionẽ purgantẽ nõ bibant, nisi in die præterita cœnauerint. ideo dixit Auic. & oportet, ut serues cœnas eorũ, id est, nõ exhibeas purgãs pharmacũ, nisi cœnauerint, quare And. Bellun. in suis castigat. adnotauit, in alio codice legi, Et oportet ut obserues cœnas eorũ &c. Ex hoc colligere licet, male à nonnullis purgans pharmacũ mane exhiberi, quũ in die præterita aliqua causa æger cœna abstinerit. Quũ enim purgans medicamentũ corpus exinanire, atq; exiccare necesse sit, itidẽ & inedia idẽ efficiat, si quis omissa cœna sequenti die potionẽ ingesserit, quæ uim habeat humores educẽdi, magis quàm par est, exinaniri, atq; excicari cõtinget. Hac igitur de causa dixit Gal. si cœnauerint, die sequenti absynthij potionẽ sumãt. Et Auic. & oportet ut obserues cœnas eorũ &c. scilicet quũ eos purgare uolueris. neq; enim purgandi sunt, nisi cœna præmittatur. Sed dicit forte quispiam, Andream Bellunensem in suis castigationibus adnotasse, aliud exemplar inueniri, in quo legatur, Et oportet ut alleuias

*cœnas ipsorum &c. quæ lectio uideatur fortasse Gēti-
 lis, & aliorum recētiorum expositioni adstipulari. Si
 quis enim obstinate uellet cōtendere, locum illū eo mo-
 do legi oportere, sciat neq; etiā eam lectionē opinio-
 ni nostræ refragari. Neq; enim dixisset Auic. cœnā mi-
 norem prædio esse debere, sed potius melius esse, ut in
 cœna minus cibi suscipiant, quā quū sani sunt, inge-
 rere solēt. Cōstat itaq; quocunq; modo locus ille scri-
 batur, ab eis omnino perperam interpretari. Insuper,
 quòd in cerebri affectibus melius sit plus prandere,
 quā cœnare, tali quoq; ratione probare nitūtur. Cū
 enim cōmunis medicorū schola præcipiat, ut esuriāt,
 uigilent, sitiant, qui rheumata curāt, quū enim id fieri
 poterit, ubi hi liberalius cœnauerint? illud enim præ-
 cipitur, ut ea ratione corpus exiccetur, ac humor ca-
 tarrū efficiēs resoluatur, hoc autē uberius cœna fieri
 prohibet: corpus enim humidius reddit. Sed huic ra-
 tioni sufficiēter me respōdisse arbitratus fuero, si de-
 clarauero, qui tenuius prædent, uberius autē cœnāt, id
 præceptū melius seruare, q̄ qui cōtra faciūt. Enimvero
 in primis illi esurire præcipiūtur, ut corpus exiccetur:
 famem enim ex accidēti corpora exiccare, est minime
 dubiū, dixit Gal. in expositione lix. apho. vij. par. quā-
 do humiditates in animalis corpore cōtentæ in uapo-
 res resoluūtur, atq; per difflationē euacuētur, hoc autē
 melius efficietur, quo tēpore uapores per difflatiōnē
 facilius poterūt euacuari. Verum in uigilijs id melius
 fieri, & ex Gal. colligitur xij. meth. me. ca. iij. & ipsos
 fateri necesse est, quū post mediam uigiliæ quoq; eadē
 dem*

dem ratione præcipiantur. Si ergo in uigilijs eos esurire opus est, igitur in prandio, aut nihil, aut parum eis licet esitare, neq; enim, si secus fecerint, eos esurire cõtinget, licet enim parũ eos cõnare permittas, nõ tamẽ in nocte illos esurire, pariter nec sitire cõtinget, quãdoquidẽ in somno sensus quiescere manifestũ est. Eodẽ pariter modo uigilie præcipiuntur, ut humiditatibus resolutis, & per distillationem euacuatis, corpus exiccetur, quam nimirum exiccationem copiosius prandium prohibebit. in secundo enim de ratione uictus scripsit Hippo. Semel die comedere, emaciat, siccat, uentrẽ sistit, nõ animi calor humidũ uẽtris, & carnis cõsumit, prandere uerò cõtraria facit, & ob id quũ æstate aeris caliditate corpora nõ modice exiccẽtur, dixit Hippo. in tertio de ratione uictus, & Celsus in primo de re med. ca. iij. tũ prædere cõmodũ esse. At in hyeme, quia contrarium fit, aiunt, esse melius semel comedere, nisi nimis uenter astrictus est, tum enim ut parũ prandeaatur, concedunt. Præterea, quum alimentum non perduratur ad cerebrum, nisi concoctiones in uentriculo, hepate, ac uenis peractæ sint, ex cibo mane ingesto cerebrum in nocte nutrimentum capiet, quo tempore dormit animal, quare tunc cerebrũ magis humectabitur, augebiturq; humor catarrum efficiens. At ex cibo in cõna sumpto nutrimentum in die cerebrum accipiet, quo animal uigilat. proinde non tam cerebrũ, perinde ac in somno, poterit humectari, quando humidæ cerebri superfluitates in uigilijs possint facilius per distillationẽ purgari. Nec dici potest naturam prouidentiam

habere, ut superfluitates excernantur, quare in somno cerebri superfluitates, aut extra per difflationem, aut saltē, ut in superioribus dicebatur, ad partes cuti proximae expellentur. Quippe, quū, aut cerebro nutrimentum male cōcoquēte, catarrus fiat, ut docet Gal. vi. de symp. causis, ca. iij. aut saltē affectio, quae catarrhi causa est, ipsum cerebrū probe nutrimentū cōficere prohibeat, nō igitur ea fieri poterūt, quae in matura concoctione fieri cōcedēdū est. Nec ualet, q̄, in somno ex uberiore coena corpus humectetur, ac humor catarrū efficiens augeatur, quū enim corpus omnino nutriendum sit, & calor in uigilijs sicciior redditus humectari desideret, tantū cibi est suppeditandū, quanto utrunq; cōmode fieri possit, qui cibus tamē eo tempore debet exhiberi, quo melius cōfici potest. neq; enim ea probe fierent, nisi alimentū etiam probe conficeretur. quod autem in somno probe fiat alimenti concoctio, necnon & calor naturalis congrue humectetur, nunc non est opus declarare, ex superioribus enim haec satis manifesta sunt. Tanto igitur tempore eos dormire permittendum est, quāto, & nutrimentum probe concoquatur, & innatus calor humectetur. quod si ultra, quā par est, dormire perrexerint, excitandi sunt, neq; enim illa caloris humectatio catarris officiet, quādo illa à uaporibus suauibus parū à spirituum substantia distantibus, ut superius dictum est, efficiatur. Adde quod quum in somno cerebrum minus possit uaporibus oppleri, ut ex superioribus patuit, & alimentum in coena exhibitum in die sequēti deferatur ad cerebrū, ex cibo ingesto mi

sto minus in somno moderato, quam in uigilijs humidū reddetur. Sic itaq; censeo, satis aperte declarasse, qui modice prædent, liberalius autē cœnant, id præceptū, esuriant, uigilent, sitiant, qui rheumata curant, melius seruare, quam qui cōtra faciūt, & ob id illorū rationē nullā esse. Quū igitur satis ostēsum sit, illorū rationes nihil efficere, & autoritates adductas, aut ab eis perperā intelligi, aut indigere castigatione, Reliquū est, ut nōnullæ autoritates in mediū adducātur, quæ quidē tametsi his qui à nobis dissentiūt, opitulari uideantur, nullā tamē de illis (quod uiderim) mētionē fecere. Est in primis Galeni autoritas in expositione lxxvij. Aphorif. quartæ parti. ubi Gal. declarās quomodo in febribus ex somnis timores, uel conuulsiones fiant, scripsit in hūc modū, Et quidē sicut à cibo ad somnū conuersis impletur caput, sic in plethoricis dispositionibus somni ipsum replentes aggrauāt cerebrū &c. Et paulo infra inquit, Nō solū autē in cerebro ipso mali humores aceruati tales affērūt casus, sed & in ipso ore uentriculi, quare & in somnis magis euaporāt, quū in cocti permaneāt &c. Præterea Auic. & Auer. in pri. Can. cxxxix. & in. ij. eiusdem. xl. inquit, ex somno longiore, quàm par est, impleri caput uaporibus, & præsertim si is, in quo fit somnus, ieiunus fuerit. Et in eadē. ij. Can. xli. Auer. ait, somnos, qui cibos ingestos excipiūt caput uaporibus opplere, uigilijs autē illi repletioni esse impedimēto. Porro, si hos locos aduersus nostrā opiniōnē haudquaquā pugnare monstrauero, nullum puto his, qui aduersam heresim defendūt,

locum reliquū fore, ad quē liceat eos confugere. quæ-
 cunq; enim aduersus uerā hanc opinionē, & excogita-
 ri, & adduci poterunt, tum ex dictis, tum ex dicendis,
 facile soluentur. Animaduertendum est igitur, nos non
 arbitrari, quā obstructionē in somno fieri dicimus, tā-
 tam esse, ut uapores eleuati nullo modo ad cerebrum
 penetrare possint. quēadmodum enim Gal. in quarto
 de symp. causis, ca. viij. scripsit, ut etiā in priori libro
 diximus, in somno exiguā quādā à cerebro sentiendi fa-
 cultatem in reliquas partes defluere, tātoq; minorem,
 quāto somnus fuerit grauior. Ita quoq; asseueramus, in
 somno minorē quātitatē exhalationis, quā in uigilia,
 posse ad cerebrum pertransire, tātoq; minorē, quanto
 grauior fuerit somnus, quum obstructio tūc maior sit.
 quod nimirum ueritatē habet, ubi exhalationis quan-
 titas in somno multo maior, quā in uigilia, non exi-
 stat, tū enim ob immodicā uaporū quātitatē, tametsi
 meatus non ita pateant, maiorē capitis repletionem in
 somno fieri, consentaneū esse uidetur. Insuper quod in
 superioribus de uaporum generatione scripsimus, hic
 quoq; repetēdū est. Ex optima scilicet ciborū cōcoctio-
 ne moderatā suauū uaporū quātitatē generari, alio-
 rum autē paucā. ubi uerò calor ita fuerit imbecillior,
 ut cibos quidē quodā modo dissoluere, nō autē penitus
 conficere ualeat, paucos bonos, plures autē malos ex-
 oriri. His autē addendū est, q̄ ubi calor fuerit ualidior,
 nec cibos habuerit, quos conficiat, superfluitates, siue
 humores in corpore cōtentos aggredietur, ex quibus,
 si bonā cōfēctionē nō admiserint, prauos producet ua-
 pores

pores, tãtoq; plures, quanto calor fuerit fortior, & lō
 giori tēpore in illos aget humores. Ex his modo sic de
 claratis facile est ostēdere, prædictas authoritates ue-
 re opinioni minime refragari. Nam in plethoricis di-
 spositionibus dixit Gal. somnos caput replere, quoniã
 calor ad interiora coactus in humores agit ex quibus
 plethorica fit dispositio, quos quū nō possit probe cō-
 coquere, ueluti agitatur, concutiturque, quare ex eis mul-
 tos uapores eleuat, qui multitudine possunt caput op-
 plere, quod in uigilia nō cōtinget, tametsi meatus ma-
 gis sint reserati. neq; enim calor tūc ad extimas partes
 motus humores illos tã ualide poterit ueluti agitare,
 atq; concutere, ut ex eis tãta uaporū multitudo, quãta
 in somno, procreari possit. Eodē pariter modo ex præ-
 uis humoribus in ore uētriculi collectis, calor in somno
 ad interiora se colligēs multos, & malos generat uapo-
 res, quos in uigilia propter rationē iam dictã genera-
 re nō potest, quos etiã in somnis nō generaret, si eos hu-
 mores calor naturalis posset probe cōcoquere. Et hoc
 sensisse Galenū ex uerbis in expositione adductis, faci-
 le constat, inquit enim, quare & in somnis magis eu-
 aporant, quū incocti permaneāt, quasi dicere uoluerit,
 quod si incocti nō permanerēt, nō magis euaporarent,
 quare subdit, coctiones, utiles somnos inducere. Eadē
 ratione, si quis ieiunus dormierit, aut diutius quàm de-
 cer, multos malos uapores in eo gigni necesse est. Quip-
 pe ubi calor cibos conficiēdos nō inuenerit, in super-
 fluitates aget, quas quum non poterit recte concoque-
 re, in uapores mutabit, ubi uerò cibos conficiēdos in-

uenerit, eis confectis si adhuc dormierit homo, tunc calor, aut in alios humores, uel superfluitates aget, aut cibos iam probe confectos superflue concoquet, quare multi, & prauis uapores ad implendum cerebrum apti utroque modo procul dubio gignentur. Quod uero dicit Galenus, à cibo ad somnum conuersis impletur caput, utique ueritatem habet: quum enim somnus ex obstructione proueniat, de qua supra facta est mentio, quae quidem obstructio ex uaporibus cerebri frigiditate crassioribus red ditis, & retrocedentibus efficitur, ut ex Aristotele colligitur in libello de somno & uigilia, igitur prius quam dormiat animal, caput uaporibus oppleri necesse est. quare dixit Galenus, à cibo ad somnum conuersis impletur caput. neque enim dixit, dum animal dormit, impletur caput, sed quum à cibo se ad somnum conuertit. Quod si etiam concederetur, Galenum uoluisse, caput tunc per quietem uaporibus repleri, utique id ei adstipularetur, de quo in his, quae contra conciliatorem scripsimus, facta est mentio. ibi enim dictum est, non congruere ingesto cibo statim somno indulgere, quando cibus in parte suprema uentriculi contentus probe concoqui non possit, ut in quinto de affectuum loco. notum. capite quinto Galenus ait. neque enim uenter tunc potest cibos arte complecti, quod ad bonam coctionem esse maxime necessarium, scripsit Galenus, in tertio de potentijs naturalibus, capite quarto, quare multos uapores gigni necesse est, qui sua multitudine caput replere possunt. Et propterea dixit Galenus à cibo ad somnum conuersis, id est qui sumpto cibo statim dormiunt, impletur caput

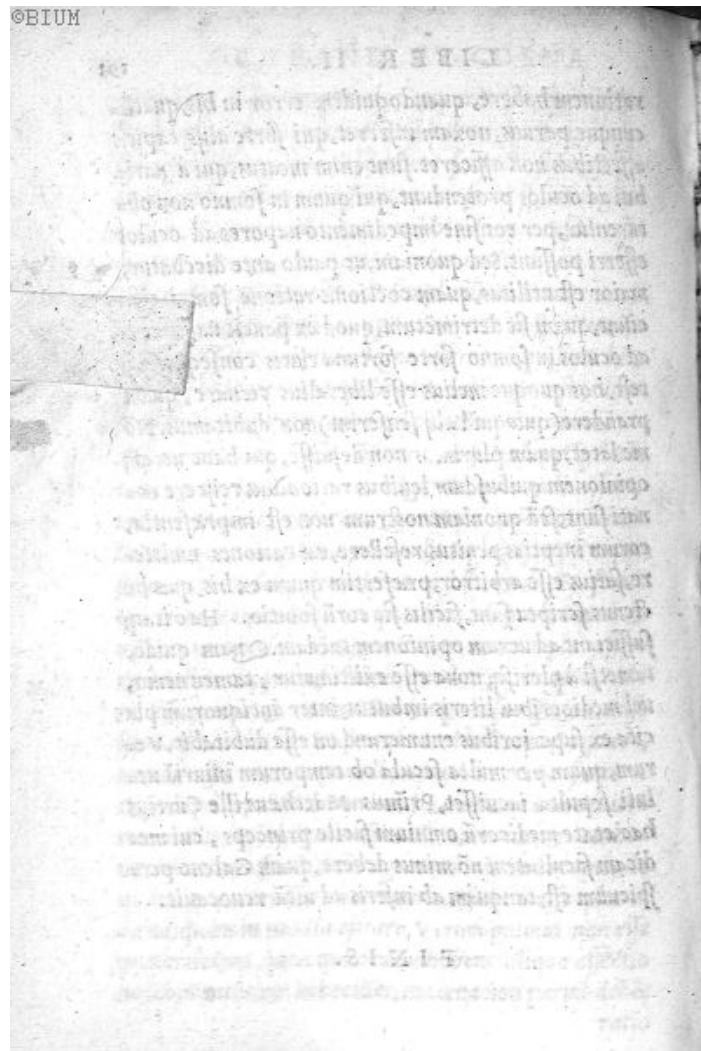
put. Vt igitur huiusmodi noxa euitetur, lenta deambulatione, aut aliqua huiusmodi leui exercitatione, corpus dimoueri opus est, ut cibus in uentriculi petere possit, prius quam homo somno indulgeat. Et hac de causa dixit Auer. loco superius adducto, somnos, ac uigilias ciborum coctioni congruere, quando in somno melior fiat concoctio, uigilijs autem uapores ad caput efferi ea ratione prohibeantur. Quare Haliab. primo prac. capite. xij. consulit, ut ante solis occasum cibus in cena sumatur, ut quo tempore dormire oportebit, ad imum uentris descenderit, his uero, qui statim assumpto cibo somno se tradunt, Auer. precipit loco citato, ut erecto capite dormiant, donec cibus ad uentriculi inferiora descenderit, sic enim maiorem noxam euitabunt. Licet enim sufficienter declaratum esse censcam, minus in somno, quam in uigilia, caput impleri uaporibus, ubi somnus moderatus sit, et uentriculo cibum arte complectente probe fiat ciborum concoctio. Attamen illud silentio non preteribo, quod, et si illis daremus, plus in somno, quam in uigilia, caput impleri uaporibus, quoniam uapores illi, quum alimentum mature concoquatur, suaues sunt, ideo plus utilitatis, quam nocuenti afferrent, in his etiam, qui aliqua capitis agitudine premerentur. Quippe, ut in tertio de causis pul. ex Galeno colligitur, in uigilia spiritus siccitate acquirunt. Idcirco natura disposuit, illos in somno ad interiora secedere, ibique uaporibus illis suauius ex cibo recte confecto genitis humectari, ac denique proprium temperamentum resumere. Quapropter ut natura (sicut in sua

perioribus scripsimus) malos uapores secernendi, ita hos bonos retinēdi prouidentia habet, quādo hi uapores à spiritibus paruo discrimine seiuncti sunt, ex his enim parua in ipsis transmutatione facta spiritus generantur, cuius indicium est, quoniā hi uapores easdē efficiūt operationes, quas efficit calor naturalis, ut ex Galeno colligitur in quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, dis. secūda, cap. v. Proinde ut spiritus, ita uapores hi noxam effatu dignā afferre nō possunt his, quibus caput ægrotat, quibus liberalius pransis, tamet si nō tanta uaporū copia caput impleretur, quoniā tamen cibos nō ita probe cōficerēt, ut satis superq; declaratū est, uapores ex illis cibis geniti, quia mali essent, maius nocumētū afferrēt. Quare tale quid nos dicere liceret, quod in quarta particula Aphorismorum expositione citata scripsit Galenus in hūc modū, Et somni uidelicet semper nocerēt, quatenus ad profundum, et uiscera materia fluit, nisi coctionis ratione plus afferrent utilitatis, quā sit dānū, quod ex motu ad interiora cōsequitur, et cetera. His itaq; censeo satis manifestum esse, authoritates proxime adductas non efficere, melius esse plus in prandio quā in cœna sumere. Quod quū optime declaratū sit, constare iam arbitramur, nullis rationibus obstantibus, necnon et auctoritatibus, tum sanos, tum ægros (his tātum exceptis, de quibus in priori libro meminimus) satius esse plus in cœna, quā in prandio esitare. Verum puto id non esse prætereūdum, quod qui oculos habent aliqua affectione laborantes, et imbecilles, in cœna non paruā debēt

ratio

rationem habere, quandoquidem error in his, quatuor-
cunque paruus, noxam inferret, qui forte alijs capitis
affectibus non officeret. sunt enim meatus, qui à nari-
bus ad oculos protendunt, qui quum in somno non ob-
turentur, per eos sine impedimento uapores ad oculos
efferi possunt. Sed quoniam, ut paulo ante dicebatur,
maior est utilitas, quam coctionis ratione somni effi-
ciunt, quam sit detrimētum, quod ex paucis uaporibus
ad oculos in somno forte fortuna elatis consequi po-
test, hos quoque melius esse liberalius cenare, quam
prandere (quicquid alij senserint) non dubitamus. Nō
me latet, quam plurimos non defuisse, qui hanc ueram
opinionem quibusdam leuibus rationibus reijcere co-
nati sunt, sed quoniam nostrum non est impraesentia,
eorum ineptias penitus refellere, eas rationes omitte-
re, satius esse arbitror, praesertim quum ex his, quae ha-
ctenus scripta sunt, facilis sit eorū solutio. Hac itaq;
sufficiant ad ueram opinionem tuendam. Quam quidē,
tametsi à plerisq; noua esse existimetur, tamen nemo,
uel mediocribus literis imbutus, inter antiquorum pla-
cita ex superioribus enumerandam esse dubitabit. Ve-
rum, quum per multa secula ob temporum iniuriā ue-
luti sepulta iacuisset, Primus Matthæus ille Curtius
hac etate medicorū omnium facile princeps, cui me-
dicam facultatem nō minus debere, quam Galeno per-
spicuum est, tanquam ab inferis ad uitā reuocauit.

FINIS.

PARASTASIS

DE PRANDII ET COENÆ

RATIONE,

Autore magistro **PETRO TOLETO** medico doctore, quæ vice prælectionis erit eorum quæ ab Odo dicuntur, vna cum refutatione rationum, quas adduxit Turinus vir sane de re medica bene meritus in Matthæum Curtium.

VICQVID construit manus mortalium scriptorum, hoc distante intellectu, qui solius rationis est capax, id unum assequitur, ut patres antiquos, veteresque autores et gesta eorum, et libros intelligentia consequamur, quod Græci à Latinis mutuati et Latini à Græcis fecere, linguarum usu, et interpretatione, quæ nunc incrementum non mediocre assumpsit, ab multorum, uel omnium scriptis. Quoniam igitur non solum non impigre pretermissum, sed et occultatum, quod maiores nostri scriptum reliquerant, à multis uideo, qui repurgatione egent, quiq; Galenum, quid dico Galenum? imo se ipsos ementiuntur, quos mala et ficta hypocrisis perdat, restituimus nobis, quibus ma-

gis quàm nobis studemus, uestrorum ciborum, hoc est prandij & cœnæ rationem, & præscriptionem, quæ si coacta non fuerit, iusta esse potest, ijs, qui se ipsos uincendo, uincunt & cæteros. Neq; ijs scribimus, qui rationem uitæ non habent, sed uentri, desidiæ, somno, & Veneri studēt, abūde & helluāter quicquid in manus cadit, hauriūt, quos his uerbis Satyric. apte describit:

Quanta est gula, quæ sibi totos

Ponit apros, animal propter conuiuia natum?

Pœna tamen præsens, cum tu deponis amictus

Turgidus, & crudum pauonem in balnea portas.

Hinc subitæ mortes, atq; intestata senectus.

Sed ad rē propius pergere uocamur magis quàm satyricū agere, nā id negotij furiosis destino uniuersale documentū accipiētes, ut abūdantiā, & superfluā ciborū cōgeriē super omnia uitemus, quæ teste Gal. morborū frigidorū causa existit, quā etiā redūdantiā appellat.

A qua, aut succi uitio omnē qd' corpus affligit oritur.

Quare obseruāda est mensura ciborū, & ita ut ab his nō superetur & uincatur naturalis facultas, quæ cōcoctrix est. Porro uehemens enim saturitas, & crapula innatū calorē suffocat & extinguit. Igitur proposita, & interdicta crapula, ad rei exordiū accedamus, initium sumētes ab Hippocrate, aphorism. libro primo 17. aphor. Et quibus, inquit, semel, aut bis, & quibus plura ne, an pauciora particulatim oporteat adferre considerandum. Aliquid autem tempori, etati, & consuetudini condonandū. Hæc ille. Quibus præcipit aliquos semel tātum debere refici, aliquos uero bis. Alios
in cœnâ

in coena parcius, & reliquos largius, quod idem non omisit, ubi de consuetudine aut immutanda, aut obseruanda in libris de regimine acutorum morborum disputat. Sed horum omnium rationes in utraq; partem structas adferamus, ne Arabas omnino neglexisse uideamur, quamuis Galenum non plane intellexerint, aut intellectum neglexerint barbarorum more. Questionem profecto non dubiam, sed certissimā dabimus, si principio Galeni rationes adferantur, quas pro oralibus ego habeo, quæq; præcepta salubria dicuntur ad eos scripta, qui sibi uiuunt, extra omnē seruitutē, quos ἰδιώτας Græci appellant. Etenim hoc omnibus in confesso est eos qui militant, aut iter faciūt, aut etiam pugnat, ciborū delectū, quibus scilicet cibus uesci aut nō oporteat, non habere, quando his uti cogitur quisque, quorum datur facultas. Set incipiat rem Gal. stabilire & firmare, cuius hæ sunt sententiæ, *Experientia, inquit, uice normæ semper habenda est, neq; aliquid pro utili scribendum cuius experientiam non habueris, nisi id testeris, tibi adhuc non esse expertum.* Ergo, quod ego sum præfatus, magnæ esse utilitatis accipe. Nempe postquam boni succi cibus in cœna modice se impleuerit, ad somnum conuertatur, die uerò postero cum satis dormierit, linteo fricetur, mox exiguo interposito tempore, aliquid panis bene fermentati, & furno cocti, ac puri ex uino mixto gustet, atq; ita ad opus consuetum redeat. hæc ipse dixit. Idem etiam adstruit, *therau.* septimo, & libro de epilepsia, à qua opinione nō discedit Auicenna, qui se Galeni interpretem appel-

lat, si locus restituatur, qui nō sine neuo legitur, quod est probabile. nam Rasis qui per omnia Auicēnam est sequutus, magis quā Galenum, identidē affirmet nōno sui continentis, capite de epilepsia. In eo etiam Galeni uolumine de cibus boni maliq; succi, idem docetur. Et ut rationes Galeni minime sileam, huc adferendum & adijciendum esse duxi, quod ab Hippocrate omnium bonorum autore (ut dicit) in eam sententiam scriptum est. Affirmat Hippocrates secundo aphorismorum, labores cibos anteuertere: hinc colligit Galenus, qui folius Hippocratis est cōmētator, parcius prædendum, liberalius uerò cenādum esse. Nam cibus præ multitudine ingestus, quiete, & somno cōcoquitur & elaboratur, uigilia uerò digeritur & distribuitur. Porro totam corporis salubritatem tribus constare nemo est qui ambigat, exercitio, restauratione, & quiete. Exercitio multā consumuntur, aut per occultam transpirationem uel perspirationē, aut manifesto, & hoc excrementorum rationem habet. Restauratione multa etiam perficiuntur. Nam replentur inanita, & quæ sensus sunt capacia, restituimusq; quicquid sicciore substantiæ effluxerit cibo, quicquid uerò humidioris portione, quod quotidie, imo uerò cōtinuò, propter inasitum calorē defluit. Quietē uerò paratur cibi & potus uera elixatio, quæ est digestionis species. At digestio facta perfectio est à naturali calido uim obtinente in passiuis oppositis, quare indigestio imperfectio erit, ob propriæ caliditatis indigentiam. Quod si exercitio meliorem, & celeriore concōctionem di-

Tota cōmē
liberalioris
ratio.

cas: tunc facile te uinces. Nam calor qui auctus labore datur, non propria dicitur caliditas, set potius extranea, ab illo primo & irrefragabili pronunciato, quod omnis motus est calefactiuus, & tunc concoctio calidi sustinebit excessum, fietq; aduſtio magis, quam digestio. Ex quibus omnibus elicio alimenti digestionem elixationi similem esse. Quare hoc ordine seruato, inculcata erit sanitas nostra, quæ, quò breuior, eò magis debet prorogari: quod fieri minime potest, nisi artem attingamus, quæ, quantum potest, naturam imitatur. Nec te moueat uinitorum, & agrorum uita, quam uulgus imperitum in nostre artis refutationem (quæ tota diuina est) toties mihi obiecit, cui ego in summa respondeo, eos somno profundissimo iuuari, quem si negligant, statim morbo corripere necesse est. Et etiam illa edulia (quæ sola relatione praua dicuntur) ipsorum naturis conuenire, cognitionemq; habere cum ipsis, ea quæ concoquuntur, dicimus, quod Galenus apertissime docet libro quarto tuenda sanitatis, his uerbis, Nec, inquit, omnis cibus in cuiusuis animalis uentre concoquitur, sed cognatio quedam ei quod concoquit cum eo quod concoquitur esse debet. Ex quibus colligito duo esse, quæ & bona, & mala edulia in rustico digerunt, somnum profundum, & cognitionem, sicuti uidemus cicutam ab animalibus (quæ uolantilia sunt) propter cognitionem nature digeri. Quare, ne ab instituto recedam, post iacta fundamenta à Galeno & Hippocrate cæne largioris, ad Arabas se conuertat oratio, qui haud resellentur, & reprobantur.

Vide de agrorum uita refutationem.

Duo sunt, quæ concoctione uariarum cibatorum in rusticis perficiunt, cibi cognatio, & somnus profundus.

buntur ubi bene dixerint, ubi uerò minus bene, defensiononon erit locus. Nam quæ perperam constituta sunt, ad rectitudinem deducenda ueniunt. neq; est (ut etiam Græcos comprehendam) in rebus mortalium aliquid quod ex omni parte sit absolutum, quodq; per singula temporum monumenta mutationem non recipiat, et emendationem non mereatur. Set primum Auicennam proponamus, qui tertia sectione (sen enim dicunt) primi canonis, prandium cœna liberalius esse cupit antiquorum (hoc est athletarum) more, qui mane carnibus uescerentur, sero uerò pane erant cœteti. Verum Auicenna relicto, ad Turinum strenuum Arabum ducem accedamus. Arguimeto esse potest apologia conuiciosa, qua Curtio uiro consummato flagitiose conuiciatur, cuius doctrina ubiq; sobolescit, post tot labores, post toties saxum ab eo reuolutum, quæ plus minus uel annos quinquaginta in arcanis rei medicæ enarrandis impedit et distribuit. Neq; quietem uelut senex emeritus suis studijs, et laboribus publicis impetrauit, donec à morte, quæ nemini parcit, uadimonium significatum sit, et tunc uox illa infessa, et ferrea, non sine reipsum. literarum iactura perijt, set eum sic impetit et repellit, ut homicidij insimulet, si tunc non cœtetus, quasi uita, aut mors ab hominibus predeat, mortiq; potius, quam uitæ hominum studeremus, bona interim pace impetrata illum audiamus Turinum, quocursum Curtij haud impedit, cuius hæc sunt uerba: Magis accurate scripsit Odu discipulus, qui plus prandere solitos quam cœnare excipit. Quicquid de cœna et prandio pronunciauit Curtius hoc descripsit

Hoc de athletis intelligas.

sc. 55. 117
iv. 5. 117
117. 117

Magis accurate scripsit Odu discipulus, qui plus prandere solitos quam cœnare excipit. Quicquid de cœna et prandio pronunciauit Curtius hoc descripsit

psit uerius quàm transcripsit Odus quod in lucē edidit. Nos Galeni amuli sumus. Nos opiniones Curtij uolumus iugulare qui nouarum opinionum est autor. Quinq; sunt cibariorū genera. Cœna nomen est antiquū quod pro prandio sumebatur: sumebāt nāq; anti- qui tribus horis ante solis occasum, quæ hora nona dicebatur. Auicēna alteras partes in prandio, tertiā uero in cœna dabat, ne uapores caput ascenderent. Hæc sunt Turini monumenta non prorsus ociosa, quæ magis ad coruos, quàm ad Christianos medicos sunt releganda, quibus nos facit dignos, ut illi nihil nō debeat tota medicorum schola, quibus sic respondeo, & exinde finem mihi constituo. Ad primum deuenio, cui ego secundum adiungo. Vult Turinus Odum doctissimum Curtij discipulum omnia (quæ Curtius præceptor affirmavit & docuit) descripsisse potius, quàm conscripsisse, eūdemq; melius, quod citra controuersiam minime fieri potest. Porrò demus discipulū præceptore doctiorem, quid inde sequetur ne erit hoc totum præceptoris, gratia restitutionis non referetur reuerentiāq; tolletur: absit. Nihil enim habemus, quod non acceperimus à dijs, parentibus, atque magistris, quibus religionem ac fidem debemus. Neque Alexander Macedo Ethnicus quondam summus monarcha sui præceptoris Aristotelis usquam immemor fuit. Cuius extat iamiam Latino sermone à Viuantio Galterotio donata epistola ad Aristotelem de rebus Indiæ mirabilibus, qui sic exorditur: Semper memor, inquit, tui fui etiam inter dubia bellorum nostrorum pericula

la charissime præceptor ac secundum matrem meam
sororesq; meas acceptissime quando te philosophia
deditum noueram, scribendum tibi de regionibus In-
diæ ac de cœli statu innumerisq; serpentum, homi-
num, ferarumq; generibus existimaui. hæc ille. Sed ad
reliqua progredior. Nos, inquit, æmuli Galeni sumus,
quod ego facile crediderim, quod imitari non posset.
nam ijs inuidemus, operaq; eorum multis linguæ macu-
lis aspergimus, quos aut superare, aut imitari nõ pos-
sumus. Quinq; sunt (ut uult) ciborum genera, quasi nõ
contenti, ij ad quos Galenus scribit duobus, & quo-
rum sanitatẽ uult seruari, quod iam admonuimus ubi
de plebe alioqui face populi sermonem fecimus.

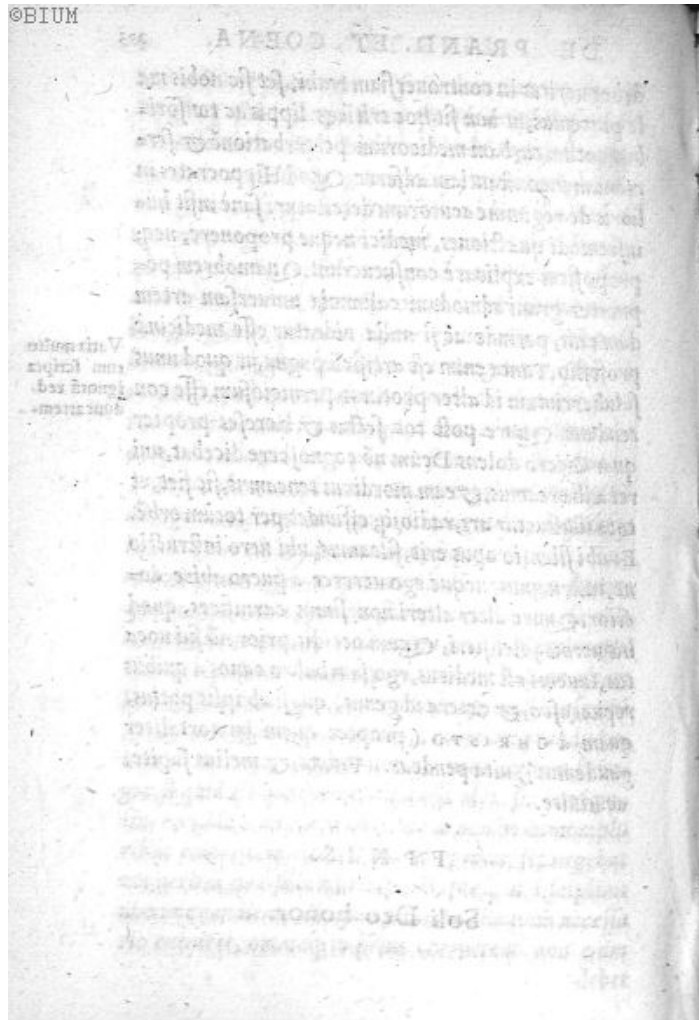
Nos uolumus opiniones Curtij iugulare. medici nõ
est officium, sed potius carnificis iugulare, neq; absq;
iugulo (hoc est absque ratione) iugulare potes. Cœ-
na ambiguum esse antiquis uocabulũ, hoc ego fateor,
quod cœnam cum prandio sumerent unica mensa utẽ-
tes, nam hora nona quæ est tertia ante solis inclinatio-
nem accipiebatur cœna, quod uero post illam aliam
sumpsissent, hoc tolerabile non est nisi noctẽ in somnẽ
duxissent. Quare, amice lector, cœnæ & prandij ra-
tionem uultu non ingrato accipe, neque nasum strim-
gas, si quid est quod aures tuas offendat, set boni po-
tius consule humanæ imbecillitatis non immemor: plu-
ribus enim quàm necesse fuerit egimus, set urgebat
nos ueritas, quæ filia est temporis, quæq; in disciplinis
maxime candicat, alioquin futurum diluuium necessa-
rio eueniret, omniaq; in peius corruerent. non enim
debet

debet ueritas in controuersiam trahi, set sic nobis male placemus, ut iam sit hoc tritū & lippis ac tonsoribus notum turbam medicorum perturbationē & sermonum inconstantiam adferre. Quod Hippocrates in libris de regimine acutorum detestatur. sanè in fit huiusmodi quæstiones, medici neque proponere, neque propositas explicare consueuerunt. Quamobrem populares graui admodum calumnia uniuersam artem damnant, perinde ac si nulla uideatur esse medicinæ professio. Tanta enim est artificū pugna, ut quod unus saluberrimum id alter protinus perniciosum esse contendant. Quare post tot sectas & hæreses propter quas Cicero dolens Deum nō cognoscere dicebat, uni rei adheremus, & eam mordicus teneamus, sic fiet, ut tota illustretur ars, radiosq; effundet per totum orbē. Et ubi silentio opus erit, silicamus, ubi uero instructione, instruamus, neque ego uererer à puero abire doctior. Quare alter alteri non simus carnifices, quod his uerbis solet fieri. Quum occidit, prior nō sui uocatus, luuenis est medicus, ego iam habeo canos à quibus repuerasco, & cætera id genus, quasi ab ipsis potius, quàm à CHRISTO (propter quem immortaliter gaudemus) uita pendeat. Valete, & melius sapite, ac uiuite.

Vatiz multorum scripta ignotā red. dunt attem.

FINIS.

Soli Deo honor.

Vniuersalis mor

BI ARTICVLARIS PRÆ
CAVTIO ET CVRATIO
(quem Podagram dicunt)

Autore magistro Petro Toletio doctore medico.

VM TOT, & tales uiros
eo morbo (quem podagrā di-
cunt) grauiter, ac permoleste
constrictari intelligerem, &
ita ut à ualetudine impatibili
odium uitæ sumpsissem, Chri-
stianum esse duxi illorum desi-
derijs morem gerere, hoc est auxilium adferre, & po-
dagram bestiam profecto truculentissimam, ita obrū-
care & euellere, ut nullum inde renascatur caput. Nā
hydrae multicipiti non dissimilis, cui multa renascun-
tur capita uno obruncato, set timeo, ne multis rarum
& nouum quoddam animal uidear, tanquam coruus
albus inter nigros, quod profecto difficillimam ducāt
podagricos, & eos, qui ea affectione laborant, resti-
tui posse, quasi ab Hippocrate, Galeno, & à cæteris
morbum deploratum & extinctū didicerimus. Qui-
bus ego in summa respondeo, nam nolim ego tempus
conterere, in maledicorum (quibus hoc ea in re infe-
licissimum seculum abundat) refutatione, quæ tādē
contumeliam potius, quā auxilium expectaret. Itaq;

cedendum potenti inuidia esse censeo. Nullum ergo esse morbum quantumuis intolerabilem dicimus, qui (ubi uirtus uicta non fuerit, alioqui omnem operam perdis) minimo non restituatur pharmaco, si modo apte applicetur, neque panem pro uino, frigidū pro calido, siccum pro humido exhibeas. Neque perierunt qui hæc promptissima remedia sunt experti, ipsi me iudicent aut exhibēt, set rē aggrediamur, in qua tria sum facturus per ordinem, primum eius causas inquiram, exinde aliquot differentias referam, demum medicamentis & defendemus & restituemus, ciborum delectu & ordine nō posthabito, generant autē hanc affectionem, quæ communis coxendici, podagræ, & articulari morbis existit, quare uaria aegritudo dicitur. Assidua cruditates, immodicus rei ueneræ usus, ciborum copia & uarietas à quibus uentres rectissime dicuntur aliquando deambulationes concitatiores, & hæmorrhoides suppressæ, & uomendi consuetudo intermissa, & menstruæ purgationes, aut etiam aliæ familiæ excretiones impeditæ, & exercitiorum contemptus, aut alicuius humoris ualida ubertas, necnon parentum uitium, quo foetus corrumpitur in podagram, à quibus morbi (teste Plinio) succedentes dicuntur.

Podagræ generatio & formatio.

Nunc differentias sequuntur.

At post causarum adnumerationem, differentias colligamus, ut inde omnis amphibologia uitetur, & ut intelligatur quid sit id, de quo sermonem sumus facturi. Differentiæ podagræ, & arthridæ, his colliguntur. Nam affectio podagrica, & arthritica in eadem specie morbi existunt, differunt tamen ipsis locis affectis

Etis, non autem ipso genere. In omnibus enim est debilitas articularum diuturna cum fluxione, quæ quidem si in pedibus perficitur, podagra nominatur, si uero in aliquo coxarum uertebro, Ischias, hoc est, coxendicum morbus, si uero in multis articulis corporis immititur, arthritis, siue morbus articularis uocatur. Et hæc de differentijs sint satis. Quare ad tertium omnium difficillimum deuenio. Quid amabò prodest curuitatem, aut gracilitatem, aut calores non immodicos nouisse, & in melius restituere, aut meliora facere nescias? Initium igitur curationis ab euacuatione sumito humoris affligentis, & si quidem humoribus ex æquo redundarit corpus, præ omnibus uenæ sectio sumatur, quæ in principio omnium inflammationum reuulsoria esse debet, paulatimq; fiat, ut pluries repetatur, deinde etiam purgatio, postea uero ea quæ dicuntur pharmaca opportune, & ordinate adhibeantur, ita ut in manibus quidem, & pedibus pharmacis fluxum repellentibus utamur. Circa coxendicum uero iuncturam, id facere uitemus, quum enim hic cõnexus in alto sit situs, quare lenitiuis à principio opus est pharmacis, atque ea neque omnino refrigerent, neque fortiter calfaciant. Nam pharmaca quæ aut acria sunt quæ bullas excitant, aut repulsoria uel repellentia, mala proculdubio sunt, & quibus uti non liceat, & qui his utitur magni mali autor est, mortemq; pro uita inducit. set gratia exempli hæc Ischiadica irrigatio adferatur. Primum ex oleo rutaceo, postea uero efficacior irrigatio adhibenda est, qualis est quæ ex cy-

me dno 17
 hinc 16 sup
 ortatur

Initium cura
 tionis,

Phleboto-
 mia princi-
 pio fiat reuul-
 soria.

hinc uti ad
 17 32 sup
 uel ad 16
 16

primo oleo, & aceto cōstat, post quæ utitor clystere acriori (ut bene nouisti) in quo sit terebinthina. Et hæc de morbo non adhuc ualido, cuius radices nō sunt profundæ. Superest nunc antiqui & ualidi morbi curatio, quod opus, labor est profecto non mediocris. Quæ tribus instrumētis, uelut bellicis machinis ad hostes oppugnādos radicitus euellemus, potione, scilicet irrigationibus uel emplastris, & uictus regimine. potione dico, quæ multiplex & uaria existit, pro temporis constitutione & humoris influentis multitudinē; nam nō omnibus æqualis existit. Etenim alij ex caliditate, alij ex frigiditate ægrotant, atq; exinde etiā refrigerando, aut calefaciēdo, aut resiccādo opem sentiūt.

Interdicitur balneum cū uenæ apertio, uel morbus iam antiquus & ualidus factus est.

Neq; hic balneum locum accipiet, aut uenæ apertio, cuius rei rationem require ex oraculis antiquorum scriptorum, quando huc rationes artis adferri non debeant, quæ in scholis petendæ erant, set tātum medicamentorum ratio, & quibus sanitas aut restitui, aut conseruari possit, quæ certe prouidentia & consilio eget, etiam si sint, quæ ab ipso ortu, adeo improprio sunt corporis statu, ut ne si Aesculapiū quidem ipsum ijs præferis, uel sexagesimum annum uideant. Primum igitur uiuendi modus paretur, quāuis aut uesci, aut bibere, aut respirare usquam à quoquā non didiscimus, set statim ab initio, & infantia, à primisq; uagitibus facultates in nobis habeamus, quæ hæc omnia, citra omnem docentem, perficiunt, optimum tamen uiuendi modum, quo ad symmetriam pristinam reducimur, haud præstant, quem sumus exhibituri

bituri. Quod si corpus nostrum impatibile, & affectionis omnis expertus esset, uelut lapis, & ea quæ solū esse habet, omnis uitæ expertia, arte ulla profecto opus non esset, quæ alicui tuendo præesset. Sed quum multa sunt (quæ ad duo reducimus) quibus & foris, & intus cōtinuo ab ipsa natiuitate offendimur & corrūpimur, opus certe fuit præsidio aliquo, quo uigoris tenorem quàm longissime seruaremus, & præpropere senesceremus. Ea uerò quæ nobis occurrant, & intus & extrinsecus incidunt, à quibus & utilitatem, & noxam accipimus, sex sunt numero. Et dicuntur res nō naturales, quæ corpus humanum incolume (si recte adhibeatur) conseruant, si uerò haud recte, tunc idē destruūt, sub quibus, sanitatis tuitio comprehenditur. uidentur itaq; ut quisq; rebus his non naturalibus commode, iuxta sui corporis temperiem & constitutionem, utatur, si modo plurimi faciat sanitatem suam. Et sunt hæc aer. 1. cibus & potus. 2. motus & quies. 3. somnus & uigilia. 4. inanitio & repletio. 5. animi adfectus. 6. de quibus omnibus suo ordine disseratur, ad aerem primo accedentes, qui minime negligendus est, eo enim natiuus calor conseruatur, & eget, quādo eo nusquam nō utatur, neq; ulla est eius euitandi ratio, quādo, inuitis etiam nobis, eum recipimus. Aere igitur puro, non nubo, non crasso, qui auram pestilentem non spiret, nec halitu stagni, aut paludis inficiatur, ut apud Segustanos fit, quare in summa pessimū cælum fuge, nam morbum facit, set potius saluberrimo utere, in quo non sit qualitas aliqua exuperans, qualem adferunt horæ ali-

quot diei, & dies anni & mensium selecti. Set acere
 utcunq; præscripto cibos cum potu paremus & exhibeamus,
 quorum usum quasi per transcennam describimus, quibusq;
 inanitionem & repletionem (quæ bifariam, ut paulo inferius
 dicitur, à medico considerantur) addemus. Circa igitur cibi & potus
 rationem, habenda est bonitatis, mensuræ, qualitatis, ordinis,
 temporis, & horarum consideratio, quod pulchre docet Gal.
 omnium haud dubie (post unicum Hippocratē) præstantissimus.
 Cum igitur, inquit, esse, bibereq; animalibus necessaria sint,
 has autē res subsequitur excrementorum generatio, quibus mora
 cōtingit, aut ipsius cibi, potusq; culpa, aut ipsius uentriculi
 unā cum intestinis, aut propter ordinē utendiq; modū, aut
 propter eorū qualitates, siquidem acerbæ, austera, aut sicca
 nature fuerint. hæc ipse. Et ne uideamur negotium effugere
 aut potius rē aggressam sub uelamine breuitatis (à qua
 obscuriores finis) ignotā & ambiguā proponere. Dicamus
 itaq; (post toties ab Hippo. Gal. uires alimentorum repetitas,
 à quibus plenus horum catalogus petendus) qui cibi sunt
 eligendi, & qui euitandi, ut exemplo aliquo proposito
 reliqua eiusdem generis notissima fiant. Quare hunc
 seruato ordinem & utendi modum, assarū potius
 quam elixarū carniū usum retine, leuia primum locum
 retineant, & que pinguia, aut humida, aut dulcia sunt,
 citra tamen insignem qualitatem & uigorem, quæ sicca
 astringenti ue sunt, secundo loco sumantur. sit etiam
 a qua ciborum partitio, ut si bis sit edendum, totum
 una uice non sumatur, more Rhoma

re Rhomanorū, qui totum una mensa deuorant, quod tribus mensis sufficere poterat, quos arguit & monet diuus Hieronymus, inquiens melius esse, saepe parum, quam raro satis. Set ad mensam redeo, quam quaedam bellaria (quæ neq; stomachum, neq; cibos corrumpāt) claudent, ut sunt cotonea sub cineribus cocta, aut saccaro condita, aut pira non petrosa, etiam igne probata, aut saccarato puluere utere, ex coriandro, aniso, cinamomo, & saccaro confecto. Quantū attinet ad ciborū delicias, & condimenta, summopere ab acido uino abhorreas, uice cuius erit tibi ius ex acetosa, ex malis punicis aut Indicis, synapium etiam cum saccharo inutile non erit, cuius usus hyeme tantū fiat, & in prandio magis q̄ in cœna. Sit potus ex uino sanguinei coloris (uulgo chastain dicunt) q̄ color proprius sit castanearum. Nunc post usum hunc, breuis quedam fiat admonitio eorum quæ ab alimentis reijcienda sunt, ualetudinarijs enim loquor, & ischiacis, qui longo dolore nec facile solubili, per temporis interualla repetente etiam usq; ad imos pedes affliguntur, cuius generis sunt carnes suille, & porcinae, inter quas quædam existit differētia à sola etate, & bouille, quæ uerò nemora colunt retineantur, anates & quotquot sunt aues quæ in paludibus & fluuijs degunt, holera etiam omnia cruda (quæ ijs qui non admodum ab optima cōstitutione deficiunt relinquimus) mensas uestras minime attingant. Lac omni studio cibus nostris nō miscetur. Neq; huc pertinet ratio quæ ab scholis est mutuanda. Sitis etiā parcissimi Ichthiophagi, & hæc de cibo

De ciborum delicijs.

De synapio.

Vini sanguineum.

Ex hippocrate collegi carnem porcina à suilla differre in libris morborū acutum.

et potu inter quos euitabitur inanition et repletio.

Modi varii
inanitionis.

Neque est omittendum inanitionis varios esse modos, nam
inanitus media, frictione, purgante pharmaco, uomitu,
cucurbitula, uene sectione, balneo, coitu, haemorrhoidibus,
insensibili euaporatione, lotio, somno supra famem, et reliquis quae calamo scribi non possent. Neque
unum est omittendum, quod proderit meminisse, inedia

De inedia
quae multis
mortem adfert.

(quae plures excarnificat) ab ijs non tolerari, qui
amara abundant et infestantur, quae extreme laedit, ac
riorque sit longa inedia, a qua laeditur quoque uirtus, imbecillaque
sit, quae multos morbos curat absque medico ministro, ea namque uicta operam omnem perdimus. Set
somnia et uigiliam cum motu et quiete accipiamus. Tenuis autem
somnia accommodatissimum est post cibos cum modica
intercapedine, post quos exercitatio inutilis est,
ut satis superius ex Galeno de prandij et coeae ratione

Somnus nocturnus
alij praestat.

ne insinuauimus, interdum uero somnus factus, non omnibus
est idoneus, quare somno nocturno haud est alius melior,
siquidem suapte natura, tum humore, tum tranquillitate
coctione perfecta efficit. Ceterum quantum dormire liceat,
hoc ex perfecta alimenterum coctione, tum ex uentris
contractione deprehendere licebit. Multi septem horarum
spatium praescribunt. Set longius multo conuenit ijs,
qui tarde digerunt. obseruandum quoque somni decubitus
idoneus, qui supinus aut resupinus non sit, quem in uniuersum
dandum. itaque supra dextrum latus primum, deinde
sinistrum decens fiat decubitus. Porro quod ad uigilias
attinet, conuenit has moderate adhibere, quae si modum
excesserint, cerebri temperiem corrumpunt, sensus debilitant

tant

tant, uirtutes deijciūt, cruditatē incoctionēq; efficiūt. Neq; ualent exercitationes quæ ad summū fiūt. Quare modū nō excedāt somnus & uigilia. De motu autē q̄te quo cuiusuis generis exercitia intelligimus, hæc accipe, ut tēporis rationē nō paruā habeas in tuis exercitijs. Nā quoniā alimēti digestionem in corpus, & eius mēbra adiuuāt, nō debēt exercitia fieri quando crudi incoctiq; cibi, aut humoris multitudo, uel in uētre, uel in uasis cōtinētur, ne in omnes partes rapiātur, priusquam utiles sint per cōcoctionē. Porro quæadmodum exercitiū cōmode corpori administratū cōmoda adfert nō pauca, ita quies, si fiat ubi corpus ex multa motione fuerit defatigatū. Nā reliquū est, ut ad animi adfectus pergamus, proinde ad sanationis scopū, qui est euacuatio humoris redūdātis unā cū corroboratione partiū debilitata. Animi igitur affectus (quos Græci πᾶσι dicūt) negligendi non sunt, neq; est modica uis in animi affectibus. Nā cogitatio per se, & sola absq; instrumentis tristatur, letatur, timet, confidit, sperat, & cōtrā. Quidā enim præ gaudio mortui sunt, quidā etiā præ dolore & mœstitia, deniq; per irā articularū, morbos & paralyses oriri cōperimus. Quare rebus nō naturalibus utut expositis, pharmacorū purgantium & reliquorū remediorū cāpū aggrediamur, omni exitio so pharmaco seposito, ne cōscius mortis medicus censeatur, quale est repulsiuū, aut stupefactiuū, aut bulas excitans. Igitur cōsideret medicus, nūquid idonee se habeat æger ad purgationē. Nā tempore inflāmationis, & doloribus instātibus, haud apta erit purgatio,

Medicus nō
fit mortis au
tor, quod fit
ab exitio
medicamēto,

neq; quoduis refrigeriū. Quare his utitor, quæ & remittunt, & sanāt. Nā teste Cornelio, pollicetur medicina sanitatē, sicuti agricultura fructū, & frumētī abundantia. Set quid sit medicamētū dicamus, quādo finitio ne quid sit, rei;q; essentiā & naturā significamus, medicamentū id est, quod parū, aut nihil aliū, set quod, aut immutare aut alterare possit corpus humanū, quod est scopus noster, uulgo subiectū dicitur. Distinguuntur autem ipsa medicamēta pro modo & uarietate tēporis. nam alia sunt corpori hyeme, alia æstate, alia autūno & alia uere idonea. Porro mouētur hi dolores frequentius uere & autūno, æstate etiā multū arida & calida, quod Cornelius Celsus de articularū doloribus libro 4. eleganter docet. Maiorē uerō, inquit, curā adhibere debēt hi, quibus id reuertitur. Quod fere uere, autūno ue fieri solet, set frequentius his tēporibus primis recurrit, quibus ad frigidum aut ad calidū inclinamus. Quare uere sic defendito.

Corpus humanū scopus medicorum est, subiectū uulgo dicitur.

Corne. cel. libro. 4.

Veris defensio.

R̄. Syrupi de cichorio cū Rhabarbaro, de fumo terræ, de buglossō, & malorū punicorū ana. ℥. iij. aquarum acetosæ hoc est oxilapathi uel hortēsis runices (quæ à Dioscoride oxalida appellatur) graminis, rosarū, & fœniculi ana. ℥. vi. misce ad quinq; portionis (doses enim dicunt) & cum istis placentulis utere mane solum, tribus horis ante cibos.

R̄. electuarij diarodon abbat̄is Rhabarbaro duplicato. ℥. j. utere cum Syrupis.

R̄. yuæ arteticæ (quæ chamæpityn dicūt) sumariæ quæ terræ capnos dicitur & lupulorū ana. M. j. florū borraginis, uio

ginis, uolarū, et nimpheæ ana par. ꝑ. florū thymi ꝑ. ꝑ.
 sene mūdātæ ꝑ. ꝑ. myrabolanorū citrinorū (chryssobalanos dicūt) ꝑ. ꝑ. kebulorū ana. ꝑ. ꝑ. seminis anisi, fœniculi, ꝑ. cuscute ana. ꝑ. ꝑ. uuarū passarū mūdātārū, ꝑ. prunorū damascenorū enucleatorū ana, paria. xij. seminis melonū, ꝑ. cucurbitæ ana. ꝑ. ꝑ. misce, ꝑ. oīm fiat decoctio, cuius colaturæ adde diacatholiconis, ꝑ. conseruæ prunorū sine scāmonio (officinæ diaprunon simplex dicūt) ana ꝑ. ꝑ. cōfēctiōnis hamech ꝑ. ꝑ. ꝑ. radices barbaræ cū cinamomo, ut est artis infusi, ꝑ. post decē horas expressi ꝑ. ꝑ. agarici trociscati in oxymelli te preparati, ꝑ. mane per pāniculū excolati ꝑ. ꝑ. fiat potio exhibeatur die idonea, ꝑ. electa, post usum syruporū. Die uerò sequēti ante aurorā, sume theriaces ꝑ. ꝑ. cū rosis ꝑ. floribus buglosi cōditis ꝑ. cā mixturā de uoret, cibos à mixtura nō sumat spatio sex horarū. utatur per aliquot dies his placētulis, (electuaria uocāt)
 R̄. pulueris diarodi abbat̄is, ꝑ. trium sandalorū ana ꝑ. ꝑ. rhabarbari optimi puluerisati ꝑ. ꝑ. saccari candidi ꝑ. quā purissimi ꝑ. ꝑ. cū capni terræ aqua ꝑ. en diuie ꝑ. cichorij, ad ignē formētur placētule pōderātes ꝑ. ꝑ. utatur omni die unā cum uno cochleario uini aromatici, ꝑ. hic cibus prādiū precedat tribus horis. Et si per æstatē aluū fluidā non habeat, utere rore syriaco, aut siliqua egyptia, aut tamarādis, aut atramēto radices barbaræ, aut syrupo rosaceo purgatorio: his omnibus aluus exoneratur, quorū usum accipe diebus idoneis. Præcautio quæ fiet in autūno unā cū hycme. Horū omniū quæ sequuntur in itiū sume mēse octobri.

Electio die-
 rū nō super-
 stitiosa quæ
 sumitur à lu-
 na.

De æstate,

aut sub eius sinē ℞. mellis rosacei excolati, syrupi de
 absynthio, sticados et de buglossō ana. ℥. ij. aquarū be
 thonicæ maioranæ capillorū et yuae arteticæ (quæ cha
 mæpitys dicitur) ana. ℥. iiij. misce ad. 4. doses, adde nu
 cis moschata (quæ odorata dicūt) ℥. j. et cinamomi ℥.
 j. ℞. electuarij diaron abba. ℥. j. pro potione humore
 digesto, catapotijs repurgetur, quorum datur descri
 ptio ℞. pilularū imperialium absq; tripolio (officia
 na turbith dicūt) de iera simplici, et hermodactilis
 minoribus ana. ℥. j. rha. optimi. ℥. f. cū melle rosato
 colato fiāt catapotia quinque aut sex, quæ deuoret ho
 ra decubitus, et eo die nihil cœnet, die postero acci
 piat confectum mitridaticū cum theriaca et puluere
 diamoschi dulcis non neglecta sex horarū abstinentia,
 sequētibus autem diebus sexto quoq; die mane utatur
 theriaca antiqua, descriptione Andromachi ad drach
 me unius pondus. Et ut ceterorū dierū rationem ha
 beam, pro uoto tuo utere mastiche, cuius usus fit bifā
 riam. aut enim deuoratur, aut manditur et in ore reti
 netur, uomitorijs etiam aut ante cibos aut post pro uē
 tris saburra. Et si per hyemē uenter liberaliter nō
 fluat, hac purgatoria mixtura moueas. ℞. cassiæ ad ua
 porē aquæ feruētis (in qua aliquid sit foeniculi et ani
 si) extractæ ℥. ij. dyaphiniconis ℥. f. cōfēctiōis hamech
 ℥. f. rhabarb. optimi ℥. ij. senæ mundatæ ℥. j. f. misce,
 et cū syrupo bisantino tepido reduc in eā formā quā
 opiatā dicūt, utere ad quātitatē ℥. ij. bis in mēse idonea
 die, et ea die domi te contine. Quod si sic spissum nō
 placeret, dissolue cū iure cicerū rubeorum et hordei.

Nec

Duplex usus
 mastiches.

Nec dubito quin multos & innumeros sit reperire, noctu diuq; pergracātes, qui hæc quæ ad languētes potius, quàm ad medicos (quibus solus Hippo. cum Galeo relinquitur) scribimus, negligent & execrentur, caryocostinum præferentes, medicamentū certe promptissimum, quod ego non eo inficias, nā omni podagræ, uelut unus calceus omni pedi, apte exhibetur, cuius autor est medicus insigniter senex purpuratus (quem propter suos canos, & doctrinam antiquā uolo reuereri) set proponatur cōpositio, iudicetis exinde exitialis ne an salutifera fuerit, neque de his uiris inique & inepte iudicandum est, descriptio hæc est. ꝑ. hermodactylorum alborum à cortice mundatorū & diagredij añ. ꝑ. ij. gingiberis, costi, cimini, caryophyllorum añ. ꝑ. iij. trita, & cribrata, cum syrupo ex melle & uino albo facto conficiantur & cætera. Vide de per gratiam an huius cathartici ratio nihil molesti, nihil uenenati habeat. nam ego (ne limites propositos egrediar) plura non dico. Quare ad podagrā redeo, ad quam castigandam, aut sedandā, parum aut nihil profuisse uiderer, si post omnes tutiones, & omnem prouidētiam, partibus actu dolentibus & passis non mederer. Quare his leuibus malagmatis, & refrigerijs utere, quæ noxā nō adferēt, usu uini si ætas, regio, tempus, & uires patientur, posthabito per aliquot dies, loco cuius accipe aquam saccharatam coctam cum cinamomo, aut simplicem cum iulepo rosaceo, aut uiolaceo, extrinsecus uero apponatur hæc locis dolentibus. ꝑ. oleorū rosacei, & camomillæ añ.

Caryocostini descriptio.

**Remedia qui
bus præsen-
tes dolores
tolluntur.**

℞. ij. uermium terrestrium libram ꝛ. terebinthina ue-
 neta lota ℞. j. ℞. linimentum emplastri modo. ad idē
 emplastrum diachylonis Ireati, loco dolēti appositū
 sanat. Aliud. farina scænoagræci cum melle, ꝛ. aceto ad
 ignem in formam emplastri reducta, ꝛ. applicata sa-
 nat. Singularissimū, quod sæpe sum expertus, stercus
 recens egestum, ꝛ. appositum, omnem dolorem tollit.
 Poteris etiā uulpino oleo, ꝛ. camemelino uti. Ceterū
 interim dum nullo exercitio utimur, propter dolores
 immodicos: neq; tunc excrementa probe expellūtur,
 utilis erit ante omnem comestionem, aut glandis, aut
 clysteris familiaris (quem communem dicunt) usus,
 potius quā pharmaci solutiui, à quo fluxiones tunc
 maiores fiunt, ꝛ. uirtus quæ dolores ꝛ. morbos est su-
 peratura, imbecilla sit. Deniq; post mentionē reme-
 diorum, ꝛ. totius prouidentie, quæ necessaria huic lo-
 co uisa est, quam ob causam membra fluore infestē-
 tur dicamus, quæ sit etiam curuatorum articulorum
 causa. Quibus omnibus rite expositis, finē faciemus.
 Prior igitur causa explicetur, de fluidarum scilicet
**Causa fluxio-
num.** affectionum generatione, quæ quidem una est ꝛ. præ-
 cipua, membris uidelicet fortioribus superfluum de-
 mittentibus, imbecillioribus autem suscipientibus. Cæ-
 terum articuli ipsi ex assiduo motu debiliores red-
 duntur, quòd si humores plures fuerint, maior contin-
 git affectio, si uero pauciores minor. Set incuruato-
**Causa incur-
uatorum.** rum causa iam dicatur. Incuruatorum enim causa, to-
 ta, ꝛ. à medicis, ꝛ. à medicamentis pendet. nam alij
 immodice refrigerant, alij autem uehementer discutiunt

tiunt, ex quo sanè partes neruofas inſpiffari contingit, incuruari & diſtorqueri. Quare his optime obſeruatis & intellectis, quæ large à nobis denunciata, & à ſecretioribus medicinæ in uſum communem producta ſunt Dei immortalis nutu, à quo omnis datur ſanitas, quiq; ſolus lãguores ſanat & animi, & corporis, Fiet ut podagra nunquam languas, & mature uires recipias. Vale, & gratiam habe.

D. Petro Toletio

MEDICO CLARISSIMO

HERMANNVS BEXIVS

S. D.

PRAETER spem tertio
 idus Octob. mihi tuæ de ratio
 ne operis tui traditæ sunt lite
 ræ, quibus eodem serè tempo
 ris puncto uarie affectus sum.
 Etenim ubi perlegissem, par
 tim ingenij tui elegantia, sua
 uitate, ac in omnem partem rara quadam et felici uo
 lubilitate, partim noui operis grata dispositione, atq;
 feriorum amabili condimento, ab ipsis poculis, et co
 mitum (in quos forte incideram) meorum colloquio,
 non sine magna animi exultatione in profundam cogi
 tationē distractus sum. Quid tamē euenit breuiter
 accipe. Ut me amœne infixum meditationi, animumq;
 repentino gaudio persusum conspexissent, importu
 nius omnes totius cœtus nomine interpellarunt, rogā
 tes ut eius gaudij non grauarer eos facere participes,
 quod facile concessi, sperans solidius hac communica
 tione et uberius mei incrementum gaudij. Verum lon
 ge aliter euenit, Nam quo nomine mihi (dulciū nem
 pe et illecebrarum cum grauibus condimento) per
 suasum

suafum est, omnibus, qui sani sunt iudicij libellū tuum
 commendatissimum, & ut dici solet, ambabus ulnis
 amplexandum fore, hoc illi imperite & acerbè satis
 detrahebant, tragice exclamantes, ἐν τῷ φαρμᾶ μάρτυρ,
 Medicina sepes medicum transgredi iniquum, falcem
 in alienam mittere messem sceleratum: Atra albis cō-
 iungere imperitum & ineptum esse, Atq; pro piaculo
 habentes, si quis sacrosanctæ (ut certe est) medicinae
 uel tantillum salis & recreationis (quod hic factum
 est per epistolas prodigiosas, succo tamen neque me-
 dulla careret) in animi defatigationē inspergeret. Qui
 bus quid responderim latere te nolo, aliud nihil impre-
 sentiarum in uotis habens quàm ut iisdem his uerbis
 responsum sit omnibus quot quot in posterum eadem
 seu impudentia, seu imperitia obstreperint. Vtrum
 cogetis medicum δεινὸν ἀνομιῶν, καὶ τῷ ἀνθρώπῳ
 βίον, & qualem clarissimus poeta multis alijs præpo-
 nit ac digniorem facit hoc præconio, ἰατρὸς ἀνὴρ πωλ-
 λῶν ἀντὶ ἐξίτητων, illum inquam, medicum phar-
 maco, podagræ, diætæ, prandij & cœnæ rationi, aëris
 infectioni, & huiusmodi tetricis cogitationibus ἀ-
 εἰσμοῖς καὶ δυσνοῖς, sine ulla intermissione inherere,
 neque ueluti sutorem ultra crepidam ad liberaliora
 & magis ingenua unquam progredi? Non ad ea (ut ta-
 ceam quod recreent, reficiant, animiq; uires acuant)
 sine quorum saltem mediocri cognitione mihi nullus
 absolutus est medicus? Non arbitror. Ad hæc scitis
 quantum momenti apud egrotum uel fidelis & amica
 consolatio, uel ancena & rerum uarietate, prodigiosis

giosis, sacris, prophanis condita, atque grauibus in-
tertextis, narratio habeat? Vsq; adeo ut egrotus præ-
ter omnem expectationem suam, medici, amicorum
repente nonnunquam pristinae sanitati, beneficio si-
cietiarum & animi recreationis restituatur, nedum à
laboribus subleuetur atque temporis molestia ei di-
minuatur. Et quemadmodum hoc fit in uiua praxi, ita
quoque ij qui in politionibus, & sacris Musarum adi-
tis ultra alios progressi sunt, in longi operis continua-
tione conari debent, ut & in exordio, ubi rhetores le-
ctorum & auditorum animos attentos ac beneuolos
reddunt, & sparsim per omnem orationem oblecta-
menta & ueluti illecebræ quædam seminentur, qui-
bus instaurari & refici animus longo cursu & fâti-
gatione iam serè exanimatus poterit. In qua sententia
& Horatius est, inquiens,

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.

Id tamen locopletius faciendū (quod tu clariss. D. Pe-
tre obseruasti) in calce libri, ubi quodammodo Alci-
noi hortus omni florum uarietate & fragrantia amœ-
nissimus adornandus & construendus est: In quem lec-
tor cum se receperit, & refocillari possit, & uires,
atq; animū colligere, ad reliquū itineris spatium, discus-
so omni tædio, cū maiori fructu & auiditate perme-
tiendum. His & alijs, quas longū esset recētere nō ini-
quis rationibus in cōuiuio habitis uicti, qui prius obla-
trabant obmutuerūt. Ceterū te hortor, ut si res exege-
rit, nō graueris hac eadē defensione uti, nisi probabi-
liorem & efficaciorē domi habeas, ἡρώδης ἀνὴρ ἰουδαίου.
μακάρε, & ἰουτυχῶν διατίλει. Lugduni Cal. Nouemb.

Mar. Antonius

B A V C I V S P E T R O

Toleto Physico doctis.

S. P. D.

UTSI tibi pollicitus fueram Physice percelebris, me statim ad te literas daturū à meo isthinc discessu, id tamen in hanc usque horam facere distuli pluribus de causis, quas si recēdere uoluero, scio proculdubio te cachinnos effusurum, cū humanam fidem superent, & prodigij potius, ac ostenti, quā ueræ narrationis loco haberi possint. Adeo sunt inusitata hæc, & penè inaudita, & (ita me Dij adiuuent) quāquam ea omnia uiderim, liquidoq; perspexerim, somniasse potius mihi uideor, quā mirandis his rebus interfuisse. Quinimò hærebam sæpius, ac mecū animo reuoluebam Asinum ne in Apuleianum uersus essem magicis incantationibus, an uero ille is M. Antonius qui pridem fueram essem denuo, tantum mihi uideor ob hæc insolita mutatus ab illo Hectore. Nec ea (crede obsecro) præterquam tibi homini amicissimo committere auderem. Proinde sint hæc apud te sepulta, rogo, donec dies lucem his (sic dixerim) præstigijs

afferat. Equa trimestri tantum pregnans leporem pe-
 perit, lepus editus, continuo humana uoce locutus est,
 & matrem dentibus suffocauit. Adhuc dum sangui-
 nem maternum pro lacte sugeret, uise sunt propalam
 eius tergo plumæ longiusculæ innasce in alarum mo-
 rem, quibus innatis, altiori, quàm soleant homines, uo-
 ce hæc protulit, Fundite iam lachrymas, & suspiria
 miseri mortales, ego hinc abeo. His dictis statim euo-
 lauit. O rem nulli credendam, sed uero ipso ueriores.
 Tabelliones publici septem numero huic ostēto affue-
 runt, qui documenta sumpserunt, testibus idoneis euoca-
 tis. ^{Aliud offen-} ^{sum,} iam uero & illud mirādum, Nouembri hoc mense
 cerasus aurora prodeunte effloruit. Mox cerasa uisa
 sunt, magnitudinem Duracini persici exuperantia, sa-
 poris plus quàm sapidi, ex his ego quàm plurima degu-
 stauit, & quatuor adhuc seruo, quò possim naturæ mi-
 raculum pluribus commonstrare. Sed hoc posterius
 non adeo mirandum, quàm quod nūc audies. Memini
 nanque me legisse multis in locis hoc factū, ut aliqui-
 bus annis arbores fructus suos serius parerēt, & quod
 Maio mense producebāt, id in Septembrem distulisse.
 At hoc nonne monstrum est horrendū, & nulla pror-
 sus fide dignū? Cui spectaculo nisi ego ipse interfuis-
 sem, mentiri quoscunque referentes dicerem. Reduce-
 bat oves pastas in caulam opilio, & forte accidit, ut
 pecus quædam macilentissima, ac penè scabie cōfecta,
 longo interuallo (pastor inconsulto ne an data opera
 eam à reliquis segregasset mihi incertum) reliquas se-
 queretur, eam lupus prægrandis, & cui cilia iam ca-
 nescebant

nescabant conspicatus, uelocissime insequi cœpit. Ego illac trāsiens, ouiculam miseratus, quam maximo poteram clamore, & cursu, lupi uim ab innoxia arcere conabar. Sed antequam appropinquarem pecudi (Dij boni quale prodigium) ouis macie ipsa macilentior hostili & rabido animo lupum aggressa, cum strangu lauit. Pecus in forū adducta, & lupus interemptus, de lectabile spectaculū prætereūtibz dedere. Quid omnis hæc portēdāt ignoro. Tu uelim ad me opinionē tuā rescribas, Oedipum enim te iam pridē mihi constitui. uale, & me ama. Ex Diuo Marcellino vii. Kal. Decemb. M. D. XXXVII. raptiss.

T V V S, S I S V V S E S T M. A N

T O N I V S B A V C I V S.

Salutabis meo nomine nunquam satis laudatam Matronam Franciscam Arfagam, Ioachini Iureconsulti Sororem.

M. ANTONIO BAVCIO REVE-

rendissimi Nicensis episcopi à secretis

Petrus Toletus ex professo me-

dicus S. P. D.

EXcufationem tuā accipio uir erudite, quod tardius ad me dederis literas, quam hinc discēdēs sis pollicitus; sed certe cū stylū tuū, quē fluens & innata eloquētia absq; illecebra fallaci tractat, tua etiā prodigiā inspicio & obseruo, felicēq; eorū progressum, mee felicitati satis nō gratulor, quod dignum me tuis istis literis reddidisti, que usui, obseruationi, delectationi, imò hystorie loco esse possunt. Quare quoties hæc le-

go, te absentē cogitatione & animo (quo mecū uis) cōplector, & epistolā tuā deosculor, quæ me unā cum amore in difficile nodū duxit. Nam non fidē meam, sed ingenij mei uires excedunt & superant quæ rogas, & si coram adesses, cum hæc tua (quæ enigmatisten te faciunt) sedulo euoluo, diceres profecto me in magnis & quasi perpetuis tenebris esse collocatū. Quare uehementissime admiror, imo uerò doleo quod hæc non tantum scribas, sed Oedipū me requiras, putans me hominē tāti iudicij qui possum ea, quæ nec Oedipus coniector solueret, explicare, à quo nulla uel elationiora, uel doctiora queas expectare, dicam tamen postquam placet, cum obtestatione me in culpa non esse si ad rē aut non accedam, aut potius ad mentē tuā non faciāt, neque ea sic exprimant, quæ narras tanquā testis oculatus, aut melius præfagiāt. Primū ad cerasum hieme

Narratio. fructiferā accedētes. Vniuersi natura semper prouida, quæ interitū non patitur, neque in necessarijs deficit, sed auget, uegetat, & tuetur, ne in culpa defensionis, & alimentorū esset, expectationēq; hominū spe dubia fraudaret & falleret, fructuosissima in tāta hominum solitudine, & tā perturbato omniū statu sese hoc tēpore (quo recluditur & subtrahitur, fugiēte sole) præbuit, & culpā, quā iniuria tēporis est cōmissura, nunc redimit. Neque uult illa tāquam omniū dea, quæ corporibus omnibus uel ad generationē, uel ad interitio nē natis subiecta est, nō certē uult in suis mēbris quicquā sentire, quod stella illa martia, malo nostro præuisa, iā minatur & territat. Natura igitur nos destitutos inquietat, & deo semper optimo, & natura nos destitutos

stitutos & lapsos existima, tantū armis belloq; pesti-
fero oppressos expecto, nā nihil intra nostros parietes
tutū, nihil uacuū insidijs, solā hominū fecem nunc re-
gnare dicas, à qua præter sordidū & peruersum nihil.
sed huius portēti & tremoris sit finis: opus est adhuc
nobis aliquantū tēporis in equæ fetura uel genitura,
quæ nisi pricidiū cōmississet scripsissem de capra quæ
lupos peperit, & nihil aliud sequutū præter mortuū
prodigiū. At ubi uox humana in bruto & alogo audi-
ta est, & mors quāprimū à partu emisso est perpetrata,
admonemur etiā aliquid prænouisse. nēpe teste Pli-
nio præmonent animalia & pericula & ruinas im-
minentes, & ut ad rem faciā, uenient profecto dies (ni-
si dei æterni benignitate defendamur) in quibus nati se-
parētib; obsequium præstare putent, si ad necem eos
perducāt, imo egreferent, quod tūc nati ut talia senti-
rent, & se adulterinos perinde ac fuit lepus ab equa
illo tēpore decocto, & male adulto dicēt. Nunc restat
minus admirabile, magis tamē iocūdū uisu & auditu,
sed periculosum est præmature denūtiare, etiā si pro-
pe sit maturū. Occisus est lupus iam canus & senex ab
oue neglecta & scabie infecta. Occidetur certe, occi-
detur lupus, & hostis humani generis, prò dolor iādiu
in ouē Christi, & terra & mari grassans, nihil nisi fe-
rociam, irā & persequutionē dans. Quare deprehēde-
tur, pœnāsque celeriter dabit miser ille, quisquis est,
cuius ego nomini parco: nā bestia est multorū capitū,
moreq; soricis peribit, qui dū rostat, seipsum prodit,
& si ouis plagis onerata sit, uictura tamen est illū, qui
delictum haud inultū feret, maleq; illū multabit per

Christū, q̄ omnis uitæ perfectissimū exēplar est. Quare te, o uir rarissime, amoris nostri causa rogo, ingenij nostri in dubijs & uero periclitantis causa hortor, ut me istis scrupis & uitæ incōstantis insomnijs, si denuo scribere, ut perbelle, & perq̄ docte nouisti contingat, animū & calamū in rescribendo tandiu ne remoreris.

Et scito ingenia maxime solertia in his portentis fidē humanā superatibus plerūq; capi & ad perniciē elabi. Sed hæc hæcenus, pluribus etiā uerbis, quā necesse fuit, hæc scripta sunt, nūc ea quæ à me male solerti, de præstigijs minime uanis, & admirabilibus, quod affirmatissime ea scripseris, instituta & quodāmodo reuelata cognosce, & in bonā partē accipe, quorū te cōsore propediē audiemus: ignoscet etiā iracundiæ nostræ,

Hominū ecli
Ptes. quæ iusta est, in eiusmodi nō solis, aut lunæ, sed hominū eclipses, in quibus & occasione & licetiā audacius scribēdi nacti sumus. Vale, meq; mutuo dilige, & tibi persuade quancūq; sceturā hoc ingeniolū edere unquā queat, tuā esse futurā, libēterq; quicquid efficere omnino ualeam, aut studio aut exercitatione artis meæ aliquid consequi, id sine ulla exceptione ad tuam amplitudinem uniuersum conferam. Iterum uale.

Te resalutat Franciscæ Arsaga pudicitia & casto amare plena & insignita.

OPTIMO PHYSICO DOMINO
Petro Tolero suo amantissimo M. Antonius Baucius S. P. D.

Expectabā omnino Petre doctissime epistolā à te aliquā usurariam, quæ tali me fœnore locupletaret, quo

ret, quo & tui ingenij argutiem, & eloquētiæ candorem admirari possem, ac publicis gratulari studijs. Neque opinione falsus sum mea. Adeo enim scite, adeo eleganter quæ tibi à me proposita erāt enigmata dissoluisti, ut nō Oedipū te iā arbitrer, sed delphicū Apollinē. Et cū nemini magis ī prōptu sit obscuros sermones dilucidare, quā ei ipsi, qui eos est cōmētus, tu adeo luculēter de illis differuisti, ut nō sine stupore ea legerim, imo ingenij uiuacitatē quā maxime admiratus fuerim, tanta sermonis puritate polles, & rationū uarietate iucūdiſſima. Proinde uniuersæ Galliæ summopere gratulor, quōd tali fruatur alumno. Maſte igitur esto tua hac meliſſua eloquētia, & te studijs humanioribus (quod iā facis) dede, futurū nāq; est propediē, ut summo cū dolore fateantur Itali eloquentiæ laudē ab eis in Galliā per te auferri, quod apud Græcos de Cicerone ab Apollonio Milone scriptum legimus. Sed de his hæcenus. Salutē dices plurimā meo nomine præſtatissimo D. Gulielmo Arſago proprætori nostro doctinarū luci, & eius Penelopæ uxori, cui addes & Franciscā Arſagā, caſtitiſſimæ ſpecimē. De me hoc tibi ſpondeas uelim, te mihi eſſe chariſſimum. uale. Ex diuo Marcellino pridie nonas decembres.

Vniuerſæ gal
liæ gratulatur.

A diſceſſu Tardiuonæ ſum redditus ſtolidiore omni ſtupidior. Itaq; nō miraberis incōſtantiā ſermonis & epiſtolæ. Verū obſecro ut Reuerēdo D. Operario commendes quamplurimum. M. Antonius Baucius.

M. ANTONIO BAUCIO AB
epistolis Reuerendis. Nicensis episco-
pi Petrus Toletus s. p. d.

DEo optimo maximo, in quo mihi tantum liceat
gloriari, quod nihil habeā, à quo non accepe-
rim, gratias ago uir nō minus uitæ ornamētis, quā ser-
monis puritate & candore clarissime, quod optatas
& foenerarias (ut dicis) literas à me receperis, quibus
& prodigia, & terræ portenta eius pondera inutilia
sedē naturæ occupatura ostēdi, & quā plenissime po-
tui enucleauī. Neq; me leuiter profecisse agnoscerē, si
facilis, & nimium obuius ille tuus amor, modium salis mini
me expectās, quo infirmū, & (quod cū bonā pace dixe-
rim) incautum te etiā cuius umbræ, & pulueri præbes,
de me ea nō pronūtiaret & affirmaret, nec tale iudiciū,
quale dii boni nō agnosco, nō profereat, quādoquidē,
nō me meis uirtutibus, sed tuis plane ornasti, à qui-
bus nolo prouocare, & appellare, etiā si tyrociniū &
rudimentū nō posuerim eorū, quæ ad plenum dicis me
attigisse & nouisse. Utinā tibi, nō in amore solū, sed in
eloquētia responderē, & me ex æquo tanti posses face-
re, quanti te faciūt, qui tua legūt & admirantur. Et si
te uirū ferme bonū constet, & ad meliora studia pro-
mouēda natū, notæ & expertæ fidei, & uitæ inculpa-
tissime, multaq; & illustria probitatis, sinceritatisq;
exempla exprimas, attamen longè aliter rescia-
sco, quā ea admiratione, ea eloquētia ea argumentorū
minime exiliū (ut dicis) structura digna sit. Verū hæc
omnia

omnia (ut puto) magis ab amore, modestia, & benignitate, quam à iudicio emanant, quod merito in additione, & uera tuæ epistolæ retractatione adseris, te scilicet nõ tibi cõstare, nec ratione quadã duci, quod facit mortiferũ cupidinis telũ. Quare erratũ reuocasse uideris, ne te incõsulti iudicij & stolidi arguerẽ, sequutusq; es Mimi Publiani cõsiliũ, cuius hæc est sentẽtia, Ad pœnitendũ properat qui cito iudicat. Literas igitur tuas prorsus negligã; perijt ne opera, & impensa, sic beneficiorũ ego immemor, præter meum morẽ, sic quid de me scribis, parui curabo, qui tuis literis uidearis me restituisse, cuiusq; opera, & beneficio mihi sum redditus, & omni molesti liberatus, nullũ etiã officiũ prætermisisti. hæc igitur omnia sepeliẽtur? non certe, non hæc peribũt. neque est quod succenseas, aut sis mihi insensus, etiã si pro tuis in me beneficijs satis nõ sum facturus. Sed cur hæc dicta sint à me, paucis intellige, & cur has laudes contumaciter recusẽm, aut libenter nõ tulerim. Non debeo ego suauissime Antoni ita mihi Suffenus esse, ita placere, ut nõ putẽ multis mea displicere, quamuis laudes nõ debeã aspernari, præcipue si à laudatissimo uiro, & optimarũ artium per quã studio so proficiantur. Quare gratus sit tibi meus iste pudor, plane subrusticus, quo uisus sum uelle hos colores, quibus me quasi pictor ornas, subterfugere: nec (ut uerum fatear) ullius uocẽ libẽter magis audire debeo, quam illius, quæ me laudat, & ad uirtutẽ quibusdã stimulis gloriæ incitat. Quare, ò uirorũ clarissime, antequam calamus me deficiat, sententiam meã tibi ignotã

¶ 4

Deliciae seculi
dantur deum
offendunt.

esse nolo, cuius haec est summa, ut me, fortunas meas, & omnes delicias secundarias, quae deum aliquando offendunt, nos uero semper oblectant, tua omnia esse perpetuum patiar, neque laborem indefessum & ferreum in perpetuitate tui nominis & laudis positurum, tuique studiosissimum scito. Neque scis quam alte ascendisti, & quod nescias, est tibi ignoscendum, sciunt enim, penes quos mortalium sunt iura, in culpa, quod multis de causis reipublicae puto te conducere. Verum tuorum operum orbitatem apud populum in funera cadentem negligere, uidet omnia deus sabaoth, hoc est militiae caelestis, qui omnia ob oculos habet. Et a te hoc unum peto ut meas iniurias perinde doleas, ut me existimas & dolere, & tuas ulcisci uelle. uince igitur, & uale, qui mecum es etiam usque ad cineres uicturus. Deum etiam precemur, ut discordias, quas ferrum & uis uindictae, sine nostro periculo uidere liceat. Iterum uale, & cum gaudio omnium uictoriam expecta, neque spe dubia te fraudabis. E' Burgo apud Segusianos.

FRAN

FRANCISCVS PIDOVXIVS

Petro Toletto Medico doctissimo

S. P. D.

Quoniam scribit Aristoteles multorum amicitias
 silentio dirimi, nolui committere, ut idem no-
 bis eueniret, praesertim in tanto amico:
 soleo enim eiusmodi officiorum genere cum amicis
 perlibenter uti, ne consuetudinis intermissio de pri-
 stina mea in eos benivolentia quicquam minuisse uide-
 tur. Sed cum ueterem illum tuum in me animum prompta
 propensaque uoluntate, in praesentia confirmatum alius
 expendo, nunc certe contineri me diutius nequaquam po-
 tui, quin te mei studiosissimum faciam de rebus meis, et
 praesenti statu per literas certiore, praesertim cum nu-
 per (cum nos incredibili humanitate tua, et gratia
 nullo omnino meo in te extante officio, una cum M. Ni-
 colao inuisisses) petieras a nobis ut disiuncti mutuis
 epistolis colloqueremur, mutuamque quandam consuetudi-
 nem imaginemur. Prior itaque lacesso, tametsi in praesen-
 tia nec admodum uacabat scribere, nec erat argumentum
 aliquod seruum. Quid rerum faciam rogas, amicis opera-
 do, horum gratissima consuetudine memet oblecto, arca-
 na ipsi sua celant nunquam, commissa summa cum fide reti-
 nent, nihil foris quae liberius inter familiares effundere
 solemus renuntiant: Vocati praesto sunt, inuocati non
 ingerunt sese, iussi loquuntur, iniussi tacent: loquuntur
 quae uoles, quantum uoles, quoad uoles: nihil assentatur,
 fingunt nihil, nihil dissimulant. Verum ne nostra te fallat

metaphora, quicquid de amiculis loquutus sum, de libris dictū intelligas, quorū familiaritas me plane beatum efficit, sed longe beatiorē, si tecū mihi hæc felicitas, uel tātūlo tempore cōtingeret. Itaq; si te ad hāc urbē Matiscum proximo die festo diuī Ioannis, ut pollicitus es, conferre uolueris M. Antonij Rhodij discipuli tui & medici urbis Tornacensis uisendi causa me (si libuerit) fidum habebis comitem, & liberius de familiaribus negotijs, prædictisq; amicis differemus. Salutant te plurimū omnes huius urbis medici. Cæterum bene ualebis uir nescio humanior'ne, an eruditior omnino ornatissime, & huius amiculū uel potius clientulum, tibi toto pectore deditissimum, ita ut soles amabis. Ex Matisco xviii. Cal. Iulias.

FRANCISCO PIDOVXIO

vigilantissimo medico Petrus

Toletus s. d. p.

Saluus sis disertissime Francisce, scripseram ad te. Insuper satis uulgariter, amice tamen, quippe qui te in oculis fero, propter doctrinam tuā, propter tuos mores, & ingenij tui felicitatē ad quiduis sequacis, tu uero cū fœnore, ut bene nouisti, docte, amice & liberaliter respōdisti. Dico liberaliter, cum nō minus sit liberalis is, qui sua negotia amico, qui suspicione uacat, aut per literas, aut coram credit, quā qui omnia sua, quæ possidet, alteri clargitur. Neq; timēdum erat tibi

tibi amicitiam nostrā dirimi posse aut silentio, quod ab spatio loci sit, aut nullis epistolis, que nūc cū quadam uicissitudine tuto dari nō possunt, etiā si negotia principum minime tractemus. Nempe cū mortalibus in hac etate ferrea et martia pessime uiuitur. Quam ob rem te sic docta et ingeniosa metaphora felicem depinxisti, ut parum, aut nihil te cum hominibus uersari intelligam, par est profecto ut mea studia, et adfectus uicissim rescribam, ne te aliquid celem. Duo certe amores duas faciunt ciuitates: duplex est nostra cōuersatio: ducimus uitam partim sedentariam et tranquillam, partim motoriam et inquietā: uiuimus cum præceptoribus mutis, loquimur et uersamur cum hominibus: perficimus opus nostrum cum mutis, cum cæteris uero detrahimus nobis. Gaudemus cum mutis, tristamur cum loquentibus: ornant nos muti, denigrant nos loquentes: nemini detrahunt muti, unumquemque lacerant, dilaniant, et sepius uulnerant loquentes. Nō inuident muti, inuident qui superare non possunt: ornatur mutis, perficimur mutis, quæ cœlestia sunt docent muti, ab his autem (quorum linguas effugere nō possumus) nihil, nisi quod terrenum sapiat, quodque sceleratum sit accipimus, et hæc ista uita nostra, omnium medicorum est uita, eorum saltem qui negotiantur, quiq; crebris peregrinationibus tristem hominum uitæ cursum percurrunt. Vide nunc per gratiā, mi Francisce, quantum terrenus à cœlesti, priuatus à publico, negotiosus ab ocioso distet, et quā uaria sit eorum felicitas, quāq; uarius sit utriusque finis, quem

ego, ne sim prolixior impendio, & pro epistola historiam quãdam mortalium scribam, minime persequar. Quare, ut aliquando finem faciam, plura his non scribo, præterquam, quòd te hic uidere plurimum cupio, hinc uero, & istuc, & quoquò unà ibimus. Neq; hoc perficitur sine iocis, sine risu, & fabulis. Vale, & scito me tui amantissimum. Resalutabis quot quot me tuis literis salutarunt, præcipue Ioannem Focaudum. Iterum uale.

REVERENDISSIMO DOMINO

Petro Bertali Christianissimæ Reginæ
 eleemosynario domino suo ob-
 seruando M. Antonius
 Baucius

S. D. P.

Discessura Grationopolim Tardiuona domina, mihi iniunxit ut has suas, sua manu obsignatas, suo ore mellifluis editas, suis roseis labellis, priusquam eas mihi traderet deosculatas ad te darem. Eas igitur eadem fide, qua mihi creditæ fuerunt, ad te mitto. O te felicem, qui tantopere ab ea ameris, qua reges potentissimi si talem patronam, & heram nacti essent felicissimi iudicari possent. Leges igitur, & fausto omine uerbula illa è pectusculo nitidulo in amicū prodeuntia, & Dijs ages gratias ingèteis pro tali munere. Ego hic aduentum tuum morabor, qui quãto tardior erit, tanto eris insuauior. Nihil enim posthac mihi dulce est su

est futurum Tardiuona absente. Salutē dices spectato Iurecōsulto Ioachimo Arfago, cui Asturconē meū summopere commendabis, illud addens, si ei per negotia uenire non liceat, quā primum equū mihi remittat. Oculus nanq; domini equum (ut probe nosti) impingat. Vale. Ex diuo Marcellino VI. Cal. Decembres, M. D. XXXVII. Raptim. Reuerendae dominationis tuae seruulus M. Antonius Baucius.

M. ANTONIO BAUCIO

Petrus Toletus S. D. P.

ROgavit me dominus Bertalis uir religiosissimus & à beneficijs Reginae quae charitatem & humanitatē uerā sonant (uulgo eleemosynariū dicūt) cum primum literas tuas quodam sale eloquentiae & gratia innata conditas perlegerit, curarem ad te suis partibus scribere, ne neglexisse uideretur, & quae scribis, & quae rogas, fieresq; certior eorum, quae hic cū summo labore & usu nummorum agit, neque existimes eum hic uitam sedentariam & ociosam uiuere, sed rei potissimum seruit, qua totus officiosus aliquādo (quod CHRISTO placeat) fiat & amicis & quibuscunq; egentibus, quod iam in animo instituit, & ita, ut magnis premijs sollicitet, & animum confirmet. Quare, amico haec rogante, non te tædeat eius morae, quam castigare citra honorem, & sumptū non potest. Habes tecum Musas, quibus reliquas su-

catas, laruatas, quæ terriculamentum mortalibus, imò uerò & terrorem adferunt, quasq; non nouisse felicissimum & plusquam cœleste esse dico. Cum tuis igitur Musis rideas aut seriò loquaris: nam quicquid uoles, hoc præstabunt, & uitæ tadium negliges, terrores superabis, tenebras omneis claritate, luce & fulgore præfulgente uinces: sole hæ sunt (ut melius nosti) quæ humanitatem (quam ego uitæ humanæ inconstantis & dubiæ patientiam interpretor) concilient & tractent. Habes porrò animi fortitudinem, qua mollitiæ & lasciuiâ, quæ continuo insidiatur nobis, & maxime his qui post mortem uiuere student, fastidias & contemnas, neque tecum feras, illa ipsa est hæc mala mollities, quæ brutis & alogis nos æquat. Quare ne ultra te detineam loquacissima hæc epistola, tu etiam atque etiam quid sustineas fac cogites, neque quandiu hæc tecum uixit, sed quandiu regnare tecum possit perpende. Tarditas est scio quæ te iam possidebat, eam ea diligentia, qua soles in rebus omnibus uti, superabis. Vale, & amicam monitorē ab ea uitæ nequitia, & conditione perditissima iam liberatum patere, neque in eadem nauis cupias nauigare, ubi procelle, uis uentorum, & persecutio. Iterum uale.

F I N I S.

ERRATA QVAE VITIO PRIMI
scriptoris Typographus commisit.

In epistola ad lectorem,

Lege seplasiarijs

Lege chelidonium Folio 8.

Lege lithosparmon Folio 86

Lege momie Folio 100

Lege seu macie Folio 106

Lege zebetum Folio 114

L V G D V N I

Excudebat Ioannes Barbous,

AN. M. D. XXXVIII.